

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filosofická fakulta

Katedra historie

**Sběratelská činnost Gabriely princezny Auerspergové
na zámku Lemberk s přihlédnutím ke konkrétním
předmětům sbírky**

Bakalářská diplomová práce

Kateřina Sommerová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michael Viktořík, Ph.D.

Studijní program: B6107 – Humanitní studia

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Sběratelská činnost Gabriely princezny Auerspergové na zámku Lemberk s přihlédnutím ke konkrétním předmětům sbírky* vypracovala samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

V Jablonném v Podještědí dne 17. 8. 2021

Kateřina Sommerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především doc. PhDr. Michaelu Viktoříkovi, Ph.D., který vedl mou práci s neskutečnou trpělivostí a ochotou a na něhož jsem se mohla kdykoli obrátit, ocitla-li jsem se při mém bádání v koncích. Nemalé díky patří pracovníkům Národního památkového ústavu, kteří mi umožnili přístup k potřebným materiálům a poskytli mi prostor k pořízení fotodokumentace – jmenovitě bych chtěla poděkovat panu doktoru Miloši Kadlecovi, řediteli NPÚ, územní památkové správy na Sychrově, a zejména pak Mgr. Renatě Černé, kastelánce na státním zámku Lemberk, a to jak za její ochotnou spolupráci, tak také za podnětné připomínky a pomoc při dohledávání součástí muzejní sbírky. Za nesmírnou ochotu, laskavost a snahu pomoci mi při mém pátrání v pozůstalosti Clam-Gallasů ve Státním oblastním archivu v Děčíně-Podmoklech jsem pak vděčná Mgr. Ottu Chmelíkovi, také jemu tedy patří mé poděkování. V neposlední řadě chci vyjádřit velké díky Janu Ruczovi, který se mnou neztratil trpělivost navzdory mým všetečným otázkám a po celou dobu mi byl cenným rádčem. Jemu a mým blízkým bych chtěla také poděkovat za veškerou podporu, kterou mi v uplynulých měsících i letech poskytovali.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou muzejní sbírky na státním zámku Lemberk, jež mělo vzniknout za přičinění Gabriely princezny Auerspergové. V souvislosti s tím je zde nahlížen vznik a charakter šlechtických sbírek a muzeí v průběhu dějin a na poválečnou památkovou péči, která značně zasáhla do osudů muzea na zámku Lemberk. Pozornost je věnována také osobnosti Gabriely princezny Auerspergové, její rodině a předkům a mecenášské činnosti s nimi spojené.

Klíčová slova

Muzeum, sběratelství, šlechta, Clam-Gallasové, Gabriela princezna Auerspergová, státní zámek Lemberk, turistika, Národní pozemkový fond, Národní kulturní komise, Státní památková správa

Annotation

The bachelor's thesis deals with the issue of the museum collection at the state castle Lemberk, which was to be created with the efforts of Gabriela Princess Auersperg. In connection with this, the origin and character of aristocratic collections and museums throughout history and the post-war heritage preservation, which significantly affected the fate of the museum at Lemberk Castle, are viewed here. Attention is also paid to the personality of Gabriela Princess Auersperg, her family and ancestors and the patronage activities associated with them.

Keywords

Museum, collecting, nobility, Clam-Gallas, Gabriela Princess Auersperg, Lemberk Castle, tourism, Národní pozemkový fond, Národní kulturní komise, Státní památková správa

Obsah

1	Úvod	7
1.1	Zhodnocení pramenů a literatury	8
2	Co je to „muzeum“	10
3	Od soukromé sbírky k muzeu	13
3.1	Muzea a sběratelství v první polovině 20. století	17
3.2	Muzeologická práce	19
4	Šlechta a sběratelství	22
4.1	Počátky zpřístupňování šlechtických sídel veřejnosti.....	25
4.2	Šlechta za první republiky	29
5	Gabriela princezna Auerspergová a její muzeum na zámku Lemberk	34
5.1	Stručné dějiny zámku Lemberk	34
5.2	Rod Clam-Gallasů a jeho mecenášská a umělecká činnost	35
5.3	Zpřístupnění zámku Lemberk veřejnosti	39
5.4	Gabriela princezna Auerspergová.....	43
5.5	Muzeum princezny Gabriely na zámku Lemberk.....	47
5.5.1	Zmínky o Lemberku jakožto turistickém cíli v období první Československé republiky	48
5.5.2	Exponáty	51
5.5.3	Vznik muzea	59
5.6	Osudy sbírky po roce 1945	65
5.6.1	První poválečné měsíce na Lemberku	66
5.6.2	Národní pozemkový fond	68
5.6.3	Národní kulturní komise	69
5.6.4	Státní památková správa	72
5.6.5	Navracení exponátů na zámek Lemberk	74
6	Závěr.....	76

7	Seznam použitých pramenů a literatury	78
7.1	Archivní prameny	78
7.2	Tištěné prameny	78
7.3	Periodika	80
7.4	Sekundární literatura	81
7.5	Internetové zdroje	90
7.6	Výstavy	93
8	Přílohy	94
8.1	Seznam zkratk	94
8.2	Transkripce zámeckého inventáře tzv. muzea princezny Gabriely	95
8.3	Inventář s doplňujícími informacemi k osudům exponátů	101
8.4	Obrazová dokumentace	138

1 Úvod

„Šlechta byla po staletí spjata s půdou, se zemí, kde měla rodový majetek. Po generace jsme žili v těsném kontaktu se sousedy, rodinami zaměstnanců a sedláků. Přes půdu roste zvláštní, velmi úzký vztah souznění s krajem.“¹ (– Karel Schwarzenberg)

Nikoli náhodou započínám svou práci citátem o blízkém vztahu šlechty k půdě, již si předávala jako rodový majetek po celé generace. Právě tento vztah totiž zřejmě vedl ke vzniku tzv. muzea Gabriely princezny Auerspergové, rozené Clam-Gallasové, na zámku Lemberk, jemuž se budu v této práci věnovat.

Muzeum princezny Gabriely bylo podivuhodnou směsicí předmětů, jejichž původ je ve většině případů nejasný, je tedy nutné se způsobu nabývání těchto předmětů do muzea věnovat. Samotný vznik muzea na zámku Lemberk vyvolává otázky směřující k příčině jeho zrodu – jednalo se o nostalgii ze strany princezny? O vzpomínky na dětství prožité na rodinných clam-gallasovských statcích v severních Čechách? Nebo jen následovala tradici svých předků, tj. zpřístupňování šlechtických sídel, pročež potřebovala prostory zámku nějakým způsobem zaplnit? Na tyto i další s tím spojené otázky se pokusím nalézt odpověď, vedle toho se však musím nutně zaměřit také na vlastní obsah muzea, jeho jednotlivé předměty se pokusím určit a dohledat jejich poválečné osudy, s čímž budou spojené též kapitoly o státních kulturních institucích druhé poloviny 20. století.

Než ale postoupím k muzeu princezny Gabriely, nabízí se, abych pojednala o samotném vzniku muzeí a šlechtických sbírek, o jejich tradici a také obsahu – to vše proto, abych mohla nakonec posoudit, do jaké míry je, na první pohled dosti podivná, sbírka princezny Gabriely v rámci jiných sbírek vskutku výjimečná. Důraz přitom budu klást na české země, obšírnější pojednání není pro mou práci podstatné. Vedle toho je též potřeba věnovat se obecněji období tzv. první Československé republiky, v jejímž ovzduší sbírka na Lemberku vznikala, a šlechtě, která se v té době dočkala mnoha nepříliš příznivých změn.

A protože sběratelství mělo v rodině Gabriely princezny Auerspergové bohatou tradici, jedna z kapitol bude věnována právě mecenášské činnosti Clam-Gallasů a zpřístupňování jejich sídel, včetně zámku Lemberk.

---

¹ HVÍŽĎALA, Karel (ed.): *Knížecí rozhovory s Karlem Schwarzenbergem aneb Historická zkušenost se bohužel nedědí, kdežto předsudky ano*. Praha: Portál, 2012, s. 43.

Tato práce bude tedy založena na analýze nashromážděných pramenů – zejm. předválečných a poválečných soupisů zámeckého mobiliáře, periodik z konce 19. a první poloviny 20. století a soukromé korespondence – a následné syntéze podložené poznatky ze sekundární literatury. Nemalou součástí mé závěrečné práce bude také rekonstrukce sbírky zámeckého muzea, resp. poválečných osudů jednotlivých předmětů, a to v podobě tabulky, na Lemberku dochované exponáty pak podrobněji zdokumentuji pomocí fotografií a komentáře.

1.1 Zhodnocení pramenů a literatury

V této práci se budu nejprve věnovat samotné definici slova „muzeum“ – pro srovnání s dnešním pojetím použiji definice ze slovníků z 19. a první poloviny 20. století², jelikož se časově nejvíce přibližují době vzniku muzea na Lemberku, a tudíž pomocí nich budu moci posoudit, zda lze v případě sbírky princezny Gabriely skutečně hovořit o „muzeu“ v pravém smyslu slova.

Muzeím a šlechtickým sbírkám se věnuje řada odborných publikací, mezi nejvýznamnější patří dílo kunsthistorika prof. Lubomíra Slavíčka³, z těch starších se k nim řadí práce muzeologa PhDr. Jiřího Špěta, který se zabýval mj. právě také historií vzniku muzeí⁴. V tomto směru je také neméně významná kolektivní publikace *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*,⁵ jež se mj. zaměřuje na tematicky specializované sbírky.

Literatury věnující se sběratelství ve šlechtických kruzích přibývá – mezi nejnovější patří absolventské práce Petra Tomáška⁶ a Petra Valenty⁷, tato tematika je též zachycena v množství jiných prací věnujících se jednotlivým osobnostem či rodům, jako v případě

---

² Mj. *Meyers Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. 12. sv. (Mauria bis Nordsee)*. 5. vyd. Lipsko a Vídeň: Bibliographisches Institut, 1896; *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 17. díl. (Median–Navarrete)*. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1901; *Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV. (Ko–M)*. Praha: Československý kompas, 1929.

³ SLAVÍČEK, Lubomír: „Sobě, umění, přátelům“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007.

⁴ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

⁵ OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011

⁶ TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc.

⁷ VALENTA, Petr: *Lov jako téma šlechtické reprezentace a jeho zobrazení ve vybavení českých loveckých zámečků*, magisterská diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2019, vedoucí práce doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

publikace o Kristiánu Filipovi hraběti Clam-Gallasovi⁸ nebo Kašparu hraběti Šternberkovi⁹.

Jediným, kdo se dosud zabýval tzv. muzeem princezny Gabriely, je Mgr. Martin Aschenbrenner, který o něm publikoval článek *Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“*.¹⁰ Jinak odborná literatura o této problematice mlčí, můj výzkum se proto opírá především o dochované soupisy zámeckého mobiliáře – základem pro tuto práci jsou především stránky z inventáře *Lämberg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder*, vzniknuvšího na Lemberku ve 20. letech minulého století, ale také inventáře z poválečných let – zejm. soupis Národního památkového fondu z roku 1949¹¹ a tzv. černá kniha Státního zámku Lemberk z roku 1953¹². K těmto a mnoha dalším dokumentům¹³ jsem získala přístup na SZ Lemberk. Neméně důležité jsou pro mě pak případné zmínky o zpřístupnění zámku veřejnosti v periodikách, zejm. v *Reichenberger Zeitung*¹⁴, a turistických průvodcích, zde jmenuji alespoň *Lužické Hory a Ještěd*¹⁵ od Josefa Kafky či *Řivnáčova průvodce po Království českém*¹⁶.

K proniknutí do způsobu (památkového) zajišťování šlechtických sídel zestátněných po druhé světové válce využiji publikaci Kristiny Uhlíkové a kol. s názvem *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce*,¹⁷ tato metodika mi bude současně průvodcem při zjišťování poválečných osudů exponátů z muzea princezny Gabriely.

---

⁸ SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittersa z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

⁹ MAJER, Jiří: *Kašpar Šternberk a jeho doba*. Příbram: Komitét sympozia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1988.

¹⁰ ASCHENBRENNER, Martin: *Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“*. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14–15.

¹¹ Archiv SZ Lemberk, inventář z roku 1949.

¹² Státní památková správa: *Operativně technická evidence Státního zámku Lemberk*. Lemberk 1953.

¹³ Dokumenty jsou součástí malého zámeckého archivu, který však není uspořádaný, pročež budu potřebné dokumenty v práci citovat pomocí názvu (příp. uvedení obsahu) a data, kdy byl dokument vydán.

¹⁴ *Reichenberger Zeitung: Organ für die deutsch-nationale Partei in Böhmen*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1877–1938.

¹⁵ KAFKA, Josef: *Lužické Hory a Ještěd*. Praha: Dr. Ed. Grégr a syn, 1909.

¹⁶ ŘIVNÁČ, František: *Řivnáčův průvodce po Království českém. I. část popisná*. Praha: Vlastním nákladem, 1882.

¹⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 12–13. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

2 Co je to „muzeum“

Ještě než ve své práci předložím kapitoly o vzniku a vývoji muzeí a pojednám o samotném muzeu Gabriely princezny Auerspergové, je potřeba uvést, co slovem „muzeum“ vlastně označujeme. Za tímto účelem jsem vybrala čtyři slovníky pocházející z konce 19. století a počátku 20. století: v chronologickém pořádku se jedná o tzv. *Brockhausův slovník*¹⁸, *Meyerův slovník*¹⁹, *Ottův slovník naučný*²⁰ a nejmladší *Masarykův slovník*²¹. Tyto slovníky pak budu v závěru kapitoly konfrontovat s dnešní, tj. k roku 2021 platnou definicí slova „muzeum“.

Muzeum (z řec. *museion* neboli chrám múz, bohyň věd a umění) původně označovalo místo, kde se konaly múzické (hudební) soutěže, posléze byl význam tohoto slova rozšířen a užíván jako označení místa, kde se chce člověk věnovat studiu a „být při tom pod ochranou múz“. Takovéto pojetí muzea v té době plně splňovalo proslulé *múseion* v Alexandrii založené z podnětu Ptolemaia II.²² *Brockhausův slovník* pak hovoří o dobovém muzeu (tedy o muzeu konce 19. století) jako o sbírkách přírodnin či umění, které jsou soustředěné v určené místnosti či budově a slouží jednak pro účely znalců a potěšení přátel umění, jednak pro poučení žáků i mistrů a „pro touhu se vzdělávat vůbec“.²³

Meyerův slovník pak charakterizuje muzeum jako „uměleckou či vědeckou sbírku jakéhokoli druhu“²⁴ a dále se věnuje poměrně obsáhlému výčtu druhů muzeí²⁵ i konkrétních muzeí v evropských státech a v USA (mj. uvádí, že v Německu se kolem r. 1896 nacházelo přibližně 210 muzeí a ve Francii dokonce na 250 muzeí, Rakousko-Uhersko bohužel žádné číslo pro srovnání nepředkládá).²⁶

---

¹⁸ *Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände. Konversations-Lexikon. 10. sv. (Manguin bis Occident).* 11. vyd. Lipsko: F. A. Brockhaus, 1867.

¹⁹ *Meyers Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. 12. sv. (Mauria bis Nordsee).* 5. vyd. Lipsko a Vídeň: Bibliographisches Institut, 1896.

²⁰ *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 17. díl. (Median–Navarrete).* 1. vyd. Praha: J. Otto, 1901.

²¹ *Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV. (Ko–M).* Praha: Československý kompas, 1929.

²² *Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände. Konversations-Lexikon. 10. sv. (Manguin bis Occident).* 11. vyd. Lipsko: F. A. Brockhaus, 1867, s. 512.

²³ *Tamtéž.* s. 512.

²⁴ *Meyers Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. 12. sv. (Mauria bis Nordsee).* 5. vyd. Lipsko a Vídeň: Bibliographisches Institut, 1896, s. 660.

²⁵ Vedle botanických, geologických, prehistorických apod. uvádí mj. i muzeum hygieny.

²⁶ *Meyers Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. 12. sv. (Mauria bis Nordsee).* 5. vyd. Lipsko a Vídeň: Bibliographisches Institut, 1896, s. 661.

V *Ottově slovníku naučném* je muzeum definováno stejně jako v Meyerově, ostatně koncepce celého hesla je nápadně podobná *Meyerově slovníku*²⁷ (stejně formulace i příklady). Opět zde tedy zaznívají slova znějící prakticky jako překlad onoho o něco staršího slovníku: „Od konce středověku označována výrazem m[uzeum] sbírka zajímavých a vzácných předmětů z oboru věd přírodních nebo z oboru umění. Později užívalo se výrazu m[uzeum] hlavně o sbírce památek uměleckých, kdežto za dob nejnovějších slují m[uz]ea umělecké a vědecké sbírky všeho druhu.“²⁸

Samotné úkoly muzea však podrobněji rozvádí až *Masarykův slovník naučný*, který ve své definici oproti výše uvedeným slovníkům dodává, že termínem „muzeum“ jsou označovány veřejnosti přístupné sbírky památek, které jsou „účelně uspořádané“²⁹. Vedle „lidovýchovné“ činnosti a zajišťování a zpřístupňování pramenů pro vědecké bádání je v muzeích dle *Masarykova slovníku* kladen důraz na „uchování památek dob minulých generacím budoucím“ a z toho nutně vyplývající pozornost ke konzervaci shromážděných předmětů.³⁰

Protože se muzea a jejich poslání v průběhu dějin stále mění, mění se i definice pojmu „muzeum“, resp. širě toho, co vše můžeme muzeem nazvat. Když roku 1946 vznikla Mezinárodní muzejní rada (*International Council of Museums, ICOM*), byla okamžitě přijata i nová definice: „Slovo ‚muzeum‘ zahrnuje všechny veřejně přístupné sbírky uměleckých, technických, vědeckých, historických nebo archeologických materiálů, včetně zoologických zahrad a botanických zahrad, s výjimkou knihoven, kromě případů, kdy udržují stálé výstavní prostory.“³¹ I nadále ICOM projednává nové znění definice pojmu „muzeum“, které by reagovalo na neustálý vývoj, v současnosti je ale stále platná formulace z roku 2007: „Muzeum je nezisková, permanentně působící instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, odborně zpracovává, zprostředkovává a vystavuje hmotné a nehmotné dědictví lidstva a jeho životního prostředí za účelem vzdělávání, studia a potěšení.“³²

---

²⁷ *Meyers Konversations-Lexikon* není ve shrnuté literatuře na konci hesla uveden, nicméně inspiraci tímto slovníkem nelze striktně vyloučit, jelikož autor hesla jej mohl znát. Druhou možností, jak onu podobnost zdůvodnit, je, že autoři hesel obou slovníků čerpali ze stejných pramenů a literatury.

²⁸ *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 17. díl. (Median-Navarrete)*. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1901, s. 890.

²⁹ Tato poznámka je pro fungování muzeí velmi důležitá a hrála též roli ve vlastním vývoji muzeí a sběratelství (viz kap. 3.2).

³⁰ *Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV. (Ko-M)*. Praha: Československý kompas, 1929, s. 1093.

³¹ LEHMANNOVÁ, Martina: Definice muzea. *ICOM: National Committee Czech Republic* [online]. 2020. [cit. 31.03.2021]. Dostupné online: <http://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>.

³² *Tamtéž*.

Pro úplnost dodám ještě definici muzea obsaženou v zákonu č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v němž je uvedeno, že: „Muzeem je instituce, která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvořy pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvořy získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvořů vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejně prospěšných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku. Galerií je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění.“³³

Z uvedených definic vyplývá, že již v 19. století bylo muzeum vnímáno jako instituce, jejímiž hlavními úkoly je shromažďovat a ochraňovat památky a zpřístupňovat je veřejnosti nejen za účelem potěšení, ale také vzdělání, což platí bez výjimky dodnes. Jejich obsah byl většinou označován za „umělecké či vědecké“ sbírky, v moderním pojetí je pak obecněji vyjádřen jako „hmotné a nehmotné dědictví lidstva a životního prostředí“. Přesto však muzea čekala ještě dlouhá cesta, než se začala blížit dnešnímu modelu – jak předvedu na následujících stránkách, ještě před druhou světovou válkou se většina muzeí v českých zemích potýkala s problémy, jež jejich výchovnou, vzdělávací i uchovávací funkci značně znesnadňovaly. Proměňoval se také způsob, jakým byly předměty předkládány veřejnosti, ale i názor na to, v jakém měřítku a zda vůbec by mělo muzeum přistupovat k vlastní vědecké činnosti. S předloženými definicemi také vyvstává otázka, zda vůbec „muzeum“ princezny Gabriely bylo skutečně muzeem ve smyslu výše uvedeném.

---

³³ § 2 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ze dne 7. dubna 2000. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. 2020 [cit. 01.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-122>. Definice muzea byla o pět let později doplněna dalším ustanovením, které říká, že nejprve jsou prováděny výzkumy shromážděných předmětů a také prostředí, odkud byly dané přírodniny a výtvořy lidské činnosti získány, a až poté a „nikoliv automaticky ze všech, ale pouze z vybraných přírodnin a lidských výtvořů je tvořena sbírka“. Viz Ministerstvo kultury České republiky: *Metodický pokyn k provádění zákona č. 122/2000 Sb., ve znění zákona č. 483/2004 Sb., a k dopadu zákona č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní na změny v centrální evidenci sbírek, ze dne 11. dubna 2005*, část A, čl. I.

3 Od soukromé sbírky k muzeu

Sbírání a uchovávání předmětů patří ke kultuře lidí po celá tisíciletí. Muzeolog Zbyněk Z. Stránský klade nejstarší „sbírky“ do dob tzv. myticko-kultovní periody a jako příklady uvádí mj. předměty šamanů, které sloužily jako odznaky jejich moci či prostředky k zahánění zlých duchů, nebo dokonce Noemovu archu, která byla svým způsobem „muzeem“ zvířat a jejímž cílem bylo zachovat rozmanitost živočišné říše;³⁴ o soukromé sbírky pak jevíli zájem již staří Římané, kteří nejen že shromažďovali kuriozity a abnormality, ale také je při nejrůznějších slavnostech vystavovali pro veřejnost, čímž mohli prezentovat své bohatství.³⁵

Také pro křesťanství hrála od samého počátku sběratelská činnost významnou roli. Dané předměty související s životem a umučením Ježíše Krista a světců vyjadřovaly duchovní sepětí s Bohem a věřící jim vzdávali náležitou úctu. Církevní sbírky nacházely své místo v chrámových či klášterních pokladnicích.³⁶ Nejen relikviáře, ale též obrazy, kalichy z drahých kovů atd. byly vystavovány na oltářích nebo při náboženských procesích a slavnostech,³⁷ jako se tomu ostatně děje dodnes.³⁸

Sbírkové předměty měly v první řadě reprezentovat³⁹ sběratelovu moc nebo uchovávaly náboženské hodnoty – v období renesance však k těmto účelům přibyl další, a to touha po poznání a zobrazení okolního světa. Aristokracie začala ve větší míře podporovat vědu a umění, univerzity vzkvétaly, a právě v této době byly položeny skutečné základy budoucích muzeí.⁴⁰

Za první sbírku této „nové doby“ je v *Brockhausově slovníku* považována sbírka mincí Francesca Petrarcy (1304–1374); první velkou sbírku soch a bust pak představil Lorenzo Medici (1472–1492) ve Florencii.⁴¹ Renesanční sběratelství nakonec vyvrcholilo

---

³⁴ STRÁNSKÝ, Zbyněk: *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 143.

³⁵ *Tamtéž*, s. 144.

³⁶ *Tamtéž*, s. 145.

³⁷ *Tamtéž*, s. 145–146.

³⁸ V tomto případě se jedná spíše o sociologický než muzeální fenomén.

³⁹ K prostředkům reprezentace šlechty vznikla řada publikací, pro období středověku je to mj. ŠIMŮNEK, Robert: *Reprezentace české středověké šlechty*. Praha: Argo, 2013. Problematiky se též dotýká časově rozsáhlejší JUROK, Jiří: *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku: majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalita v českém státě ve 13. – první polovině 17. století*. Nový Jičín: J. Jurok, 2000.

⁴⁰ OUBRACHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav: *Fenomén muzeum*. In: OUBRACHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 7.

⁴¹ *Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände. Konversations-Lexikon. 10. sv. (Manguin bis Occident)*. 11. vyd. Lipsko: F. A. Brockhaus, 1867, s. 513.

sbírkami císaře Rudolfa II., které neměly v tehdejší Evropě svým rozsahem a bohatstvím obdoby.⁴²

Dalšího rozkvětu se sběratelství dostalo v období baroka, kdy byly české země též obohacovány velkolepým rozvojem barokního umění.⁴³ I nadále se však jednalo o sběratelství soukromé, sloužící k reprezentaci jedince či rodu, ačkoli se již ve větší míře začali prosazovat sběratelé-znalci, kteří více než reprezentační funkci upřednostňovali svůj vkus a vlastní hodnotu uměleckého díla.⁴⁴

Osvícenství a počátky národního hnutí však začaly na sklonku 18. století měnit pohled sběratelů na své často po dlouhá léta budované sbírky. Ačkoli nebyl sběratelský individualismus stále překonán, řada sběratelů se rozhodla své sběratelské počiny sdílet s veřejností a zpřístupňovali tedy prostory, které byly pro sbírky v jejich domech vyčleněné.⁴⁵ Zástupci z řad šlechty i vzdělaných měšťanů se navíc začali po celé Evropě sdružovat do společností přátel umění – v Praze roku 1796 vznikla Společnost vlasteneckých přátel umění.⁴⁶ Cílem této společnosti bylo pozvednout úroveň umění v českých zemích a zpřístupnit jej širší veřejnosti – za tímto účelem vznikla též Obrazárna Společnosti, která se tak stala první veřejnou galerií v českých zemích.⁴⁷

Vedle umění se na konci 18. století dostaly do popředí přírodní vědy a tato skutečnost se též odrazila v nově vznikajících sbírkách – vznikaly kabinety soustředěné na minerály a nerosty, botanicky změřené sbírky atd. Takovéto přírodovědné kabinety pak byly oproti těm historicko-uměleckým mnohem lépe systematicky zpracované,⁴⁸

---

⁴² ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 9. K rudolfinským sbírkám viz např. JANÁČEK, Josef: *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Paseka, 1997, s. 244–266, 515–526; FUČÍKOVÁ, Eliška (ed.) a kol.: *Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy: výstava, Pražský hrad – Valdštejnský palác 30. května – 7. září 1997*. Praha: Správa Pražského hradu, 1997.

⁴³ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 13.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 14.

⁴⁵ Tyto tendence se samozřejmě neprojevovaly jen v českých zemích, ale po celé Evropě. ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 11.

⁴⁶ Ke Společnosti vlasteneckých přátel umění v Praze více viz SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 151–168.

⁴⁷ Obrazárna kromě obrazů starých umělců zahrnovala i Galerie žijících umělců, o jejichž prezentaci a podporu se tímto snažila. V 19. století se totiž umění stalo prakticky tržním zbožím; kvůli sekularizaci společnosti v době josefinských reforem (jež vedla k tzv. antropologickému obratu v umění) a kvůli postupnému chudnutí šlechty již umělci nedostávali tolik uměleckých zakázek a museli se přizpůsobovat požadavkům trhu, aby se uživil. Tyto požadavky však mnohdy neměly s umělecky kvalitními díly příliš společného, jelikož kupci byli často měšťané, kteří však na umělecky vytříbená, často i řadu měsíců či let vznikající díla neměli finanční prostředky. *Tamtéž*, s. 162–163; ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 150.

⁴⁸ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 10.

tento fakt se však netýkal pouze soukromých sbírek, ale také nově vznikajících muzeí v 19. století.⁴⁹

V Evropě vzniklo první muzeum⁵⁰ již v 17. století, a to v Anglii – toto muzeum bylo původně soukromým kabinetem Johanna Tradescanta, který jej za vstupné zpřístupnil veřejnosti již na počátku 17. století. Kabinet se poté stal majetkem Oxfordské univerzity a roku 1683 tak mohl být již pod názvem Ashmolenské muzeum otevřen vévodou z Yorku, pozdějším králem Jakubem II Stuartem.⁵¹ Roku 1759 pak bylo v Bloomsbury slavnostně otevřeno Britské muzeum.⁵² Ve francouzském Louvru byly sbírky veřejnosti zpřístupněné za Velké francouzské revoluce (roku 1793).⁵³

Ani v Čechách na sebe zakládání muzeí nenechalo dlouho čekat, řada soukromých kabinetů a kunstkomor již byla veřejnosti otevřená a k založení vlastního muzea tak mnoho nechybělo – rozdíl však byl v tom, že v jiných evropských zemích inicioval vznik muzea panovník, v Čechách však byly vedoucí silou v tomto směru šlechta a vzdělané měšťanstvo.⁵⁴ Prvním muzeem v českých zemích se stalo Opavské gymnazijní muzeum⁵⁵, které se veřejnosti otevřelo roku 1814 a císařem Františkem I. bylo oficiálně potvrzeno o čtyři roky později. V letech 1817–1818 pak vznikla další dvě muzea – po řadě šlo o Františkovo muzeum v Brně⁵⁶ a Vlastenecké muzeum⁵⁷ v Praze.⁵⁸ Tato tři velká muzea v první polovině 19. století vzkvétala, poté však začala postupně ztrácet své výsadní postavení – funkci Vlasteneckého muzea jakožto národního centra přebraly nově vzniklé spolky jako Sokol či Umělecká beseda, muzea se navíc potýkala

---

⁴⁹ Systém depozitářů se začal vyvíjet až ve 20. století, muzea proto vystavovala prakticky všechny předměty, které měla ve svém vlastnictví. Z toho důvodu bylo velmi obtížné expozice logicky a přehledně uspořádat, často tak vedle starověkých archeologických vykopávek mohly ležet turbany či husitské zbraně apod. Tyto problémy se nevyhnuly ani třem českým zemským muzeím, tj. Vlasteneckému muzeu, Slezskému muzeu a Moravskému, resp. Františkovu muzeu. K tomu též ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 25.

⁵⁰ Tj. první muzeum víceméně ve smyslu, v jakém jej známe dnes – tedy jako instituce pojmávající funkci vědeckou, vzdělávací a výchovnou, jedny ze základních úkolů muzeí.

⁵¹ STRÁNSKÝ, Zbyněk: *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 148.

⁵² *Tamtéž*, s. 149.

⁵³ *Tamtéž*, s. 149.

⁵⁴ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 193.

⁵⁵ Dnes Slezské zemské muzeum.

⁵⁶ Dnes Moravské zemské muzeum, dříve pojmenované podle císaře Františka I., jehož dekretem muzeum vzniklo.

⁵⁷ Roku 1848 byla instituce přejmenována na České muzeum, v letech 1854–1919 se nazývala Museum Království českého. Poté se krátce jmenovala Zemské muzeum a od roku 1922 (s výjimkou válečných let, kdy se muzeum nazývalo Landesmuseum in Prag) nese muzeum dnešní název Národní muzeum.

⁵⁸ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 16–17.

s finančními potížemi a nedostatkem odborného personálu.⁵⁹ Od 60. let a zejm. pak v 80. letech 19. století začala být ve větší míře zakládána regionální muzea (většinou vlastivědná, ale též technická aj.).⁶⁰ K zakládání nových muzeí často dopomohly též výstavy, jejichž obliba narůstala právě v 19. století.⁶¹ Jednalo se především o výstavy specializované (kupř. na výtvarné umění či uměleckořemeslnou výrobu), průmyslová revoluce pak dopomohla tomu, že byla řada výstav orientována na prezentaci průmyslových produktů, zemědělských strojů apod.⁶² Nezřídka se pak právě exponáty na takovýchto výstavách představené stávaly základem sbírek nově vzniklých muzeí.⁶³

---

⁵⁹ Těmito problémy netrpěla jen zemská muzea, ale též muzea regionální. *Tamtéž*, s. 27–29.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 32–37.

⁶¹ Fenoménu výstav se věnovala a věnuje řada badatelů. Jednou z nejvýznamnějších výstav pro české země v 19. století se v publikaci *Jubilejní výstava 1891* zabýval Milan Hlavačka, Národopisné výstavě československé, konané v Praze roku 1895, se věnoval Stanislav Brouček v knize *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895* nebo nověji DĚDOVSKÝ, Daniel – DUŠEK, Libor a kol.: *Lidová kultura západních Krkonoš ve světle Národopisné výstavy československé 1895* a sborník *Prameny a studie: odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče*. Další významné výstavě, tentokrát z roku 1906, se věnuje Anna Habánová a kol. ve zdařilé knize *1906: německočeská výstava Liberec*. Československému a německému výstavnictví se pak v několika článcích věnuje také Tomáš Okurka – zmíním např. *Všeobecné výstavy v Čechách na přelomu 19. a 20. století jako jeviště česko-německého soupeření a hospodářského nacionalismu* nebo *Podnikatelské elity a průmyslové výstavy*. Historii světového výstavnictví se věnuje Jaroslav Halada, který dal za spolupráce Milana Hlavačky vzniknout knize *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*.

⁶² Průmyslové a živnostenské výstavnictví se logicky začalo rozvíjet nejprve v zemi, která byla kolébkou průmyslové revoluce – v Anglii, a to již ve druhé polovině 18. století, v Praze proběhla série podobně laděných výstav ve 20. a 30. letech 19. století. Více viz OKURKA, Tomáš: *Průmyslové a živnostenské výstavy v severních a severozápadních Čechách před 1. světovou válkou*. In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 118–119.

⁶³ Také značná část Jubilejní zemské výstavy konané roku 1891 v Praze se stala posléze součástí muzejních sbírek, ačkoli jen na krátko. Díky úspěchu národopisné expozice Česká chalupa a zemědělských expozic, které byly součástí Jubilejní výstavy, byla oživena myšlenka založení samostatného zemědělského muzea. Realizace této idey však ztroskotala na nedostatku financí a sbírky tak byly nakonec přerozděleny mezi ČVUT v Praze, Vyšší hospodářskou školu v Táboře a Lesnickou školu v Písku. Národopisné muzeum československé, které se otevřelo veřejnosti roku 1895, vzniklo díky Národopisné výstavě konané ve stejném roce. Viz NOVÁK, Pavel: *Zemědělské muzejnictví na cestě od utrakvismu k uvědomělému češství*. In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 27–29.

O muzea se staraly většinou muzejní či jiné kulturní spolky a mezi jejich zakladatele patřili především sběratelé ze šlechtických kruhů, učitelé⁶⁴, úředníci či lékaři⁶⁵. Stejná situace panovala i na počátku 20. století a také po vzniku Československé republiky – stát totiž do své správy většinu muzejních institucí nepřevzal a muzea tak byla nadále odkázána na pomoc různých spolků, dobrovolníků či mecenášů.⁶⁶

3.1 Muzea a sběratelství v první polovině 20. století

Přestože již roku 1919 vznikl Svaz muzeí, který měl zlepšovat činnost a spolupráci muzejních institucí od místní po zemskou úroveň, reálně nebylo možné, aby Svaz naplňoval bezezbytku veškeré úlohy, pro něž byl založen – po dobu první Československé republiky totiž nebyl dokončen muzejní zákon, který by umožňoval přesuny sbírek, definoval ochranu památek atd., tudíž neexistoval zákon, jenž by činnost Svazu zastřešoval, Svaz tak mohl pouze „doporučovat“ a nikoli „nařizovat“.⁶⁷ Většina muzejních sbírek byla navíc stále ve vlastnictví měst, spolků či soukromých sběratelů, čímž byla jakákoli snaha o jednotnou organizaci muzeí v republice též značně komplikována.⁶⁸

---

⁶⁴ Již od 18. století vznikaly v českých zemích školní kabinety (při vysokých i nižších školách a samozřejmě při vědeckých společnostech, jako např. Kabinet přírodnin založený při pražské univerzitě vzniklý roku 1775, který se stal předchůdcem dnešního Mineralogického muzea Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy). Tyto kabinety se neskládaly z rarit a exotik jako většina do té doby vzniklých sbírek, naopak v nich bylo možné nalézt především předměty zobrazující okolní přírodu a dobový život. Proto se školní kabinety v 19. století nejednou staly základem pro podobně (specializovaně) laděné muzeum. Z původní školní sbírky vzniklo např. Městské muzeum v Ústěku. ŠPÉT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 11–12; ŠTEFANIKOVÁ, Jana: *Spolek Nordböhmischer Excursions-Club a muzejní činnost*. In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 141; K Mineralogickému muzeu více viz VELEBIL, Dalibor: *Historie muzea. Mineralogické muzeum Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze* [online]. [b. r.]. [cit. 08.04.2021]. Dostupné online: <https://web.natur.cuni.cz/ugmnmz/muzeum/muzeum/historie.html>.

⁶⁵ Při Univerzitě Karlově dodnes funguje několik neveřejných přírodovědeckých muzeí, jejichž kořeny sahají do 18. století. Vedle Mineralogického muzea se jedná např. o sbírky anatomického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, jež založil profesor anatomie František Josef Du Toy (1722–1784). Mnohem mladší Hrdličkovo muzeum člověka založil za první republiky světoznámý antropolog Aleš Hrdlička (1869–1943). K historii těchto muzeí více viz ČIHÁK, R.: *Sbírky anatomického ústavu 1. LF UK v Praze. Anatomický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy* [online]. [b. r.]. [cit. 08.04.2021]. Dostupné online: <https://anat.lf1.cuni.cz/muzeum/historie.php>; *Historie. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy: Biologie: Hrdličkovo muzeum člověka* [online]. [b. r.]. [cit. 08.04.2021]. Dostupné online: <https://www.natur.cuni.cz/biologie/hrdlickovo-muzeum/historie>.

⁶⁶ Z toho plynul i neustálý problém s nedostatkem odborného personálu opatřujícího muzejní sbírky. ŠPÉT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 65, 70.

⁶⁷ O Svazu muzeí více viz *Tamtéž*, s. 72–75.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 71.

Do příprav zmíněného muzejního zákona razantně zasáhla změna politické situace – nejprve ztráta Sudet a posléze vznik Protektorátu Čechy a Morava. Za druhé světové války byla řada muzeí zejm. v pohraničních oblastech využívána pro propagaci nacistické ideologie, činnost muzeí na území protektorátu se však zpočátku příliš nezměnila, ačkoli byli do vedoucích pozic dosazováni říšští úředníci.⁶⁹ Posléze však tato muzea dostávala nařizováno české popisky v muzeích nahradit českoněmeckými, odevzdávat některé předměty týkající se československé armády či uvolňovat prostory pro potřeby nacistické propagandy⁷⁰ apod.⁷¹

Také soukromé sběratelství za první republiky navazovalo na tradici 19. století – vedle obrazů, soch, grafických listů a kreseb patřily k častým sbírkovým předmětům uměleckořemeslné výrobky (sklo, porcelán, kamenina), dále nábytek, knihy, krajky atd.⁷² Ve třetí čtvrtině 19. století také vznikl nový sběratelský proud zaměřující se na moderní umění – ve 20. a 30. letech minulého století se pak rozpoutala živá debata o tom, zda by se sběratelé měli více zaměřit na staré umělce (v oblibě byli nadále např. němečtí a holanďtí umělci 17. století)⁷³ či právě na soudobé umění (vedle uměleckého potenciálu se samozřejmě řešily nároky na samotné sběratele). Většina milovníků umění a starožitností se však podobnými otázkami nezabývala a sbírala prakticky vše, co dle nich mělo nějakou hodnotu.⁷⁴

Nemluvím-li o šlechtě, byly sběratelské zájmy (nejen) v první polovině 20. století vlastní např. církevním hodnostářům⁷⁵, umělcům, právníkům, lékařům ad., ale také spisovatelům – kupř. Julius Zeyer (1841–1901) si svůj byt a pracovnu doplnil sbírkou starobyklých věcí a výrobků souvisejících s prostým lidovým uměním a řemesly⁷⁶, Jiří Karásek ze Lvovic (1871–1951) sbíral především kresby a rytiny a byl jedním z nemnoha

---

⁶⁹ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 113.

⁷⁰ V pražském Landesmuseumu tak byla vybudována např. expozice „Německá velikost“ či „Na cestě k nové Evropě“.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 113–114.

⁷² SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 236.

⁷³ *Tamtéž*, s. 21, 175, 216, 246.

⁷⁴ Po první světové válce se ale řada sběratelů začala více než o uměleckou hodnotu zajímat o hodnotu finanční. *Tamtéž*, s. 211, 234, 236.

⁷⁵ Nermalou sbírku vlastnil např. světitel pražský biskup Antonín Podlaha (1865–1932), který byl významným historikem umění zejm. v oblasti církevní topografie a ikonografie. Jeho sbírky byly velice různorodé, od obrazů a kreseb umělců působících v českých zemích v 15. – počátkem 20. století přes barokní nábytek, soubory skla, keramiky a porcelánu až po náboženská roucha či bohoslužebné předměty a grafiky vztahující se ke svatému Václavu a svatému Janu Nepomuckému. *Tamtéž*, s. 244.

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 244.

sběratelů, kterým se podařilo svou sbírku přeměnit v muzejní instituci.⁷⁷ Řada meziválečných sběratelů se rovněž sdružovala v Kroužku přátel staršího umění malířského a Společnosti sběratelů a přátel umění – v rámci těchto spolků vzniklo i několik článků věnujících se sběratelství.⁷⁸

Nacistická okupace a druhá světová válka pak značně ovlivnila osud mnoha sbírek – na základě politické a rasové persekuce byl lidem zabavován také umělecký majetek, po vzniku protektorátu se často židovští sběratelé a další snažili své sbírky zachránit tím, že je věnovali např. Českomoravské zemské galerii⁷⁹ atp.

Po druhé světové válce byla řada sbírek zestátněna na základě dekretů prezidenta republiky, zestátnování soukromých sbírek pak vyvrcholilo po roce 1948.⁸⁰ Stejného osudu se dočkala také muzea, jelikož v nově se formujících socialistických zemích převážila potřeba řídit tyto instituce direktivně – muzea tedy byla rovněž zestátněna a zařazena do řetězce kulturních institucí, které se musely přizpůsobit novému politickému diktátu.⁸¹

3.2 Muzeologická práce

Jak jsem již uvedla výše, zpočátku nebyly často sbírky a ostatně ani první muzea nijak zvlášť systematicky uspořádané – mnoho sbírek ostatně nevznikalo ani striktně plánovaným shromažďováním uměleckých děl a jiných předmětů, velkou roli oproti tomu hrávala náhoda a samozřejmě vkus a finanční situace sběratele a jeho kontakty. Nahodilé rozložení vystavovaných exponátů však příliš nepřispívalo přehlednosti ani estetickému působení na návštěvníky muzeí. Již v 19. století se proto objevovaly studie snažící se tento problém vyřešit.

Roku 1841 se stal František Palacký (1798–1876) jednatelem Společnosti Vlasteneckého muzea⁸², o jehož reorganizaci se snažil. Zaměřil se proto též na vlastní úkoly muzeí vůbec.⁸³ Uvědomoval si nutnost přistupovat ke sbírání a péči o exponáty

---

⁷⁷ Jeho sbírka byla pod názvem Karáskova galerie po roce 1925 vystavována v Tyršově domě. SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 205.

⁷⁸ *Tamtéž*, s. 11.

⁷⁹ Později Národní galerii.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 261.

⁸¹ STRÁNSKÝ, Zbyněk: *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 155.

⁸² Úkolem této společnosti byla péče o Vlastenecké muzeum, které – stejně jako většina jiných institucí – nebylo udržováno z veřejných prostředků.

⁸³ Palacký upřednostňoval vidinu muzea jako instituce, která pouze shromažďuje, pečuje o sbírky a zpřístupňuje materiály pro badatele (vědeckou a vzdělávací činnost, které dle jiných teoretiků též patřily mezi hlavní úkoly muzeí a dodnes tomu tak ostatně je, mělo muzeum dle něho přenechat institucím jiným

odborně – upozorňoval, že při sběru i vystavování předmětů musí být „uplatňována znalost, volba i kritika“, nikoli spontánnost a neorganizovanost; muzeum mělo své sbírky rozšiřovat především plánovitě a omezit tedy přijímání darů a koupě předmětů, které tematicky do sbírek daného muzea bezprostředně nezapadaly.⁸⁴

V 80. letech 19. století na Palackého koncepci navázal časlavský učitel Kliment Čermák (1852–1917), který se zabýval otázkou regionálních muzeí.⁸⁵ Zdůrazňoval, že exponáty mají být dle své povahy tříděny⁸⁶, aby byly sbírky přehlednější, důležitým je pak také požadavek řádné evidence jednotlivých sbírkových předmětů.⁸⁷

Nicméně pozdější statě a studie dokládají, že ještě ve 30. letech minulého století byla organizace expozic v muzeích velkým problémem. To lze usuzovat mj. z neustálého opakování požadavku instalovat sbírky tak, aby byly exponáty tříděny dle vědeckých oborů a aby obory byly řazeny vedle sebe logicky dle vzájemné příbuznosti a tak, aby se návštěvník nemusel vracet do místnosti, již už prošel. Vítané byly též popisky exponátů, které by usnadnily návštěvníkovu orientaci (i v případě, že by měli k dispozici také tištěné průvodce).⁸⁸ Kritizována byla přeplněnost výstavních sálů⁸⁹, ale také „zdůrazňování vnějšího lesku“ oproti požadované přehledné jednoduchosti a vystavování předmětů, které jsou pro daný obor charakteristické (a nikoli pouze hezké na pohled).⁹⁰ Vyslovován byl též požadavek pečovat o předměty, které nemohly být z prostorových důvodů

– např. Královské společnosti věd). Tento pohled byl však ještě v 19. století přehodnocen a také dnes patří vědecká činnost mezi důležité úkoly muzea. K tomu viz ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 21.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 22.

⁸⁵ Jeho spis *O muzeích městských a okresních* je považován za nejranější „vpravdě muzeologickou“ práci u nás.

⁸⁶ Rozlišoval čtyři skupiny: starožitnosti a památky, etnografické předměty (např. kroje, nábytek apod.), přírodniny a technologie.

⁸⁷ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 39–40.

⁸⁸ KAMPER, Zdeněk: *Úkoly regionálního muzejnictví a některé zásady v něm uplatňované. Proslovil prof. Zd. Kamper na valné hromadě Čs. spolku musejního v Čes. Lípě dne 10. května 1931*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1931, roč. 2, s. 187.

⁸⁹ Jak píše Zdeněk Kamper, v řadě případů honosné skříně svou masivností „dusily“ předměty v nich uložené. Již v renesanci byly např. rudolfínské sbírky uchovávány ve skříních a truhlicích, nicméně tento způsob se ukázal pro muzejní expozice jako značně nevhodný a bohatě zdobené skříně proto měly být vyměněny lehkými světlými vitrínami, nebo měly být aspoň zaplňovány účelově (např. porcelánem, sklem, soškami apod.). *Tamtéž*, s. 185, 188; SLAVÍČEK, Lubomír: *„Sobě, umění, přátelům“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 147.

⁹⁰ K tomu více viz KAMPER, Zdeněk: *Úkoly regionálního muzejnictví a některé zásady v něm uplatňované. Proslovil prof. Zd. Kamper na valné hromadě Čs. spolku musejního v Čes. Lípě dne 10. května 1931*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1931, roč. 2, s. 185–186.

vystavované – za tímto účelem měly vznikat depozitáře.⁹¹ V podstatě tak již za první republiky vznikaly koncepty muzeí, jaká jsme zvyklí navštěvovat dnes, v první polovině 20. století si však většina muzeí nemohla z finančních, materiálních i personálních důvodů dovolit tomuto modelu se podřídit.

Výrazné zlepšení stavu muzeí nastalo po druhé světové válce. Řada států včetně Československé republiky došla k uvědomění, že chod muzeí nelze nadále přenechávat v rukách dobrovolníků, kterým často chybělo potřebné vzdělání, a navíc byli vytíženi vlastním zaměstnáním a pro chod muzea jim tak nezbývalo mnoho času. Celosvětově se rozšířil názor, že je potřeba muzejní pracovníky vzdělávat – a to jak na středoškolské, tak i vysokoškolské úrovni.⁹²

---

⁹¹ KAMPER, Zdeněk: *Úkoly regionálního muzejnictví a některé zásady v něm uplatňované. Proslovil prof. Zdeněk Kamper na valné hromadě Čs. spolku musejního v Čes. Lípě dne 10. května 1931.* In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1931, roč. 2, s. 188.

⁹² STRANSKÝ, Zbyněk: *Archeologie a muzeologie.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 155.

4 Šlechta a sběratelství

Vznik muzeí je organicky svázán se šlechtou, jelikož to byly většinou právě šlechtické sbírky a dary, které daly vzniknout sbírkám nově vznikajících muzeí. Sběratelským aktivitám šlechty se v posledních desetiletích začalo v historiografii věnovat mnohem více pozornosti, snad i proto, že se u řady osudů jednotlivců i celých rodů jedná o nedílnou součást aristokratického života. V oblasti sběratelství se pohybuje zejm. historik umění Lubomír Slaviček, který se této problematice komplexně věnuje v publikaci „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*.⁹³ Pozornost je zde věnována především kolekcím obrazů, jejichž sbírání bylo ve šlechtických kruzích nejrozšířenější. Vznikly také další práce zaměřující se na konkrétní rodové obrazové sbírky – k těm patří např. *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*⁹⁴ Petra Tomáška, rodové galerii Valdštejnů se věnují Pavel R. Pokorný a Pavel Preiss v publikaci *Zámek Duchcov. Valdštejnská rodová galerie. Václav Vavřinec Reiner: Obrazy a fresky*⁹⁵. Sběratelské záliby uherského rodu Serényiů, přišedšího koncem 16. století na Moravu, zachytila Marie Mžysková v publikaci *Cesty Serényiů. Z obrazárny šlechtického rodu*⁹⁶. Sběratelství je dále často reflektováno v monografiích věnovaných určitým osobnostem, zvláště pokud sběratelské a jiné aktivity v oblasti umění výrazněji provázely jejich životní cesty – tak je tomu v případě Kristiána Kryštofa hraběte z Clam-Gallasu, o němž vznikla pod taktovkou Milana Svobody kniha *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie*⁹⁷, nebo Kašpara Maria hraběte ze Šternberka, jehož život a sběratelskou a vědeckou vášeň popsal v díle *Kašpar Šternberk a jeho doba*⁹⁸ Jiří Majer. Často se pak fenomén sběratelství objevuje jakožto součást prací věnujících se obecně volnočasovým aktivitám šlechtických kruhů. Mezi tyto patří kolektivní dílo *Volný čas objektivem šlechty*⁹⁹, které

---

⁹³ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007.

⁹⁴ TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slaviček, CSc.

⁹⁵ POKORNÝ, Pavel R. - PREISS, Pavel: *Zámek Duchcov. Valdštejnská rodová galerie. Václav Vavřinec Reiner: Obrazy a fresky*. Praha: Propagační tvorba, 1992.

⁹⁶ MŽYSKOVÁ, Marie: *Cesty Serényiů. Z obrazárny šlechtického rodu*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2010.

⁹⁷ SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittersa z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

⁹⁸ MAJER, Jiří: *Kašpar Šternberk a jeho doba*. Příbram: Komitét sympozia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1988.

⁹⁹ WITTLICH, Filip (ed.): *Volný čas objektivem šlechty*. Praha: Národní památkový ústav, 2016.

se zabývá obdobím 19. a 20. století a reflektuje mj. v souvislosti se šlechtou oblíbenými hony a lovy¹⁰⁰ v exotických končinách (zejm. Africe) zámecké sbírky trofejí.¹⁰¹

Sběratelství se ve šlechtických kruzích začalo rozvíjet především v období baroka. Šlechtic již od dob renesance zakončoval své vzdělání tzv. kavalírskou cestou¹⁰², při níž poznával kulturu jiných zemí a mnohdy také získával první obrazy či upomínkové předměty, které se staly předznamenáním pozdějších, často velmi rozsáhlých sbírek.¹⁰³ V době barokní i v 19. století¹⁰⁴ pak platilo, že výtvarné umění a vlastní základy malby byly součástí šlechtického vzdělání¹⁰⁵ – z toho důvodu se šlechtici při výběru uměleckých děl do svých rozrůstajících se sbírek často neřídili pouze svým vkusem, ale také uměleckou hodnotou obrazu.¹⁰⁶

V tomto směru v 17. století vynikal arcivévoda Leopold I. Vilém (1614–1662), jehož unikátní obrazová sbírka měla nemalý vliv na ráz sběratelství – začalo se upouštět

---

¹⁰⁰ Tematikou lovu v souvislosti se šlechtickou reprezentací se zabývá VALENTA, Petr: *Lov jako téma šlechtické reprezentace a jeho zobrazení ve vybavení českých loveckých zámečků*, magisterská diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2019, vedoucí práce doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

¹⁰¹ Kromě kapitol věnovaných honům se zde též nachází pojednání o cestování, o plesech a karnevalech, a také o stolování, sportu či zámeckých zahradách, kteréžto sloužily šlechtě nejen k trávení volného času, ale často též k vlastní reprezentaci. K trávení volného času šlechty (ale i měšťanů) v 19. století viz také LORENZOVÁ, Helena – PETRASOVÁ, Taťána (eds.): *Salony v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 18. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 12. – 14. března 1998*. Praha: KLP, 1999.

¹⁰² Cestování šlechty – a to nejen kavalírským cestám – se věnuje např. sborník BABEL, Rainer – PARAVICINI, Werner (eds.): *Grand Tour. Adeliges Reisen und europäische Kultur vom 14. bis zum 18. Jahrhundert. Akten der internationalen Kolloquien in der Villa Vigoni 1999 und im Deutschen Historischen Institut Paris 2000*. Ostfildern: Thorbecke Verlag, 2005. Pro cestování v 19. století za účelem honů do exotických krajín nebo později s automobilem viz WITTLICH, Filip (ed.): *Volný čas objektivem šlechty*. Praha: Národní památkový ústav, 2016. K otázce cestování šlechticů v 19. století se vyjadřuje též BEZECNÝ, Zdeněk: *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005, s. 104–110.

¹⁰³ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 15–16.

¹⁰⁴ Ke šlechtě 19. století viz např. ŠVARÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila: *Rodinné strategie šlechty: Mensdorfové-Pouilly v 19. století*. Praha: Argo, 2007; BRŇOVJÁK, Jiří – ŽUPANIČ, Jan: *Changes of the Noble Society. Aristocracy and New Nobility in the Habsburg Monarchy and Central Europe from the 16th to the 20th Century*. Ostrava: Ostravská univerzita, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. Záluby šlechty ve výtvarném umění a v lovu (a s ním souvisejících loveckých trofejích, které též často tvořily podstatnou součást šlechtických sbírek) reflektuje mj. BEZECNÝ, Zdeněk: *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005, s. 115–122.

¹⁰⁵ Zvláště v období osvícenství bylo umění malby či kresby důležitou položkou pro osobní rozvoj šlechty. Kresba neměla sloužit pouze pro potěchu mladého šlechtice a jeho okolí, aristokrat díky ní získával též schopnost orientace v architektuře, pevnostních plánech atp. Zejména od 18. století byly v aristokratickém prostředí v umění kresby vzdělávány také ženy, které se stejně jako muži mohly věnovat vlastní diletantské tvorbě. Viz TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slaviček, CSc., s. 57, 68.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 15.

od modelu kunstkomor (tj. rozmanitost exponátů a zdůrazňování jejich výjimečnosti z hlediska stáří, materiálu, neobvyklosti atd.) a namísto toho vznikaly specializované sbírky (zejm. na obrazy¹⁰⁷ a sochy, ale také sbírky přírodnin¹⁰⁸), nicméně řada obrazáren bývala i nadále doplňována kunstkomorou.¹⁰⁹

Roku 1796 byla založena soukromá Společnost vlasteneckých přátel umění (*Privat Gesellschaft patriotischer Kunst-Freunde*), jež stála v čele organizace uměleckého života Čech.¹¹⁰ Vedle toho, že zřídila Obrazárnu, byla též zřizovatelkou Akademie výtvarného umění a každoročně pořádala výtvarné přehlídky.¹¹¹ Řada vystavovaných děl v galerii přitom patřila do soukromého majetku šlechty (příp. též umělců a měšťanů) a do galerie byla zpočátku pouze zapůjčovaná – až později Společnost nakupovala díla přímo do inventáře Obrazárny.¹¹²

Stejná praxe byla uplatňována u muzeí – také základem Vlasteneckého muzea byly jemu darované šlechtické sbírky – jedním z prvních dárců byl spoluzakladatel muzea Kašpar Maria hrabě ze Šternberka¹¹³, kupř. Franz hrabě Hartig (1789–1865) instituci

---

¹⁰⁷ Značnou část obrazových sbírek často tvořila rodinná portrétní galerie a portréty evropských panovníků, nezřídka se též pořizovaly kopie portrétů, jimiž šlechtici obdarovávali své známé. Také další kopie uměleckých děl se dostávaly do šlechtických sbírek – mohlo se jednat o kopie vzácných a velmi cenných uměleckých děl, někteří šlechtici pak např. neměli dostatečné finanční prostředky, aby si mohli dovolit sbírat pouze drahé originály. Od druhé poloviny 19. století však bývaly kopie ve sbírkách od originálů oddělovány, jelikož si sběratelé uvědomovali jejich rozdílné hodnoty. Viz SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 24–25. K portrétním galeriím se – vedle dalších způsobů uchovávání rodové paměti – vyjadřuje také KNOZ, Tomáš: *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Petr: *Paměť urozenosti*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 23–36.

¹⁰⁸ Skvěle uspořádanou sbírkou přírodnin se mohl pochlubit např. František Josef hrabě Kinský, jehož sbírky se staly posléze základem pro přírodovědecký kabinet přírodnin při pražské univerzitě, který byl dokonce zpřístupněn veřejnosti a na nějž jsem upomínala již výše. Viz ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 10.

¹⁰⁹ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 19–20.

¹¹⁰ Také umělci sami se sdružovali do různých spolků. K tomu např. HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman: *Kunstverein nebo Künstlerverein?: hnutí umělců v Praze 1830–1856 = Kunstverein oder Künstlerverein?: die Künstlerbewegung in Prag 1830–1856*. Praha: Artefactum, 2004.

¹¹¹ TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., s. 209.

¹¹² Tyto nákupy byly financovány z pokladny Společnosti, tedy z příspěvků, které členové Společnosti každoročně odevzdávali. SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, 152–153.

¹¹³ Kašpar Maria hrabě ze Šternberka (1761–1838) byl významným botanikem a mineralogem mezinárodní úrovně (celosvětově jej proslavil např. jeho spis *Pokus o geologicko-botanické zpracování pravěké květeny*), navazoval také celou řadu osobních i korespondenčních styků s významnými přírodovědci své doby. V průběhu svého života neustále rozšiřoval své mineralogické, geologické a botanické sbírky, založil si též sbírku fosilií. V Čechách se podílel na přípravách a založení Vlasteneckého muzea, v němž spařoval též dědice svých početných přírodovědných kolekcí – 8 500 vzorků čítaly jen mineralogické a geologické sbírky, muzeum díky němu dále získalo množství herbářů (obsahujících téměř 10 000 rostlin) a kolem

věnoval soubor zoologických preparátů.¹¹⁴ Další zemské muzeum – Františkovo muzeum v Brně – bylo finančně i materiálně obohaceno např. Hugem I. Františkem starohrabětem ze Salm-Reifferscheidtu (1776–1836), spoluzakladatelem muzea, který instituci věnoval kromě listin z rodového archivu také sbírku minerálů a mincí, odlitky antických soch či množství knih, zbraní a dalších uměleckých předmětů.¹¹⁵

Ustupující vliv šlechty v 19. století se projevil mj. právě ve sběratelství – řada šlechticů se v duchu romantických ideálů obracela do minulosti, hledala idylu v rytířském středověku nebo shromažďovala doklady o svých předcích a jejich postavení. Také proto tedy vznikaly rodové portrétní galerie či sbírky dokládající starobylost či bohatství rodu.¹¹⁶

Jak vidno, i v 19. století byla šlechta výrazným podporovatelem umění, nicméně ke slovu se začalo stále více hlásit měšťanstvo¹¹⁷, které se zřejmě tímto způsobem snažilo napodobovat životní styl aristokracie – jednalo se především o lékaře a právníky, kteří též budovali své rozsáhlé a nikoli bezcenné sbírky. Řada z nich se přitom soustředila především na grafické listy, které byly finančně přeci jen o něco přístupnější než vzácné obrazy, které často nacházely místo právě ve sbírkách aristokratických kruhů.¹¹⁸

4.1 Počátky zpřístupňování šlechtických sídel veřejnosti

V době osvícenství si začínali sběratelé uvědomovat, že jimi nashromážděné předměty by neměly dělat radost jen jim samotným, ale také širší veřejnosti – řada z nich proto začala své sbírky zpřístupňovat a nemalý podíl na těchto počinech měla právě

---

4 000 svazků knih, jež tvořily odbornou část knihovny hraběte. Více viz MAJER, Jiří: *Kašpar Šternberk a jeho doba*. Příbram: Komitét sympozia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1988, s. 26–31.

¹¹⁴ ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 10, 19.

¹¹⁵ TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slaviček, CSc., s. 56, 155.

¹¹⁶ NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 449.

¹¹⁷ Měšťané se sběratelství a umění věnovali samozřejmě také v dřívějších dobách, nikoli až v 19. století. K tomu HOJDA, Zdeněk: *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627–1740: příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy*. In: LEDVINKA, Václav (ed.): *Pražský sborník historický*, Praha: KLP, 1994, s. 47–104.

¹¹⁸ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, 169–191.

šlechta¹¹⁹. Sběratelé tak mohli naplňovat heslo „sobě a druhým“¹²⁰ a zprostředkovávat umělecké či vědecké prožitky svému okolí, současně však tímto způsobem rovněž zvyšovali vlastní či rodovou společenskou prestiž, zpřístupněním sbírek mohli dát najevo vlastní hospodářské a společenské postavení¹²¹ a poukázat na historickou významnost svého rodu – vědomí tradice bylo totiž stále „jedním ze základních prvků myšlení šlechty v 19. století, urozenost a starobylost rodu hodnotami, které navzdory změnám společnosti vyznával.“¹²² Zpřístupněním svého sídla však šlechtici současně poskytovali smysluplné využití prostorám, které byly nezdědky jinak neobývané – díky tomu byly dokonce některé hrady a zámky zachráněny před chátráním a devastací.¹²³

V průběhu 19. století začala šlechta ztrácet své výsadní postavení ve společnosti – když byly roku 1848 zrušeny roboty a poddanství a z vrchnosti se stali velkostatkáři, přestala šlechtická sídla plnit funkci hospodářských a finančních center bývalých panství, jelikož tyto úkoly přešly na státní úřady¹²⁴; sídla proto degradovala na správní centra velkostatků.¹²⁵ Některá ze svých sídel se pak šlechta rozhodla zpřístupnit veřejnosti –

---

¹¹⁹ Jako v případě hraběte Huberta Ludvíka de la Fontainne a d'Harnoncourt-Unverzagt, jenž byl vlastníkem jedné z nejkvalitnějších sbírek na Moravě. Tu pravidelně zpřístupňoval veřejnosti mezi lety 1839–1852 na svém zámku v Hrotovicích. Viz SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 196.

¹²⁰ *Tamtéž*, s. 196.

¹²¹ SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástínu od Johanna Rittersa z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 199.

¹²² BEZECNÝ, Zdeněk: *Dědicové ve století zakladatelů. Utváření rodové paměti Schwarzenberků v období historismu*. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Karel (eds.): *Paměť urozenosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 210.

¹²³ NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 449.

¹²⁴ V předběřnové době byla veřejná správa ve druhé, třetí a čtvrté instanci obstarávána státními úřady, v nejnižší pak svobodnými městy (prostřednictvím magistrátů) a vrchnostenskými hospodářskými úřady. S poddanstvím byla roku 1848 vrchnostenská správa zrušena, bylo proto potřeba ji nahradit novým orgánem – začala se tak formovat územní samospráva, k níž se vyjadřovala již Pillersdorfova ústava z 25. dubna 1848, první právní úprava obecního zřízení však byla vydána až 20. března 1849 v *Prozatímním zákoně obecním*. Podkladem pro novou organizaci veřejné správy bylo dále císařské nařízení z 26. června 1849, na základě něhož v čele jednotlivých korunních zemí stál místodržitel, země se dělily na kraje a ty dále na okresy, tj. nejnižší správní jednotky, v jejichž čele stál okresní hejtman. Toto nové uspořádání postátněné veřejné správy vešlo v platnost 1. ledna 1850, do té doby nadále fungovala patrimoniální správa. K tomu viz ADAMOVÁ, Karolína a kol.: *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada: Stát*. Praha: Paseka, 2015, s. 231–233. SHELLE, Karel: *Dějiny veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 48. K dějinám veřejné správy a jejím proměnám v 19. století viz také např. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007; ČOPIK, Jan: *Proměny a kontinuita české komunální politiky. Územní samospráva v nové době (1850–2010). Díl I. – do roku 1945*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2014.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 449.

mnohdy právě na nich totiž budovali své historické, umělecké či přírodovědné sbírky a galerie.

Prvním takto zpřístupněným sídlem v Čechách se stal hrad a zámek ve Frýdlantě v severních Čechách. První a druhé patro hradu, prampouch a kapli nechal Kristián Filip hrabě Clam-Gallas (1748–1805) spolu se svým synem Kristiánem Kryštofem (1771–1838) zpřístupnit mezi lety 1801–1802, a proto je toto muzeum na Frýdlantě považováno za první muzeum ve střední Evropě vůbec.¹²⁶ Prostory frýdlantského hradu umístění clam-gallasovského muzea vyhovovaly zejm. z toho důvodu, že sídlo nebylo za Clam-Gallasů až do poloviny 19. století trvale obýváno – v zámku se nacházely jen vrchnostenské kanceláře a v kastelánském křídle pár pokojů zařízených pro přechodný pobyt členů rodu Clam-Gallasů –, opuštěný hrad nesoucí rysy středověké architektury pak mohl myšlenku umístit sem muzeum jen podpořit.¹²⁷

Dalšími neobývanými hrady či zámky, které byly zpřístupněny veřejnosti, byly např. Rožmberk, kde započal po roce 1848 budovat rodové muzeum Jan Jiří hrabě Buquoy¹²⁸, Buchlov, v němž své rodinné muzeum v 80. letech 19. století vybudovali Berchtoldové, či Pernštejn zpřístupněný roku 1929 Vladimírem II. hrabětem Mitrovským z Nemyšle. Jiná sídla bývala zpřístupněná navzdory tomu, že na nich jejich majitelé nadále pobývali, avšak jen po určitou dobu v roce – (vybraná) veřejnost tedy mohla navštívit hrad či zámek pouze v době, kdy se jeho majitel zdržoval na jiném svém sídle,

---

¹²⁶ SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittera z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 196.

¹²⁷ Také otevření nedalekých Lázní Libverda, do nichž se sjížděla vyšší společnost, patrně přispělo myšlence frýdlantské sídlo zpřístupnit. SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittera z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 199; ANDĚL, Rudolf: *Frýdlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec: Nakladatelství 555, 2002, s. 79.

¹²⁸ KUBŮ, Naďa a kol.: *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha 2014, s. 13.

aby ony prohlídky nemohly narušovat šlechticův pobyt. Mezi tyto případy se zařadily mj. Hluboká, Český Krumlov¹²⁹, Opočno, Třeboň či Lednice.¹³⁰

Vlivem romantismu byly ve společnosti oblíbené návštěvy hradů a zřícenin¹³¹, zejm. pak hradů Bezděz, Hasištejn a Kokořín. Posledně jmenovaný byl roku 1896 zakoupen podnikatelem Václavem Špačkem, který jej nechal opravit s úmyslem obnovit návštěvnícký provoz zde – to se mu podařilo roku 1918, kdy byl hrad veřejnosti zpřístupněn i s průvodcovskou službou.¹³²

Některé objekty – včetně výše jmenovaného Frýdlantu a Buchlova – pak sloužily jako muzeum. Mezi tyto patřily např. zámky Kratochvíle, Kynžvart¹³³ a Orlík, roku 1898 Lichtenštejnové založili lovecké a lesnické muzeum na Úsově.¹³⁴

---

¹²⁹ Také Schwarzenbergové se rozhodli svá sídla zpřístupnit veřejnosti. Rok zpřístupnění zámku Hluboká není přesně znám, nicméně je zmiňována v několika průvodcích vzniklých za první republiky, dokonce s popisem prohlídkové trasy. Rodové muzeum pak Jan Adolf II. kníže Schwarzenberg zřejmě plánoval zbudovat ze zámku v Českém Krumlově, kam nechal dle příkazu z února 1839 svázat „všechny cenné starožitné předměty vztahující se ke knížecí rodině nebo předchozím majitelům panství, které se nachází na knížecích sídlech, jako jsou zbraně, prapory, pamětní medaile, obrazy, užité předměty všeho druhu,“ tedy předměty vztahující se k rodům Schwarzenbergů, Rožmberků a Eggenberků. K tomu BINDER, Filip: *Zámek Hluboká v 19. století a Jan Adolf ze Schwarzenberga*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha 2014, vedoucí práce prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D., s. 82–83; BEZECNÝ, Zdeněk: *Dědicové ve století zakladatelů. Utváření rodové paměti Schwarzenberků v období historismu*. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Karel (eds.): *Paměť urozenosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 214.

¹³⁰ NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 449.

¹³¹ Tato skutečnost je zřejmá mj. z turistických novin, v nichž jsou popisované vedle jiných cesty na zříceniny – zde konkrétně Hamrštejn a Runenburg (Raimund) atd. MASCHEK, Friedrich: *Aus der Umgebung Reichenberg's. Nordböhmisches Touristen-Zeitung: Blätter für Touristik und Heimatskunde. Central-Organ für die touristischen, Gebirgs-, Anpflanzungs-, Verschönerungs- und ähnlichen Vereine im nördlichen, nordöstlichen und nordwestlichen Böhmen*. Ústí nad Labem: G.N.Ressel, 1887, roč. 2, s. 135–136.

¹³² NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, 449–450.

¹³³ Zámek Kynžvart se stal po Frýdlantu jedním z prvních veřejných zámeckých muzeí ve střední Evropě, a to roku 1928, kdy zde byly nainstalovány sbírky knížete Metternicha a Karla Husa (1761–1838). Karel Huss byl poslední chebský kat, jehož velkou zálibou bylo sběratelství, zejm. v oboru mineralogie a numismatiky. Za svůj život u sebe v katovně nashromáždil značné množství předmětů, od mincí přes nejrůznější přírodniny až po zbraně, mučidla a vlastní i zděděné popravčí meče. O osud svých sbírek se však, jako řada jiných sběratelů, obával – rozhodl se je proto darovat městu, které ale jeho nabídku odmítlo. Příležitosti se však chopil kníže Metternich, který nechal Husa povýšit na řádného měšťana a ustanovil jej kustodem svých sbírek (rozšířených o ty Hussovy) a přípravou a péčí nově vybudovaného muzea na Kynžvartě. K osudům Karla Husa více viz TROJNOVÁ, Petra: *Karel Huss: mostecký a chebský kat, léčitel, sběratel, kustod uměleckých sbírek*. *Internet Archive: Wayback Machine* [online]. Most 2004. [cit. 04.04.2021]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20071007183807/http://www.mumost.cz/mesto/osobnosti/huss.htm>.

¹³⁴ Tato zámecká muzea však byla většinou přístupná pouze rodině a významným hostům majitele zámku. NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 449.

Po první světové válce již bylo zpřístupňování hradů a zámků poměrně obvyklé.¹³⁵ V řadě případů byly pro tyto účely též vytvářeny návštěvní řády (schvalované ministerstvem školství a národní osvěty či Státním památkovým úřadem)¹³⁶, které stanovovaly např. rozsah zpřístupnění objektu pro návštěvníky, omezení počtu osob na prohlídce atd.¹³⁷

4.2 Šlechta za první republiky

V nově vzniklé Československé republice se radikálně změnil život české i německé šlechty. Pod heslem „odčiňování starých křivd“¹³⁸ se demokratický režim snažil oprostít se od minulosti a odstranit vše, co by zvýhodňovalo nějakou vrstvu obyvatelstva – tato opatření se proto nejvíce dotkla aristokratických kruhů.¹³⁹

V prvních letech nové republiky tak byla vydána řada zákonů upravujících vztah ČSR k habsburskému rodu¹⁴⁰, který se nová vláda rozhodla definitivně odstříhnout od vývoje československého státu. Tím však restrikce vůči dřívější elitě neskončily.¹⁴¹

---

¹³⁵ NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I.* In: Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 452.

¹³⁶ *Tamtéž*, s. 452.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 451–453.

¹³⁸ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts.* Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 51.

¹³⁹ K problematice šlechty v období první Československé republiky viz např. také HAZDRA, Zdeněk – HOŘČÍČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století = Der Adel Mitteleuropas in Konfrontation mit den totalitären Regimen des 20. Jahrhunderts.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011; HOŘČÍČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (ed.): *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století.* Praha: Agentura Pankrác, 2017; HAZDRA, Zdeněk: *Šlechta ve službách Masarykovy republiky: mezi demokracií a totalitními režimy.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015; JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017.

¹⁴⁰ Již ústavní zákon č. 236/1920 Sb. stanovil, že „Členové rodu Habsbursko-Lotrinského nemohou nabývatí státního občanství a práva domovského v území Československé republiky. Dřívější jejich státní občanství a právo domovské v této republice zaniká.“ Zákon č. 354/1921 Sb. stanovil propadnutí veškerého majetku, který Habsburkové vlastnili na území Československa z titulu vládnoucího rodu, státu. Završením pak byl zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, jenž ustanovil trestnost návratu (či podpory návratu) členů bývalé panovnické rodiny nebo jejich pobytu na území ČSR bez souhlasu republiky. Viz *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* Praha: Státní tiskárna, 1920, č. 46, s. 529; *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* Praha: Státní tiskárna, 1921, č. 81, s. 1411; *Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* Praha: Státní tiskárna, 1923, č. 23, s. 211.

¹⁴¹ Na přípravu následujících zákonů upozorňoval také devátý bod „zásad“ pronesených ve Washingtonské deklaraci z 18. října 1918: „(...) velkostatky budou vyvlastněny pro domácí kolonizaci; výsady šlechticů budou zrušeny.“ Viz Washingtonská deklarace, Paříž, 18. října 1918. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Zahraniční vztahy: Veřejná diplomacie: Výročí 2018: Rok 1918* [online]. Poslední aktualizace 23.10.2018. [cit. 05.04.2021]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/vyroci_2018/rok_1918/washingtonska_deklarace_pariz_18_rijna.html.

Již v prosinci roku 1918 byly zákonem č. 61/1918 Sb. zrušeny šlechtické řády a tituly. Pátá hlava ústavy z roku 1920 dikci tohoto zákona převzala, tituly (mimo akademických) mohly být nadále udělovány jen k označení úřadu či povolání.¹⁴² Zákaz užívání šlechtických titulů a rodových erbů však dodržován nebyl, ačkoli byly dokonce později stanoveny pokuty za jeho nedodržování¹⁴³ – titulatura se i nadále používala např. v soukromé (a částečně i obchodní) korespondenci a nikdo to netrestal.¹⁴⁴

Velkostatkářů – často pocházejících z aristokratických rodin – se však nejvíce dotkla pozemková reforma. Její přípravy započaly již na podzim roku 1918 přijetím zákona č. 32/1918 Sb., o obstavení velkostatků, jímž byla dána neplatnost zcizení, zastavení či reálného zatížení statku zapsaného v zemských deskách. Pozemková reforma¹⁴⁵ byla zahájena v dubnu 1919, a to tzv. záborovým zákonem č. 25/1919 Sb., jímž byli majitelé velkostatku (nad 150 ha zemědělské a 250 ha veškeré půdy) omezeni ve svém vlastnickém právu, ačkoli se ještě nejednalo o samotné vyvlastnění pozemků. Velkostatkářům byla slíbena náhrada za vyvlastněné pozemky (v pohraničí se jednalo především o výnosné části lesů), ona náhrada však byla vypočítávána dle průměru cen z let 1913–1915, což bylo pro nabyvatele pozemků vzhledem k válečné inflaci značně výhodné, pro velkostatkáře však nikoli, zvláště, když se s rostoucí rozlohou pozemků (a lhůtou předání do rukou státu) jejich cena snižovala až o 40 %.¹⁴⁶ Výše náhrady tak často sotva pokryla majetkovou daň, která byla (oproti výši náhrady) vypočítávána již dle poválečné ceny z roku 1919.¹⁴⁷

Proti pozemkové reformě v míře stanovené československou vládou se postavil také historik Josef Pekař (1870–1937), který ji považoval za nespravedlivou (označil ji

---

¹⁴² ADAMOVÁ, Karolina a kol.: *Velké dějiny zemí koruny české. Tematická řada: Stát*. Praha: Paseka, 2015, s. 374.

¹⁴³ Pokuty 50 – 150 000 Kč nebo až dvoutýdenní vězení.

¹⁴⁴ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017, s. 13.

¹⁴⁵ Pro realizaci pozemkové reformy byl zákonem č. 330/1919 Sb. zřízen Státní pozemkový úřad.

¹⁴⁶ Ke snižování náhrady za vyvlastněné pozemky a k dalším podobným zásahům přispěla též věta v Ústavě: „Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.“ Viz RÁKOSNÍK, Jakub: *Vyvlastnění a konfiskace v období tzv. první až třetí republiky*. In: HOŘČÍČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta na křižovatce*. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století, Praha: Agentura Pankrác, 2017, s. 46–47. Viz také § 109 zákona č. 121/1920 Sb., zákon ze dne 19. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 27.06.2021]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

¹⁴⁷ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017, s. 15. K pozemkové reformě také JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 78–95.

za „zakrytou konfiskaci“¹⁴⁸) a mj. upozorňoval na skutečnost, že stát v takovémto případě nebude mít z pozemkové reformy žádný prospěch.¹⁴⁹

Stát navíc v rámci pozemkové reformy převzal z rukou velkostatkářů často ty nejnvýnosnější pozemky, avšak nadále jim přenechal břemena v podobě institucí, kulturních památek a patronátních práv, o něž se měli i nadále starat. Protože však přišli o pozemky tvořící jejich hlavní příjmy, neměli jak financovat svá sídla, kostely atd.¹⁵⁰

„Majitel má vztah k těmto památkám předně tradiční a rodinný, váží se k nim upomínky celého jeho života a on z důvodů rodinné prestiže je jistě nejschopnějším odhodlat se k udržení těchto památek.“¹⁵¹ Toto jsou slova Zdeňka Wirtha¹⁵², který se spolu s dalšími pracovníky státní památkové péče pokoušeli zajistit pro velkostatkáře prostředky, které by jim péči o památkové objekty umožňovaly (už jen proto, že pro státní kasu by byla péče o ony objekty velmi náročná). Přiměli tak Státní památkový úřad, aby bylo velkostatkářům umožněno ponechat si větší pozemky, které by jim poskytl výnosy pro péči o památky.¹⁵³

Pozemková reforma zřejmě přiměla některé šlechtice hledat prostředky na údržbu svých sídel i jinde: Od 20. let 20. stol. sílila tendence zpřístupňovat reprezentační prostory obývaných hradů a zámků ve snaze rozšířit finanční výtěžek těchto nemovitostí – za organizované prohlídky se vybíralo vstupné (jehož výši si určoval sám majitel).¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Upozornil mj. i na to, že ač podobné reformy probíhaly po první světové válce v mnoha zemích v Evropě, tak oproti ČSR došlo k vyvlastnění pozemků ve větší míře už jen v Rusku. SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 54–55.

¹⁴⁹ Rozparcelování řádně spravovaných pozemků nutně muselo vést ke snížení jejich výnosů, stát se navíc záborem panských lesů zatížil dluhy a starostmi o nové zaměstnance. *Tamtéž*, s. 55.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 55–57.

¹⁵¹ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017, s. 36.

¹⁵² Zdeněk Wirth (1878–1961) byl český historik umění a jeden z nejvýraznějších představitelů rodící se památkové péče první poloviny 20. století u nás. V meziválečném období a za okupace se věnoval mj. své vlastní badatelské činnosti soustředící se zejm. na baroko a šlechtická sídla, to druhé jej pak učinilo jedním z nejpovolanějších k záchraně a organizaci správy památkových objektů i mobiliáře vyvlastněných po druhé světové válce. Byl též tvůrcem koncepce Národní kulturní komise (1947–1951), v oboru památkové péče se angažoval až do konce 50. let minulého století. Ke Zdeňku Wirthovi více viz ROHÁČEK, Jiří – UHLÍKOVÁ, Kristina (eds.): *Zdeněk Wirth pohledem naší doby*. Praha: Artefactum, 2010; UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 61–66.

¹⁵³ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017, s. 36.

¹⁵⁴ NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: *Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody*, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 454.

Také na šlechtické sbírky měla pozemková reforma nemalý vliv, a to prostřednictvím přesunů majetků z vyvlastněných objektů, docházelo k rozprodávání – a tím rozptýlení – sbírkových celků apod.¹⁵⁵

V tomto ohledu není příliš překvapivé, že ne všichni příslušníci bývalé elity habsburské monarchie byli v prvorepublikových poměrech spokojeni. Tato skutečnost byla zřejmá zejména v pohraničních oblastech, kterých se pozemková reforma kvůli jejich lesnímu bohatství dotkla nejvíce. Již v prvních dnech po vzniku nové republiky 28. října 1918 se řada německých politiků vzepřela proti začlenění pohraničních, německy mluvících oblastí do ČSR, a proti separačním snahám v oblasti Sudet dokonce muselo zakročit vojsko.¹⁵⁶ Příslušníci německé šlechty tak byli po značnou část trvání první republiky podezříváni mj. i ze snah o znovunastolení monarchie¹⁵⁷, zvláště, když řada z nich veřejně označovala pozemkovou reformu za útok proti německé menšině.¹⁵⁸

Ačkoli šlechta sebe samu vnímala jako „nadnárodnostní“ společnost (s centrem ve Vídni), za první republiky byla nucena nacionálně se vymezit a přihlásit se buď k československé, nebo německé či jiné (maďarské, židovské aj.) národnosti.¹⁵⁹ K československé národnosti se přihlásila jen menšina šlechty, která tím současně vyjadřovala loajalitu k nově ustanovenému státu. Značná část šlechty, viníc český nacionalismus za rozpad monarchie, se však přiklonila k (rakouskému) němectví a vůči nové republice se nestavěla příliš přátelsky.¹⁶⁰ Tento postoj pak u některých šlechticů ve 30. letech vyústil v podporu nacismu, jako v případě Alfonse knížete Clary-Aldringen:

---

¹⁵⁵ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 261.

¹⁵⁶ K tomu více viz ADAMOVIČ, Karolína a kol.: *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada: Stát*. Praha: Paseka, 2015, s. 356–357.

¹⁵⁷ Podezřelým se stal také Franz hrabě Clam-Gallas (o hraběti Clam-Gallasovi více viz kap. 5.2) a ač nikdy nebyl obviněn, jeho četné schůzky s jinými šlechtici byly sledovány. V tomto směru však nepanovala nedůvěra pouze vůči německé šlechtě, ale též proti té české. SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 68–70.

¹⁵⁸ Jedním z důvodů pozemkové reformy a následné čechizace vyvlastněných území v pohraničí však vskutku mohl být strach z německého separatismu, který se ukázal být nebezpečím již na podzim 1918. GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012, s. 68. Národnostním vlivům v otázce pozemkové reformy se věnuje také JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 95–110.

¹⁵⁹ Před první světovou válkou se národnost v habsburské monarchii určovala na základě „obcovací řeči“, v poválečném Československu by však tato definice národnosti znamenala pro převažující němčinu problém. Proto se zavedlo sčítání dle „kmenové příslušnosti“, čímž se podařilo zajistit většinu pro Čechy a Slováky vůči českým Němcům. Viz První Československé sčítání lidu 1921. *Český statistický úřad: Historie sčítání* [online]. Poslední aktualizace 01.04.2020. [cit. 05.04.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prvni-ceskoslovenske-scitani-lidu-1921>.

¹⁶⁰ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017, s. 8.

„Rok co rok jsme se obraceli ke Společnosti národů, zaštitěni ustanoveními dohody o spravedlivém zacházení s národnostními menšinami. Rok co rok nám říkali, abychom si hleděli svého. Zraky veškerého obyvatelstva se obrátily k Německu jako jediné naději na vysvobození ze zoufalství.“¹⁶¹

---

¹⁶¹ GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012, s. 171.

5 Gabriela princezna Auerspergová a její muzeum na zámku Lemberk

Také Gabriela princezna Auerspergová se zařadila mezi šlechtice, kteří za první republiky zpřístupňovali svá sídla veřejnosti. Navázala tak na tradici rodu Clam-Gallasů, jímž po zásluze náleží několik následujících stránek, ovšem nejprve stručně připomenou základní mezníky v dějinách zámku Lemberk.

5.1 Stručné dějiny zámku Lemberk¹⁶²

Počátky Lemberka sahají do poloviny 13. století, kdy si nechal na vrcholku nedaleko Jablonného postavit hrad Löwenberg Havel Markvartic, později zvaný z Lemberka. Ten se svou ženou Zdislavou z Křižanova (svatořečenou roku 1995) založil rod Lemberků, který měl hrad ve svém držení do konce 14. století.¹⁶³

15. století se neslo ve znamení úpadku lemberského panství. Své stopy na něm zanechaly husitské války i následující války s Šestiměstím.¹⁶⁴ Až rokem 1518 počala doba opětovného rozkvětu Lemberka – do svého držení jej získal Vilém z Ilburka, který nechal původní hrad přestavět v pozdně gotickém stylu, zveleboval jeho okolí a lemberské panství dále rozšiřoval.¹⁶⁵

Dalších přestaveb se Lemberku dostalo na konci 16. století, kdy jej Jindřich Kurzbach z Trachenberka ml. přebudoval v renesanční zámek, v těchto přestavbách pokračovali také purkrabí z Donína, kteří měli zámek ve svém držení do roku 1620.¹⁶⁶ Poté zámek několik let vlastnil Albrecht Václav Eusebius vévoda z Valdštejna, který jej roku 1633 propůjčil v léno svému důstojníkovi Janu Rudolfovi Bredovi. Za Bredů pak

---

¹⁶² K dějinám zámku více viz např. ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 50–75; ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016; ČERNÁ, Renata – RUCZ, Jan: *Zámek Lemberk*. Nymburk: Vega-L, 2013; ZAHRADNÍK, Pavel: *Zámek Lemberk. Dějiny objektu*. Praha 1994 (nepublikováno).

¹⁶³ ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 50.

¹⁶⁴ K husitským válkám v severních Čechách a k válkám šestiměstí více viz ANDĚL, Rudolf: *Husitství v severních Čechách*. Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1961.

¹⁶⁵ ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 51.

¹⁶⁶ *Tamtéž*, s. 52

získal Lemberk svou barokní podobu, v níž se nám s menšími úpravami zachoval dodnes.¹⁶⁷

Od roku 1726 se leberské panství spolu se zámkem nacházelo ve vlastnictví rodu Gallasů a posléze Clam-Gallasů, kteří jej vlastnili až do roku 1930. Poslední majitelkou zámku před jeho zestátněním byla Gabriela princezna Auerspergová, roz. Clam-Gallasová.¹⁶⁸

5.2 Rod Clam-Gallasů a jeho mecenášská a umělecká činnost

Když roku 1757 zemřel nejvyšší hofmistr Království českého a majitel rozsáhlých statků (nejen) v severních Čechách Filip Josef hrabě Gallas (*1703), zůstala po něm jediná dědička, vdova Anna Marie hraběnka z Colonna-Felsu (1702–1759), jež zemřela záhy po svém choti. Dle závěti tak měl statky zdědit „nejstarší syn barona Kryštofa z Clamu,“ tedy synovec hraběte Gallase Kristián Filip.¹⁶⁹ Hrabě Gallas však k dědictví připojil podmínku, že dědicové musí svůj erb a své jméno spojit s rodovým erbem a jménem Gallasů. Nový erb i jméno Clam-Gallasů pak stvrdila v srpnu 1768 královna Marie Terezie.¹⁷⁰

Kristián Filip hrabě Clam-Gallas (1748–1805) se tak ujal čtyř severočeských panství: Frýdlant, Liberec, Lemberk¹⁷¹ a Grabštejn, jež počal spravovat po dosažení

---

¹⁶⁷ ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 52–53.

¹⁶⁸ *Tamtéž*, s. 55–58.

¹⁶⁹ Kristián Filip však byl krví také Gallas – jeho babička z matčiny strany byla Johanna Aloisie hraběnka Gallasová, teta Filipa Josefa hraběte Gallase. V případě úmrtí Kristiána Filipa by se stal hlavním dědicem jeho mladší bratr Karel Leopold (1755–1784), který rovněž přijal jméno Clam-Gallas a zdědil po svém strýci část statků. On i jeho žena Antonie Skrbenská z Hřiště však zemřeli velice brzy a zůstala po nich jediná dcera, pokračování rodu Clam-Gallasů tak mohl zajistit pouze Kristián Filip. Viz SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác*, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 33–34.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 31, 33. Pro diplom stvrzující spojení rodů Clam a Gallas viz SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Diplom Marie Terezie o spojení rodných jmen Clam a Gallas (1768, 29.8., Vídeň), inv. č. 1879, kart. č. 518.

¹⁷¹ Byl to právě Kristián Filip, kdo započal s rozsáhlými opravami zámku Lemberk, jež se protáhly daleko do 19. století – během sedmileté války se totiž zámek proměnil v polní špitál, kde našly smrt tisíce vojáků. Válka se neblaze podepsala na stavu zámku, který se stal na dlouhá léta neobyvatelným. Po válce byl zcela zdevastovaný, dle dochovaných pramenů zámku chyběly dveře, okna, kamna i podlahy – vlivem rozsáhlých oprav se tak zámku dostalo řady klasicistních prvků. K opravám zámku více viz ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 69–75.

zletilosti roku 1770.¹⁷² Zakladatel rodu Clam-Gallasů a císařský královský komoří byl zdatným hospodářem (snažil se mj. podnikat v textilní výrobě), ale také milovníkem a znalcem výtvarného umění a hudby – ovládal hru na forte piano a na pražské Bertramce se setkal s Wolfgangem Amadeem Mozartem¹⁷³; divadlo a opera se stala důležitou součástí Lázní Libverda, jež založil.¹⁷⁴ Lásku k umění sdílel hrabě též se svou chotí Karolínou Josefinou hraběnkou Šporkovou (1752–1799), která mu věnem přinesla mnoho uměleckých děl.¹⁷⁵

Ze šesti dětí Kristiána Filipa a Karolíny Josefiny nejvíce proslul jejich nejstarší syn Kristián Kryštof (1771–1838), jenž správu rodových panství převzal po smrti svého otce roku 1805. Zastával úřad nejvyššího maršálka Království českého¹⁷⁶ a je znám pro své mecenášství zejm. v oblasti výtvarného umění – spoluzakládal a posléze předsedal (1830–1838) Společnosti vlasteneckých přátel umění, jejíž Obrazárně sám propůjčil několik obrazů a na jejíchž aukcích několik uměleckých děl také do vlastních sbírek získal.¹⁷⁷ Věnoval se také vlastní výtvarné tvorbě (zejm. kresbě, grafice a litografii) a patřil mezi soukromé žáky malíře Josefa Berglera (1753–1829), ředitele Akademie výtvarného umění v Praze. Mj. hojně podporoval výtvarné umělce (např. severočeského rodáka Josefa Führicha¹⁷⁸). K výtvarnému umění, divadlu a hudbě byl patrně veden již

---

¹⁷² SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác*, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 33.

¹⁷³ Kristián Filip hrabě Clam-Gallas byl jedním z hlavních mecenášů Wolfganga Amadea Mozarta, zejména mu skrze zednářskou lóži zajistil živobytí v Praze a stál i za jeho pozváním do Čech. Mozart mu jako dík věnoval několik skladeb a jeden z jeho pražských koncertů se konal přímo v Clam-Gallasově paláci. Více viz SVATOŠOVÁ, Hana (ed.): *Praha Mozartova. Kulturní a společenský život v Praze 1780–1800. Publikace k výstavě. Clam-Gallasův Palác, 21. listopadu 2006 – 28. ledna 2007*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2006.

¹⁷⁴ SVOBODA, Milan – HEINZL, Jan: *Hrabata z Gallasu, Clam Gallasu a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni. = Die Grafen von Gallas, von Clam-Gallas und Haindorf*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015, s. 70.

¹⁷⁵ Např. portrét Františka Antonína Šporka od Petra Brandla vystavovaný ve frýdlantském muzeu. Viz SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác*, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 34.

¹⁷⁶ SVOBODA, Milan – HEINZL, Jan: *Hrabata z Gallasu, Clam Gallasu a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni. = Die Grafen von Gallas, von Clam-Gallas und Haindorf*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015, s. 71.

¹⁷⁷ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 165, 175.

¹⁷⁸ O Josefu Führichovi a jeho tvorbě více viz např. TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., s. 133–135; MACHALÍKOVÁ, Pavla: *Josef Führich, andělé v Alterchenfeldu a první výstava Führichovy sbírky v Liberci*. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*, 2020, roč. 21, č. 1, s. 2–17; MACHALÍKOVÁ, Pavla – TOMÁŠEK, Petr: *Josef Führich (1800–1876): z Chrastavy do Vídně = Joseph Führich (1800–1876): von Kratzau nach Wien*. Praha: Národní galerie v Praze, Liberec: Oblastní galerie Liberec, 2014.

od dětství svými rodiči, hrál na klavír, rád četl a skládal básně.¹⁷⁹ Stejně jako jeho otec, i Kristián Kryštof sdílel se svou manželkou Josefinou Karolínou hraběnkou z Clary-Aldringenu (1777–1828) mnoho společných zájmů, hudbu nevyjímaje (osobně se setkali např. s Mozartem či Beethovenem). Manželé byli výraznými podporovateli divadla, Josefina Karolína se velmi ráda na představeních sama podílela, ztvárnila prakticky všechny hlavní role her, které se hrály v jejich proslulém domácím divadle v Clam-Gallasovském paláci v Praze.¹⁸⁰

Ačkoli se jejich syn Eduard Friedrich Clam-Gallas (1805–1891) proslavil především jako rakouský vojevůdce,¹⁸¹ také on krácel ve šlépějích svých rodičů a prarodičů a vedle výrazných přestaveb rodových sídel se věnoval podpoře umění a rozmnožování sbírek – v dětství hrál ve zmíněném rodinném divadle v pražském paláci;¹⁸² byl vášnivý kuřák a jako takový shromáždil nemalou sbírku dýmek, již soustředil na zámku Frýdlant.¹⁸³ A byl to právě Eduard Clam-Gallas, kdo nechal zámek Lemberk zpřístupnit veřejnosti.¹⁸⁴

Posledním mužem, jenž nesl jméno Clam-Gallas, je Franz hrabě Clam-Gallas (1854–1930), jenž pokračoval v rodinné tradici nejen co se týče mecenášství, ale také blízkých vztahů k císařské rodině.¹⁸⁵ Zejm. cesty do Anglie pak zřejmě podnítily jeho

---

¹⁷⁹ SRŠEŇ, Lubomír: *Objev portrétu Kristiána Kryštofa hraběte Clam-Gallase od Josefa Berglera ve sbírkách Národního muzea*. In: Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník, 2016, roč. 17, č. 1, s. 67–69. K osobě Kristiána Kryštofa více viz SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittera z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

¹⁸⁰ O tom, že byla hraběnka duší tohoto rodinného divadla, svědčí i skutečnost, že po její smrti se v Clam-Gallasovském paláci přestalo hrát a soubor byl přestěhován do domu knížete Fürstenberka. SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittera z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 180–183. Ke clam-gallasovským divadelním hrám se dochovaly též návrhy kostýmů, viz SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Kostýmy (kolor.) pro divadel. hru uvedenou divadel. společností hr. Clam-Gallas 1816, inv. č. 2437, kart. č. 682.

¹⁸¹ Byl jediným členem rodu Clam-Gallasů, který byl nositelem Řádu zlatého rouna. Byl též blízký přítel polního maršála Josefa Václava Radeckého z Radče (1766–1858) a přímo od něj získal upomínkové předměty vztahující se k maršálově osobě, jež se v hradním muzeu na Frýdlantě nacházely.

¹⁸² SVOBODA, Milan – HEINZL, Jan: *Hrabata z Gallasu, Clam Gallasu a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni. = Die Grafen von Gallas, von Clam-Gallas und Haindorf*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015, s. 71–72.

¹⁸³ SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác*, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 51.

¹⁸⁴ Snad proto, že byl zámek i nadále neobývaný vzhledem k značným, i nadále pokračujícím opravám. Jelikož však za hraběte Eduarda Clam-Gallase byly nejtěžší opravy hotové, zpřístupnění zámku v té míře, jakou popíšu v následující podkapitole, nic nebránilo. Viz ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 74.

¹⁸⁵ Franz hrabě Clam-Gallas hostil císařský pár na svém zámku v Liberci, roku 1878 doprovázel císařovnu Alžbětu na cestě do Anglie ke královně Viktorii a doprovázel nejvýznamnější pár v monarchii také na dalších cestách. SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu. = Franz Graf Clam-*

zájem o chov koní, účastnil se dostihů a zaujaly jej i další tamní sporty jako tenis či polo, které sám aktivně pěstoval a jejichž rozvoj podporoval též v habsburské monarchii.¹⁸⁶ V Jizerských horách se pak Franz hrabě Clam-Gallas zasloužil zejm. o rozvoj turistiky¹⁸⁷ (některé místnosti na zámku Lemberk a v okolních budovách dokonce pronajímal jako letní ubytování pro turisty!)¹⁸⁸ a regionální vlastivědy, frýdlantskou knihovnu, převezenu na Frýdlant z Prahy za Franzova otce, rozšířil o desítky publikací o umění a sportu, o řadu sudetik a regionálních vlastivěd.¹⁸⁹ Po svých předcích pak zdědil patronát nad 28 kostely a hejnickým chrámem a finančně v nemalé míře podporoval též různé rakouské i české kluby a spolky nebo dobročinné instituce.¹⁹⁰ Hojně se zajímal o budování muzejnictví, podporoval drobná vlastivědná muzea v okolí Frýdlantu a Liberce, děkovné a uznalé dopisy obdržel např. od Ústřední komise pro umění a historické památky ve Vídni, Památkového úřadu v Praze či Severočeského průmyslového muzea v Liberci.¹⁹¹ Po vzniku Československa jej však v drtivé míře zasáhla pozemková reforma, kvůli níž přišel o takřka $\frac{2}{3}$ rodových pozemků. Snažil se proti tomu bojovat všelijakými právními prostředky a protesty, stejně jako mnozí jiní velkostatkáři¹⁹², avšak

---

Gallas: Konturen eines Porträts. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 22, 24, 30.

¹⁸⁶ Ve Vídni založil např. tenisový klub i klub pola, zajímal se ale také o techniku, a dokonce se pyšnil vlastními vynálezy – např. zařízení pro záchranu tonoucích či zařízení pro spouštění rakví do rodové hrobky v Hejnicích. *Tamtéž*, s. 22, 24–25.

¹⁸⁷ Mj. podpořil také oslavy v Německém Jablonném roku 1926 při příležitosti 1000letého výročí od založení města (resp. jeho osídlení), a to zápujčkou 150 historických kostýmů, jež se staly součástí slavnostního průvodu. K oslavám v Jablonném v roce 1926 viz BLAŽKOVÁ, Jana a kol.: *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti*. Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, 1998, s. 103–110.

¹⁸⁸ *Deutsch-Gabel und Umgebung*. Deutsch-Gabel: Verlag der Genossenschaft der Gast- und Schankwirte von Deutsch-Gabel und Umgebung, 1908, s. 18. K tomu též KOCH, Daniel: *Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwickau i. B.* Deutsch-Gabel: Freien Lehrer-Vereines im Schulbezirke Deutsch-Gabel, [192-], s. 50.

¹⁸⁹ SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástínu od Johanna Rittersa z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 212. Franz hrabě Clam-Gallas byl také členem řady spolků, např. byl – stejně jako jeho otec Eduard Clam-Gallas – členem Spolku pro dějiny Němců v Čechách (*Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*), o čemž svědčí mj. jejich jména na seznámech členů ve spolkových novinách. Viz *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Praha: Druck der k.k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne, 1862–1863, roč. 1, č. 4, s. 44; *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Praha: Druck der k.k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne, 1862–1931, roč. 69, č. 1, s. 260.

¹⁹⁰ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 22, 24, 30.

¹⁹¹ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 37.

¹⁹² *Tamtéž*, s. 124.

¹⁹² Pozemková reforma semkla většinu velkostatkářů do dvou svazů: Svazu československých velkostatkářů a Svazu německých velkostatkářů (*Verband der deutschen Grossgrundbesitzer*), které spolu aspoň zpočátku úzce spolupracovaly ve snaze zmírnit dopady pozemkové reformy na minimum, např. zajištěním adekvátní náhrady za vyvlastněné pozemky. Ideje obou seskupení se však zakrátko rozešly,

neúspěšně. Kvůli pozemkové reformě tak musel prodat mj. liberecký zámek a státu postoupit k užívání Clam-Gallasovský palác v Praze¹⁹³ i lovecký zámček na Nové Louce (dnes známý jako Šámalova chata).¹⁹⁴

Franz hrabě Clam-Gallas zesnul 20. ledna 1930 a jeho smrtí tak končí dějiny rodu Clam-Gallasů, jelikož se se svou chotí Marií hraběnkou Hoyos-Sprinzenstein (1858–1938), nedočkali mužského potomka. Manželé však spolu měli sedm dcer a odkaz rodu Clam-Gallas tak mohl pokračovat dál alespoň v ženské linii.

5.3 Zpřístupnění zámku Lemberk veřejnosti

Clam-Gallasové byli v rámci habsburské monarchie skutečnými průkopníky ve zpřístupňování vlastních sídel – jejich muzeum na hradě ve Frýdlantě se stalo vůbec prvním takovým muzeem v prostoru střední Evropy. Roku 1818 byl k muzeu sepsán „na přání vzdělaných cizinců, kteří po mnoho let rádi navštěvovali zámek Frýdlant (...) a chtějí se dozvědět více o jeho původu, historii a současnosti,“¹⁹⁵ první průvodcovský text, jehož autorem byl vrchní správce frýdlantského panství Franz Némethy.¹⁹⁶ Další průvodcovský text věnující se hradnímu muzeu vyšel roku 1849, jeho autorem byl zámecký klíčník Georg Wikner, který při tvorbě textu využil též práci Karla Jaromíra Erbena, jenž na přání Eduarda hraběte Clam-Gallase utřídil vrchnostenský archiv na Frýdlantě.¹⁹⁷

---

jelikož československý Svaz doufal získat ústupky pomocí spolupráce s novou vládou, kdežto německý *Verband*, jehož členem byl také Franz hrabě Clam-Gallas, se začal proti tomu stále více (i nacionálně) vyhraňovat. K tomu více viz GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012, s. 94–113.

¹⁹³ Až do roku 1945 byl palác nadále ve vlastnictví rodu, ačkoli jej využívalo ministerstvo financí.

¹⁹⁴ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 58.

¹⁹⁵ „Diese Beschreibung wurde verfaßt, um den oft gedußerteten Wünschen jener gebildeten Fremden damit zu begegnen, welche das Friedländer Schloß, dieses merkwürdige, wohlerhaltene Alterthum, seit vielen Jahren gern und zahlreich besuchen, und dabei von dessen Entstehung, Geschichte und jetzigen Inhalte sich näher unterrichten wollen...“ Viz NÉMETHY, Franz: *Das Schloß Friedland in Böhmen und die Monumente in der Friedländer Stadtkirche nebst einigen alten Urkunden und eigenhändigen Briefen des Herzogs Waldstein aus älteren Handschriften und anderen verläßlichen Urkunden*. Praha: Gottlieb Haase, 1818, s. [b. č.].

¹⁹⁶ K monografii byl před několika lety znovunalezen a vydán Némethyho přípravný text *Die Herren der Herrschaft Friedland*, který stručně představoval historii frýdlantského panství na základě vybraných osobností a jejich skutků. Pojednání je uzavřené rokem 1803, lze tedy předpokládat, že bylo sepsáno v tomto roce či krátce po něm. Viz SVOBODA, Milan: *Znovunalezený a vydaný rukopis Franze Némethyho o dějinách držitelů Frýdlantu (1278–1803)*. In: Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník, Liberec: Technická univerzita, 2007, roč. 8, č. 1, s. 183–185.

¹⁹⁷ PAVLÍKOVÁ, Jana: *Hrad a zámek Frýdlant*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 13.

Sbírky v hradním muzeu měly předně zobrazovat rodovou prestiž Clam-Gallasů a samozřejmě také vlastní nemalé sběratelské aktivity majitelů. Vedle toho však byl v expozici kladen důraz na předchozí majitele panství, zejména pak Albrechta z Valdštejna. Návštěvník tak mohl při prohlídce zhlédnout desítky portrétů (Clam-Gallasů, Redernů i Šporků), obrazů krajin od Václava Vavřince Reinera, soubory skla a kameniny, ale také bohatě vybavenou zbrojnici či nejrůznější upomínkové předměty (např. kabátec polního maršála Radeckého z Radče) a zvířecí kuriozity¹⁹⁸ a nechyběla ani kolekce historických oděvů a sbírka hudebních nástrojů.¹⁹⁹

Hrad Frýdlant však nezůstal jediným clam-gallasovským sídlem v severních Čechách, které si mohla veřejnost prohlédnout; v průběhu 19. století byly veřejnosti částečně zpřístupněny také zámek Lemberk a zámek Grabštejn²⁰⁰.

František Řivnáč ve svém průvodci z roku 1882 popisuje, že vrátý na „dosud obydleném hradě“ Grabštejn je ochotný (za „zpropitné 30 kr.“) návštěvníkům ukázat hradní kapli a vystoupat s nimi na věž.²⁰¹ Tentýž poměrně stručně hovoří také o Frýdlantě a, co je pro tuto práci podstatné, o návštěvě zámku Lemberk: „Třeba se ohlásiti u hradního (v první bráně v p.), jenž provádí rytířským sálem (pěkné malby na stropě), pijárnou (vykládaný strop), sálem bajek²⁰² (na stropě 77 výjevů z esopských bajek na dřevě malovaných), zámeckou kaplí²⁰³ (starožitný veliký oltář, štukaturový strop s výjevy ze života blahosladené Zdislavy), pak komnatou blahosladené Zdislavy a konečně do hlásnice (špatné, větším dílem tmavé schody). Vedle zámku *restaure* „U zámku Lemberka“ s velmi dobrým zdejším pivem. Komu zbývá času, může navštívit také ještě kapli a studni Zdislavinu. Zámek, založený r. 1241, náleží nyní hraběti Clam

---

¹⁹⁸ PAVLÍKOVÁ, Jana: *Hrad a zámek Frýdlant*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 10–15. Jednotlivým místnostem frýdlantského muzea se věnuje též August Sedláček. Viz SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XX. Boleslavsko*. Praha: Knihovna Františka Šimáčka, 1895, s. 177–184.

¹⁹⁹ ANDĚL, Rudolf: *Frýdlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec: Nakladatelství 555, 2002, s. 79.

²⁰⁰ Grabštejn se skládá ze dvou zámků – ze starého (horního) a nového (dolního). Právě starý zámek Clam-Gallasové zpřístupnili veřejnosti, nový zámek nadále obývali.

²⁰¹ ŘIVNÁČ, František: *Řivnáčův průvodce po Království českém. I. část popisná*. Praha: Vlastním nákladem, 1882, s. 537.

²⁰² Mezi pijárnou (tj. dnes tabulnicí) a bajkovým sálem se nachází ještě jeden pokoj, v té době byl však pravděpodobně prázdný, a tudíž nezajímavý, a autor jej tak neměl potřebu zmiňovat. V regionální vlastivědě z roku 1908 je však ona místnost mezi tabulnicí a bajkovým sálem uváděna jako „Spielzimmer“, v němž je umístěn starý biliardový stůl. Zůstává otázkou, proč Josef Kafka ve svém průvodci o rok později tuto místnost opět nezmiňuje – snad proto, že jej pokoj ničím nezaujal. *Deutsch-Gabel und Umgebung*. Deutsch-Gabel: Verlag der Genossenschaft der Gast- und Schankwirte von Deutsch-Gabel und Umgebung, 1908, s. 16.

²⁰³ Tj. kaple Seslání Ducha svatého.

Gallasovi.²⁰⁴ Jelikož se jedná o první známou zmínku o návštěvě zámku veřejností, bývá někdy zpřístupnění Lemberku datováno dle vydání tohoto průvodce²⁰⁵, nicméně dosud nikdo neobjevil dokument, který by toto datum potvrdil, jisté tedy zůstává pouze to, že byl zámek zpřístupněn někdy před rokem 1882, kdy byl onen *Řivnáčův průvodce* vydán. Z výčtu místností je pak zřejmé, že východní křídlo zámku zůstalo návštěvníkům uzavřeno (až na chodbu a schodiště, jimiž se člověk dostane do rytířského sálu), stejně jako přízemí severního křídla (pod rytířským sálem) a přízemí křídla západního vyjma Zdislaviny světničky.

Mnohem podrobněji než František Řivnáč se k návštěvě Lemberku ve svém průvodci *Lužické hory a Ještěd* vyjadřuje Franz Kafka. Kafka vyjmenovává stejné místnosti v prakticky stejném pořadí jako Řivnáč, jen prohlídku Zdislaviny světničky a „kaple sv. Ducha“ – odkud se „svetnicí“ (chodbou) přechází do rytířského sálu – klade na úvod prohlídky a věnuje se mnohem více detailům. I v tomto případě byl pak návštěvník zámku zaveden do zámecké věže, na rozdíl od Řivnáče to však není poslední zmiňovaná zámecká prostora. Kafka totiž vedle popisu nádvoří připojuje též návštěvu konírny a „v severním konci zámku altán s pěknou vyhl., jenž stojí nad býv. vězením“²⁰⁶ – dle popisu se onen altán nacházel na severním bastionu, na nějž se vchází z přízemí severního křídla. Ze zápisu je též patrná autorova obeznamenost²⁰⁷ s dílem Augusta Sedláčka (1843–1926), který zámek Lemberk rovněž navštívil a věnoval mu jednu z kapitol ve svém výjimečném díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého*.²⁰⁸

August Sedláček navštívil dle svých *Pamětí Lemberk* 3. září 1885²⁰⁹ a informace, které zde získal a které si při své návštěvě důkladně zaznamenal, posléze využil právě při popisu zámku v citovaném díle. Po řadě se věnuje vstupním objektům Lemberku (tzn. vstupní bráně s erbem Gallasů a věži na mostě) a nádvoří, následně popisuje vybavení Zdislaviny světničky a posléze kapli „posvěcení sv. Ducha“, z níž pak „skrže šest

---

²⁰⁴ ŘIVNÁČ, František: *Řivnáčův průvodce po Království českém. I. část popisná*. Praha: Vlastním nákladem, 1882, s. 536.

²⁰⁵ Viz např. PROCHÁZKOVÁ, Šárka: *Průvodcovský text. Reprezentační a soukromé prostory zámku*. Zámek Lemberk 2020 (nepublikováno), s. 19.

²⁰⁶ KAFKA, Josef: *Lužické Hory a Ještěd*. Praha: Dr. Ed. Grégr a syn, 1909, s. 95–96.

²⁰⁷ Dle shodnosti konceptu popisu zámku a upozorňování na stejné detaily je ona inspirace nepochybná, Kafka navíc v textu sám na Sedláčka odkazuje – zda tedy Kafkova prohlídka zámku probíhala v uvedeném pořadí místností (a zda se podíval na severní bastion, který kromě Sedláčka již nikdo jiný ze mnou zde uváděných příkladů nepopisuje) nebo se jen nechal zpětně inspirovat Sedláčkovým popisem nelze zcela s jistotou určit, pro potřeby této práce je však tato úvaha marginální.

²⁰⁸ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XX. Bolešlavsko*. Praha: Knihtiskárna Františka Šimáčka, 1895, s. 270–281.

²⁰⁹ K tomu se váže pouze velice stručná poznámka: „3. září [1885] jsem šel do Lemberka a vrátil jsem se přes Jablonný do Vartenberka.“ SEDLÁČEK, August: *Paměti mého života*, Praha: Argo, 1997, s. 109.

pekných světnic štukovým dílem upravených“²¹⁰ přešel do rytířského sálu²¹¹. U vedlejší tabulnice s táflováním stropem poznamenává, že je „nyní prázdná“, stejně jako předešle jmenování a citování autoři vynechává následující místnost a zaměřuje se až na *Fabelsaal* (bajkový sál), u něhož popisuje všech 77 namalovaných bajek. Nakonec zmiňuje ještě altán při severním křídle zámku, konírnu pro 50 koní a velkou věž.²¹²

O prohlídkách Lemberku se samozřejmě nezmiňují pouze čeští autoři.²¹³ Roku 1895 vydal svého Severočeského turistického průvodce (*Nordböhmischer Touristen-Führer*) Franz Hantschel²¹⁴. V jeho popisu jsou opět výše představené zpřístupněné místnosti, prohlídka začíná rytířským sálem s kuželníkem a pokračuje přes tabulnici do bajkového sálu, dále do zámecké kaple, Zdislaviny světničky, a nakonec připojuje prohlídku konírny a zámecké věže.²¹⁵

Na základě uvedených příkladů je zřejmé, že prohlídka na Lemberku neměla žádnou přesně danou podobu jako je tomu dnes – pomineme-li skutečnost, že se vždy procházelo směrem od rytířského sálu do sálu bajkového a nikoli naopak²¹⁶, záleželo zřejmě na průvodci (jímž byl v případě Lemberku vrátný), co ukáže návštěvníkům jako první – zda Zdislavinu světničku, zámeckou kapli či rytířský sál. Bohužel se, alespoň co je známo, do dnešních dob pro Lemberk na rozdíl od Frýdlantu nedochoval žádný průvodcovský text, který pro Lemberk pravděpodobně ani nikdy nevznikl,²¹⁷ v mé práci

---

²¹⁰ Skrze tyto místnosti v prvním patře východního křídla se zřejmě, soudě dle Řivnáčova a Kafkova průvodce, běžně neprovázelo – nebyl k tomu ostatně ani důvod, jelikož místnosti byly vlivem rekonstrukce prázdné a podél nich vede chodba, jež poskytuje pohodlný přístup přímo do rytířského sálu.

²¹¹ Zde August Sedláček popisuje, že podlaha je „z polovice dláždění z pískovce, polovice jest kuželník“. Clam-Gallasové zámek trvale neobývali a rytířský sál, který byl za Bredů hlavní reprezentační místností zámku, tak zůstal bez využití. V 19. století sem tak byl pro kratochvilné zábavy umístěn zmíněný kuželník, který byl později nahrazen biliárem.

²¹² SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XX. Boleslavsko*. Praha: Knihovna Františka Šimáčka, 1895, s. 270–276.

²¹³ Kromě Franze Hantschela psal o Lemberku také např. Victor Pinkava, nepřináší však žádné nové informace a v popisu zámku je velice střídmy, proto se mu zde nebudu více věnovat. PINKAVA, Victor: *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*. Praha: vlastním nákladem, 1897.

²¹⁴ Franz Hantschel (1844–1940) byl českolipský lékař, který však poměrně brzy své lékařské praxe zanechal a věnoval se regionální vlastivědě, vedle celé řady publikací a článků sepsal sedm svazků Turistických průvodců pro oblast Jizerských a Krušných hor. K životu MUDr. Franze Hantschla více viz SMEJKAL, Ladislav: *Máchův kraj – Českolipsko*. Praha: Regia, 2008, s. 179–181.

²¹⁵ HANTSCHHEL, Franz: *Nordböhmischer Touristen-Führer für die Gegend zwischen der Landesgrenze im Norden, der Sprachgrenze im Süden, dem Komotauer Erzgebirge im Westen und dem Riesengebirge im Osten*. Böhmisch Leipa: Johann Künstner, 1895, s. 405–406.

²¹⁶ Na základě pouhých čtyř uvedených příkladů lze však i toto jen obtížně uvést jako obecně platnou skutečnost.

²¹⁷ Snad na Lemberk nedocházelo tolik návštěvníků, aby bylo nutné průvodcovský text vytvářet. Nejspíš však ani na zámku nebyl nikdo, kdo by byl k jeho sepsání kompetentní, a tak průvodce návštěvníkům předkládal to, co se obecně vědělo a „povídalo“.

tak k alespoň částečné rekonstrukci prvních prohlídek na Lemberku užívám jen výše zmíněné publikace.

5.4 Gabriela princezna Auerspergová

Gabriela Ida Maria Josefa princezna Auerspergová, rozená hraběnka Clam-Gallasová,²¹⁸ se narodila 29. října 1890 ve vídeňském paláci, kde také vyrůstala, když zrovna nepobývala celá rodina v severních Čechách. Spolu se svými šesti sestrami²¹⁹ byla svým otcem a matkou již od útlého dětství vedena „ke střídmosti a přísné kázni ohledně vlastních potřeb, k prostému životnímu stylu, skromnosti a zodpovědnosti za sebe i druhé.“²²⁰ Takto pojatou výchovu lze zobrazit mj. na tom, že se všechny dívky musely – stejně jako v dětství jejich matka a tety – starat o sirotky (např. tím, že jim pletly punčochy), čímž bylo v dívkách pěstováno vědomí důležitosti péče o slabší.²²¹ Toto vědomí v nich zůstalo zakořeněno i v dospělosti, což dosvědčuje skutečnost, že se dvě z nich, Edina a Marie, za první světové války rozhodly pomáhat jako zdravotní sestry.²²²

Franz hrabě Clam-Gallas dle vzpomínek Gabrieliny starší sestry Ediny nikdy neprojevil lítost nad tím, že neměl syna. Ostatně dcery jej doprovázely při různých kratochvílích, jako byly hony a nejrůznější sporty, a syna, jehož nikdy neměl, tak více než dostatečně zastoupily.²²³ Gabriela tak spolu se svými sestrami často otce doprovázela

---

²¹⁸ Též „Gabs“, jak Gabrielu zdobně přezdívali její blízcí. Viz korespondence s Gabrielinou starší sestrou Eduardinou. PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918). Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5.* München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015, s. 50.

²¹⁹ Gabrieliny sestry Kristina (1866–1947), Eleonora (1887–1967), Eduardina (1889–1970), Marie (1893–1959), Klotylda (1898–1975), Sofie (1900–1980). K osudům sester více viz SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts.* Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019.

²²⁰ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts.* Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 81.

²²¹ *Tamtéž*, s. 81.

²²² Edina pak sepsala vlastní biografii, k níž byla přidána její korespondence z válečných let a tento soubor pak byl edičně vydán před pár lety: PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918). Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5.* München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015.

²²³ „Unser Vater sah es gerne, dass wir bei unserem Heranwachsen die fehlenden Söhne ersetzen, jeden Sport mit ihm trieben, Kutschieren, Reiten, auch Jagdreiten bei Larisch und Westphalen, Polo...“ Více viz PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918). Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5.* München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015, s. 22–24.

na vyjížděcích na koni²²⁴ i v kočáře, na honech v Jizerských horách, hrála tenis, ráda lyžovala a bruslila, bavil ji též tanec a tělocvik. Oplývala láskou ke zvířatům, která byla nejednou příčinou vrásek na čele jejích vychovatelů, kteří nebyli příliš nadšení, když Gabriela, stejně jako její sestry, do paláce přinášela ještěrky či ježky a další drobné tvory.²²⁵ S otcem a sestrami též hojně cestovala po Evropě – navštívili Dalmácii, Tripolsko, Tunis a další místa,²²⁶ zvláštní dojem v ní vzbudila návštěva Říma a soukromá audience u papeže Pia X.²²⁷

V dubnu roku 1914 se Gabriela provdala za Adolfa Karla Augusta Mariu prince z Auerspergu (1886–1923),²²⁸ který však musel záhy po propuknutí první světové války narukovat do rakouské armády. Princezna Gabriela tak válku prožila na auersperském sídle Goldegg u St. Pölten v Dolním Rakousku, kde pečovala o tři děti, které se jí tu narodily, i nadále však navštěvovala svou rodinu.²²⁹

Po skončení války se princ Adolf vrátil do Čech. S Gabrielou svých šest dětí²³⁰ vedli po vzoru svých rodičů k hudbě – např. ke hře na klavír, housle a violoncello.²³¹ Princ

---

²²⁴ Jízdu na koni milovala, dostalo se jí i profesionálního výcviku ve Španělské jezdecké škole. ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 27.

²²⁵ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 91–92.

²²⁶ PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918)*. *Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5*. München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015, s. 24.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 24; SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 92.

²²⁸ Ke svatbě se dochovala také zdramatizovaná scénka, jejíž inscenace se kromě Gabrieliných sester účastnili také „Mamli“ a „Papli“, jak dívky své rodiče oslovovaly. SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Gabriela Clam-Gallas, provd. Auersperg, zdramatizovaná scénka u příležitosti svatby s Adolfem Auerspergem, inv. č. 2352, kart. č. 648.

²²⁹ Se svými rodiči a sestrami trávila společné chvíle na Grabštejně, případně na Frýdlantě nebo v clam-gallasovských palácích v Praze a ve Vídni, což vyplývá z několika Eduardiných dopisů z roku 1915. Viz PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918)*. *Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5*. München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015, s. 84–85, 124–125, 127–128.

²³⁰ Nejstarší syn Karel Adolf kníže Auersperg, vévoda z Gottschee (1915–2006) odjel do Uruguaye poté, co mu byly vyvlastněny zděděné majetky v Jugoslávii. Tam začal hospodařit jako zemědělec, avšak po tragickém úmrtí první ženy zůstal v Portugalsku. Agata Maria (1916–1983) byla majitelkou restaurace v Portugalsku, Maria Immaculata (1917–2010) žila nadále v Rakousku. Eleonora (1919–2002) působila v Salcburku jako profesorka hudby. Kristina (1920–2008) bydlela v Portugalsku a nejmladší ze sourozenců, Franz Weikhardt princ z Auerspergu (1923–2004) zůstal stejně jako jeho dvě starší sestry v Rakousku. Viz SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác*. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 54–55.

²³¹ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 92.

Adolf však velmi brzy zemřel (na zánět slepého střeva), s výchovou dětí tak na Goldeggu princezně Gabriele pomáhal její švagr Karel Auersperg-Brunner (1895–1980).²³²

Po smrti svého otce Franze hraběte Clam-Gallase roku 1930 zdědila²³³ princezna Gabriela zámek Lemberk i s několika přílehlými obcemi.²³⁴ Nadále však pobývala zejm. na Goldeggu a Lemberk využívala jen jako své letní sídlo kam dojížděla již ve 20. letech 20. století. V 19. století takřka neobyvatelný zámek totiž nechal poslední hrabě Clam-Gallas zmodernizovat, když zde kolem roku 1900 obnovil poměrně rozsáhlé opravy, s nimiž započali jeho předci: Celé východní zámecké křídlo nechal přebudovat v hraběcí apartmá pro svou nejstarší dceru Kristinu, dále v něm zřídil pokoje pro hosty a pro služebnictvo a bydlení pro tamního kastelána, následně byl v zámku vybudován vodovod a kachlová koupelna, splachovací klozety a šatna s prádelnou. Vedle toho proběhla v prvním desetiletí minulého století restaurace²³⁵ zámecké kaple, vrchnostenské kanceláře a rytířského sálu.²³⁶ Kristina dojížděla na Lemberk z nedalekých Doks, kde pobývala u tety a strýce Waldstein-Wartenberg, a při těchto návštěvách si nově zařízený byt dovybavila dle vlastních představ.²³⁷ Na Lemberk se však přestěhovala až na začátku roku 1921,²³⁸ pročež zde nestrávila mnoho času, jelikož se již roku 1921 ve Vídni provdala za Josefa hraběte Arco-Zinneberga a odešla s ním do Mnichova, kde pak prožila většinu svého života.²³⁹

---

²³² SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác*. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 54.

²³³ K tomuto aktu se nám dochovaly dvě listiny: dílčí listina ze 17. října 1931 a odevzdávací listina datovaná ke dni 11. ledna 1932. Viz ZAHRADNÍK, Pavel: *Zámek Lemberk. Dějiny objektu*. Praha 1994 (nepublikováno), s. 100.

²³⁴ Princezna Gabriela tak měla ve své správě lesy a hospodářské pozemky v obcích Údolí Svatého Kryštofa (dnes Kryštofovo Údolí), Machnín, Jítrava, Janovice, Lemberk, Schönbach (Zdislava), Žibřidice, Andělská Hora, Frauenberg (Panenská Hůrka), Dolní Pertoltice, Bílý Kostelec, Finkendorf (Polesí), Rynoltice a Spitteldrung (Dolní Sedlo). Celková výměra lesů k roku 1933 byla 3 739,1490 ha, z čehož 880,7735 ha bylo ze záboru pozemkové reformy propuštěno a zbytek jí byl ponechán k obhospodařování. K tomu jí pak bylo ponecháno pět patronátů (Rynoltice, Jítrava, Schönbach, Chrastava a Andělská Hora). Viz LUSTIG, Rudolf: *Schematismus velkostatků v Čechách*. Praha: Mars, 1933, s. 244.

²³⁵ Restaurátorské a štukatéřské práce byly zadány Janu Dukátovi z nedalekého Jablonného v Podještědí, který pracoval i na jiných clam-gallasovských sídlech (Grabštejn, Frýdlant) atd. K Janu Dukátovi viz VOJTIŠKOVÁ, Marie: *Pozůstalost Jana Dukáta: Archivní katalog*. Česká Lípa: Okresní archiv v České Lípě, 1976, s. IV–V.

²³⁶ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 75.

²³⁷ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 83.

²³⁸ ASCHENBRENNER, Martin: *Zámky okresu Česká Lípa*. Česká Lípa, vlastním nákladem, 2021 (v tisku), kapitola Zámek Doksy.

²³⁹ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 83.

Zámek Lemberk pak používala již jen princezna Gabriela, její návštěvy zde však nebyly příliš časté a zdržovala se zde jen na krátkou dobu,²⁴⁰ při těchto návštěvách pak podnikala obchůzky v okolních lesích v doprovodu svého „věrného lesníka“ Neumanna, zatímco děti si hrávaly v zámku.²⁴¹ Jelikož tedy na Lemberku po většinu času nepobývala, rozhodla se jej i nadále zpřístupňovat veřejnosti, jako tomu dříve činil její otec i děd. Část prostor zámku byla dovybavena nejrůznějšími předměty a v jedné z místností vzniklo „muzeum“, jemuž budu věnovat následující stránky.

O zámek se princezně Auerspergové starali kasteláni – do roku 1936 Hugo Kahoun, po něm tuto funkci převzal Jan Porkert.²⁴² Ten o Lemberk pečoval i během druhé světové války a nadále pobýval v kastelánském bytě v přízemí východního křídla zámku, a to i poté, co byl zámek princezně zabrán pod správu památkového ústavu zřízeného při Německé župní správě v Liberci.²⁴³ Stalo se tak roku 1941, princezna Gabriela pravděpodobně naposledy pobývala na Lemberku právě v tomto roce, kdy byly za její přítomnosti pro potřeby předání zámku do nacistické správy pořízeny inventáře obsahující soupis veškerého zámeckého mobiliáře.²⁴⁴ K Janu Porkertovi proto také v té době přibyl další obyvatel zámku, a to Rudolf Prihoda, rada župní správy v Liberci, který

---

²⁴⁰ Daniel Koch ve své vlastivědě z 20. let 20. století uvádí, že zámek byl tou dobou obýván knížetem Eduardem Auerspergem a jeho ženou Sofií, rozenou Clam-Gallasovou. Jedná se však o omyl – Sofie se svým chotěm žili ve vile v Hejnicích. Na zámku se ale po řadu let nacházelo nemalé množství předmětů, jejichž vlastníkem byla kněžna Sofie – ta je pravděpodobně neměla kam dát, a proto byly v bednách deponovány u její sestry na zámku Lemberk, který nebyl trvale obýván. Možná právě ony bedny, na nichž stálo Sofiino jméno, byly příčinou Kochovy mýlky. KOCH, Daniel: *Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwickau i. B. Deutsch-Gabel: Freien Lehrer-Vereines im Schulbezirke Deutsch-Gabel*, [192-], s. 45.

²⁴¹ CLAM-GALLAS, Clotilde – WINKELBAUER-KELLY, Christine (eds.) – BLASCHEK, Wilhelm von: *Unsere Vorfahren: Ein kurzer Ausschnitt aus der Familiengeschichte der Grafen von Clam und Galas zum Schloss Campo und Freyenthurn*. Wien, 1963, s. 68.

²⁴² V dokumentech se můžeme setkat s několika variantami kastelánova jména, které jsou zřejmě způsobeny překlepy pisatelů – Porkert, Prokert, Borkert, či dokonce Peuchert. Já se rozhodla přidržet se varianty Porkert, jelikož takto uvádí jméno leberského kastelána také průvodcovský text státního zámku Lemberk a publikace ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 59.

²⁴³ Nucená nacistická správa nebyla uvalována pouze na objekty protirišsky smýšlející nebo k české národnosti se hlásící šlechtě, ale dotýkala se také těch, kteří se hlásili k národnosti německé. Princezna Gabriela nebyla výjimkou a u mnohých šlechticů, kteří v nacistickém Německu spatřovali záchranu od prvorepublikového režimu a naději k navrácení majetků zabraných pozemkovou reformou, tato nucená správa jejich majetků vyvolávala zklamání. K tomu více HOŘEJŠ, Miloš: *Šlechta a nacistická pozemková reforma v českých zemích*. In: HAZDRA, Zdeněk – HOŘČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století = Der Adel Mitteleuropas in Konfrontation mit den totalitären Regimen des 20. Jahrhunderts*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011, s. 177–200; ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 58.

²⁴⁴ *Tamtéž*, s. 58. Tyto sešity jsou v současnosti součástí expozice zámku Lemberk, více se k nim vyjádřím v kap. 5.5.

se přestěhoval – spolu se svou rodinou – do prvního patra východního křídla zámku,²⁴⁵ tj. do místností, jež tvořily letní byt princezny Gabriely.

Princezna Gabriela tak druhou světovou válku přečkala v Rakousku, ani zde se jí však válečná realita nevyhnula – zámek Goldegg byl obsazen jednotkami SS a po válce byl „zle zpusťošen, vypleněn a zčásti rozstřílen“²⁴⁶, její synové museli narukovat do wehrmachtu, oba se jí však v pořádku vrátili domů.²⁴⁷ V Rakousku Gabriela princezna Auerspergová pobývala do konce svého života a nadále udržovala styky se svými dětmi, které se jí rozutekly do světa²⁴⁸ – např. svého syna Adolfa Karla knížete Auersperga navštěvovala v Uruguayi²⁴⁹ –, a jako pyšná babička hledala ve svých jedenácti vnoučatech vlastnosti svých předků: „upřímnost, poctivost, dobrotu, moudrost a chuť do života“.²⁵⁰ Zemřela 31. srpna 1976 ve Waidhofenu v Dolním Rakousku.²⁵¹

5.5 Muzeum princezny Gabriely na zámku Lemberk

Princezna Gabriela využívala zámek Lemberk od 20. let minulého století, ač jej oficiálně zdědila až po smrti svého otce Franze hraběte Clam-Gallas. Již ve 20. letech byl na Lemberku vytvořen soupis mobiliáře, v němž jsou zanesené jednotlivé předměty dle toho, v jaké místnosti se nacházejí – jedná se celkem o tři sešity s oranžovými deskami, z nichž jeden nese název *Lämberg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder*.²⁵²

---

²⁴⁵ PROCHÁZKOVÁ, Šárka: *Průvodcovský text. Reprezentační a soukromé prostory zámku*. Zámek Lemberk 2020 (nepublikováno), s. 22.

²⁴⁶ SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác*. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 55.

²⁴⁷ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 29. V tomto směru měla Gabriela mnohem více štěstí než její starší sestra Edina, které na ruské frontě zemřeli dva synové. Viz SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 91.

²⁴⁸ Viz výše v kap. 5.4.

²⁴⁹ CLAM-GALLAS, Clotilde – WINKELBAUER-KELLY, Christine (eds.) – BLASCHEK, Wilhelm von: *Unsere Vorfahren: Ein kurzer Ausschnitt aus der Familiengeschichte der Grafen von Clam und Galas zum Schloss Campo und Freyenthurn*. Wien, 1963, s. 69.

²⁵⁰ *Tamtéž*, s. 69.

²⁵¹ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 30.

²⁵² Další dva sešity nesou názvy *Lämberg I. Schloss-Inventar* a *Lämberg II. Schloss-Inventar*. Původně se předpokládalo, že tyto sešity byly vytvořeny až v souvislosti s uvalením nacistické správy na zámek Lemberk, nicméně četné vpisky v sešitech napovídají, že se jedná o inventáře z 20. let (nejstarší vpisky pocházejí z roku 1926, nejmladší pak z roku záboru zámku památkovým ústavem při Župní správě v Liberci, tedy roku 1941).

Tento sešit se dodnes nachází na zámku Lemberk, jedná se o kopii čistopisu uloženého ve Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly²⁵³, vzniknuvšího patrně ve 20. letech minulého století. Čistopis je psán černým inkoustem, k vytvoření kopie byl použit kopírovací papír, text v kopii obsažený je proto zbarvený do fialova. Dále se v kopii ale nachází řada různě barevných vpisků, doplněných v pozdějších letech²⁵⁴. Na zámek se tento sešit dostal společně s dalšími písemnými materiály roku 2002 při likvidaci okresů²⁵⁵ a pro tuto chvíli se stal hlavním pramenem pro můj výzkum.

5.5.1 Zmínky o Lemberku jakožto turistickém cíli v období první Československé republiky

Z doby, kdy měla zámek ve svém držení princezna Gabriela, se nám bohužel nedochovalo mnoho záznamů a povětšinou se jedná jen o okrajové zmínky, co se týče regionálních vlastivěd²⁵⁶ i turistických a jiných periodik²⁵⁷. O něco podrobněji se o zámku

---

²⁵³ SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Lämberg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder (mezi 1921–1926), inv. č. 2600, kart. č. 971. Ve stejném fondu se nacházejí též inventární sešity stejného původu a ze stejné doby jako sešit mnou zkoumaný, tyto pak obsahují soupis veškerého lemberského nábytku. Viz SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Inv. nábytku I, II, III, b. d. (mezi 1921–1926), inv. č. 2601, kart. č. 971.

²⁵⁴ Tuto skutečnost jsem vyznačila také v přepisu inventáře, tj. v příloze č. 8.2.

²⁵⁵ ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14.

²⁵⁶ Tak např. jablonské a série libereckých vlastivěd. GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen. [Teil 1, Heft 1]. Die Landschaft* v tomto smyslu mlčí, ač zámek Lemberk několikrát zmiňuje, neuvádí podrobnosti. Je otázkou, zda by se čtenář bližší informace k zámku dozvěděl v pokračování této vlastivědy, to však není sehnatelné. Stejně tak Lemberk (i s jeho starší historií) uvádí opět GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Deutsch-Gabel im tausendjähriger Vergangenheit*, současně historii zámku (tedy době, kdy byla vlastivěda psána), zde však není věnována pozornost. Viz GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen. [Teil 1, Heft 1]. Die Landschaft*. Reichenberg: Verlag der Anstalt für Sudetendeutsche Heimatforschung, 1933; GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Deutsch-Gabel im tausendjähriger Vergangenheit*. Deutsch Gabel: Verlag des Stadtamtes Deutsch Gabel, 1926. Čtyřsvazková vlastivěda *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen* je ohledně zámku Lemberk a jeho majitelích ještě více skoupá na slovo, v tomto případě však není přílišný údiv na místě, jelikož zámek se nachází mimo oblast zájmu této vlastivědy. Totéž pak platí i o vlastivědném sborníku *Od Ještěda k Troskám*, který se zaměřoval na oblast Podještědí a Českého ráje a vycházel v letech 1922–1938; obnoven byl v 90. letech minulého století. K časopisu vznikla dokonce bakalářská práce, viz SVINKOVÁ, Šárka: *Časopis Od Ještěda k Troskám v letech 1930–1935*, bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec 2013, vedoucí práce PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

²⁵⁷ Hovořím pouze o periodikách, do nichž jsem měla možnost nahlédnout – u některých z nich jsem měla možnost vidět jen několik čísel, např. u *Deutsch-Gabeler Zeitung* (vycházejících v letech 1926–1939), které jsou alespoň geograficky Lemberku nejbližší, se mi bohužel poštěstilo získat přístup pouze ke dvěma z posledních ročníků – zmínky o zámku Lemberk se zde však nenacházejí (hovořil-li Daniel Koch ve své vlastivědě pravdu a byl-li tedy Lemberk oblíbeným místem pro obyvatele Jablonného, zřejmě neměli důvod o něm v obecních novinách psát). Je zde však zmínka o znovuootevření restaurace v zámecké zahradě. Viz *Deutsch-Gabeler Zeitung: mit Kratzauer Nachrichten*. Niemes: Ewald Kubelka, 1936, roč. 11, č. 29, s. 2.

ve svých vlastivědách o Německém Jablonném²⁵⁸ rozepisuje Daniel Koch, o jeho interiérech se však víceméně nezmiňuje (jmenuje jen rytířský sál, bajkový sál, zámeckou kapli, Zdislavinu světničku a nádvoří s kašnou).²⁵⁹ Několik stručných poznámek jsem objevila v *Reichenberger Zeitung*²⁶⁰ – roku 1934 spolu se zámkem Nový Falkenburk a s chrámem sv. Vavřínce v Německém Jablonném navštívila skupina turistů také „Zdislavín zámek v Lemberku“.²⁶¹ V těchto novinách se v první polovině 30. let zámek Lemberk objevuje ještě několikrát, z toho dvakrát ve sloupečku věnovanému turistice.²⁶² Vedle toho periodikum referuje též o poutích na zámek Lemberk, konajících se s cílem uctít památku svaté Zdislavy.²⁶³ *Nordböhmsche Touristen-Zeitung* se o Lemberku nezmiňuje,²⁶⁴ stejně tak ani v *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*²⁶⁵ není zmínky o tom, že by byl zámek zpřístupněn veřejnosti, a to navzdory tomu, že členem tohoto spolku byl i Franz Clam-Gallas, majitel Lemberka do roku 1930, jenž zpřístupňováním vlastních sídel v severních Čechách pokračoval v tradici svých předků.

---

²⁵⁸ Také městská kronika Německého Jablonného (dnes Jablonného v Podještědí) reflektuje dění na lemberském zámku, nikoli však v souvislosti se zámkem jakožto turistickým cílem; zápis se týká rekonstrukce zámecké věže, při níž byly v hlavě věže nalezeny dokumenty spjaté s výstavbou zámku v době, kdy Lemberk vlastnili Bredové, dále dokumenty vztahující se k prodeji zámku Gallasům, později Clam-Gallasům. Viz SOKA Česká Lípa, fond Archiv města Jablonné v Podještědí (1364–1945), městská kronika, inv. č. 40, kart. č. 3, s. 355.

²⁵⁹ K tomu dále dodává, že více popisovat nebude, jelikož si má zámek každý přijít prohlédnout sám. Dle něho byl Lemberk pro okolní přírodu a svou starobylost oblíbeným výletním místem pro obyvatele Německého Jablonného. KOCH, Daniel: *Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwikau i. B. Deutsch-Gabel: Freien Lehrer-Vereines im Schulbezirke Deutsch-Gabel*, [192-], s. 47, 50.

²⁶⁰ *Reichenberger Zeitung* vycházely v letech 1867–1938, z toho dostupné jsou ročníky 1899–1938, z nichž jsem čerpala.

²⁶¹ *Reichenberger Zeitung: Tagblatt für das deutsche Volk in der Tschechoslowakei*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1934, roč. 75, č. 221, s. 4.

²⁶² *Reichenberger Zeitung: Tagblatt für das deutsche Volk in Böhmen*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1931, roč. 72, č. 187, s. 4; *Reichenberger Zeitung: Organ für die deutsch-nationale Partei in Böhmen*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1935, roč. 76, č. 236, s. 7.

²⁶³ Pro poutníky, kteří chodili – a dodnes chodí – na Lemberk uctít památku svaté Zdislavy, byla již v 17. století v přízemí západního křídla zámku zřízena výše zmiňovaná Zdislavina světnička, v níž se měla Zdislava dle legend nechávat uzamknout, aby se zde mohla v klidu a nerušena modlit a rozjímat. I v dnešní době patří každoročně květnové dny (zpravidla třetí květnový víkend) v Jablonném v Podještědí oslavám na počest svaté Zdislavy. K novinovým článkům referujícím o pouti viz *Reichenberger Zeitung: Tagblatt für das deutsche Volk in der Tschechoslowakei*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1934, roč. 75, č. 117, s. 3; *Reichenberger Zeitung: Tagblatt für das deutsche Volk in der Tschechoslowakei*. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1934, roč. 75, č. 120, s. 5.

²⁶⁴ Dostupných však bylo pouze prvních pět ročníků z let 1885/6–1890. V té době byl již zámek pro veřejnost zpřístupněn, do širšího povědomí se však jako turistický cíl zřejmě ještě nedostal – ač se již objevuje v několika výše citovaných průvodcích, tento turistický deník věnovaný oblasti severních Čech o něm mlčí. *Nordböhmsche Touristen-Zeitung* vycházely do roku 1913, pro mnou sledované období tedy nejsou příliš relevantní, nicméně z hlediska dalšího bádání by další ročníky mohly obsahovat informace ohledně zpřístupňování zámku veřejnosti a zda možnost zámek navštívit pronikla více do povědomí lidí.

²⁶⁵ Periodikum vycházelo v letech 1862–1938 a v žádném z ročníků není zámek Lemberk zmíněn jakožto turistické místo.

V regionálních novinách a sbornících se tedy zámku Lemberk příliš pozornosti nevěnovalo, více se na něj pohled upíral až ve 30. letech 20. století²⁶⁶, je tedy otázkou, v jaké míře panovalo mezi lidmi povědomí o možnosti navštívit během svého výletu toto clam-gallasovské sídlo. Turistům však mohla přispět zmínka v dalším *Turistickém průvodci* Franze Hantschela, v němž rozepisuje turistické cíle s ohledem na železniční síť²⁶⁷ – uvádí i zámek Lemberk, který je od železniční stanice Lämberg-Markersdorf pouhých 15 minut chůze.²⁶⁸

Pro skutečnost, že se o Lemberku v novinách (zejm. těch určených turistům, které navrhovaly nové či reflektovaly již uskutečněné výlety) příliš nepsalo, se nabízí jedno možné vysvětlení, a to, že se Lemberk neotevřel široké veřejnosti, jak by snad mohly napovídat vznikuvší a mnou výše popsané turistické průvodce, ale že se jeho brány otevíraly jen vybrané společnosti, ačkoli se dle všeho neuzavíral ani před turisty či kolemjdoucími, kteří projevíli přání a zájem Lemberk navštívit.²⁶⁹ Koneckonců zámek byl po dlouhá desetiletí opravován a jak bylo zmíněno výše, Franz hrabě Clam-Gallas nechal Lemberk (zejm. jeho východní křídlo) přebudovat pro potřeby své nejstarší dcery Kristiny, jež zde měla – oproti svým předkům – trvale bydlet. Davy turistů pohybující se v prostorách zámku by pro mladou šlechtičnu znamenaly jistou ztrátu soukromí, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že by se návštěvníci nepohybovali v soukromých apartmánech ve východním zámeckém křídle. Omezená přístupnost obývaného šlechtického sídla nebyla ničím neobvyklým, ačkoli existovaly i výjimky jako v případě zámku Žleby, který byl Franzem Josefem knížetem Auerspergem zpřístupněn každému.²⁷⁰ Řada objektů byla návštěvníkům z řad veřejnosti přístupná jen v době

---

²⁶⁶ Tak také např. OKČST Česká Lípa: *Československá turistika*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1935, roč. 6, s. 55–56.

²⁶⁷ K budování železniční tratě na severu Čech na přelomu 19. a 20. století viz např. RUCZ, Jan: *Svorskobablonská dráha – založení, stavba a s tím spojené problémy*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, Státní okresní archiv Česká Lípa, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, 2017, roč. 26, s. 97–118; ŠINDLAUER, Zdeněk: *Severočeská transversálka*. Praha: Malkus, 2008.

²⁶⁸ HANTSCHHEL, Franz: *Leipaer Touristen-Führer mi teinem umfassenden Verzeichnisse von Halbtags. Und Ganztags-Ausflügen auf den in Leipa einmündenden Strecken der Böhmischen Nordbahn und Aussig-Teplizer Eisenbahn: Mit einer Übersichtskarte und 6 Bildern*. Böhmisch Leipa: Johann Künstner, [cca 1930], s. 28.

²⁶⁹ Na řadě hradů a zámků probíhaly prohlídky „na zaklepání“ – tj. turista, jenž projevil o návštěvu daného objektu zájem, se ohlásil u klíčníka nebo správce, který jej pak přístupnými prostorami objektu často také provedl. K tomu viz také NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I*. In: Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 450.

²⁷⁰ K počátkům zpřístupňování zámku Žleby více viz SUROVCOVÁ, Markéta: *Zámek Žleby: proměny prezentace a vývoje historických interiérů od konce 19. století do současnosti*, magisterská diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2014, vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Hrubý, s. 60–64.

nepřítomnosti šlechtice a např. členové Nordböhmischer Exkursions-Clubu mohli navštívit zámek Nový Falkenburg jen díky pozvání ze strany barona Liebiega.²⁷¹ Naopak Salm-Reifferscheidtové si své soukromí velice chránili a muzeum na zámku v Rájci nad Svitavou ukazovali jen své rodině a přátelům.²⁷² Tezi, že zámek nebyl nejméně v prvních letech po vzniku Československé republiky přístupný široké veřejnosti, podporuje též zápis v pozemkové knize o tom, že roku 1925²⁷³ dostala Gabriela princezna Auerspergová příkaz Lemberk široké veřejnosti zpřístupnit.²⁷⁴

5.5.2 Exponáty²⁷⁵

Než začnu uvažovat nad procesy vzniku a účelu tzv. muzea princezny Gabriely, je nutné si přiblížit podobu oné místnosti a samozřejmě její obsah, aby naplno vynikla podivuhodnost tohoto sběratelského počinu.

Místnost „č. 9“, jež byla nazvána v inventářích z 20. let 20. století také jako „Museum“, se nachází v rohu prvního patra západního křídla zámku, tedy mezi rytířským sálem a dnešní barokní ložnicí. Jedná se o pokoj o rozměrech 7,1 m X 5,15 m, který je opatřen třemi okny (dvě jsou v západní zdi, jedno ve zdi severní)²⁷⁶, a dvojími dvoukřídlými dveřmi, propojujícími tuto rohovou místnost s místnostmi sousedními. V severní zdi se navíc nacházejí další, tentokrát jednokřídlé dveře, jimiž se vchází na toaletu dochovanou zde z období renesance. Pakliže vycházím z předpokladu, že

---

²⁷¹ KÜHN, Petr: *Pamětní síň maršála Radeckého na Novém Falkenburku*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2009, roč. 18, s. 286.

²⁷² Přesto ale nebyl přístup odpírán zájemcům o umění. K tomu viz TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenáš a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., s. 25–26.

²⁷³ Výše zmiňuji, že Daniel Koch nabádá ve své vlastivědě čtenáře, aby sami zámek Lemberk navštívili a jeho interiéry si prohlédli. Bohužel nelze dohledat, v jakém roce Koch svou vlastivědu napsal, uvažují-li však dobu vzniku tohoto díla v kontextu s oslavami 1000let města Německé Jablonné roku 1926 – k tomuto výročí vznikla totiž i jiná Kochova vlastivěda –, snad se mohlo jednat v tomto případě o upozornění, že je zámek zpřístupněný pro veřejnost. Zda to potvrzuje mou úvahu, že byl zámek široké veřejnosti zpřístupněn až roku 1925 však nelze jednoznačně určit, jelikož Koch se k této otázce nevyjadřuje. K jubilejním oslavám v Německém Jablonném viz BLAŽKOVÁ, Jana a kol.: *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti*. Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, 1998, s. 103–110.

²⁷⁴ Stalo se tak z rozhodnutí Státního pozemkového úřadu v Praze ze dne 1. října 1925, zpřístupnění zámeckého komplexu bylo jedním ze závazků plynoucího z ponechání zámku ve vlastnictví princezny Gabriely – resp. v té době ještě jejího otce – v rámci pozemkové reformy. Viz Archiv SZ Lemberk, Výpis z pozemkové knihy katastrálního území Lemberk, č. seznamu 468/47, zápis C.

²⁷⁵ Pro podrobný soupis exponátů viz příloha 8.3, pro fotografie předmětů dochovaných dodnes na zámku Lemberk viz příloha 8.4.

²⁷⁶ Okenní výklenky jsou lichoběžné (šířka u okna 1,15 m, širší část v místnosti 1,57 m), díky čemuž jsou lépe osvětleny prostory tabulnice, tj. bývalého muzea, navzdory takovéto podobě špalet je však místnost stále velice tmavá.

místnosti, jimiž mohli procházet návštěvníci zámku, byly stejné jako na přelomu 19. a 20. století²⁷⁷, muselo být muzeum zákonitě součástí prohlídky.

V kapitole věnované muzejnictví²⁷⁸ jsem zhruba nastínila podobu muzeí v 19. století, která přetrvala ve většině případů (zejm. u menších, nepříliš odborně zpracovávaných sbírek) až do poloviny století minulého – takováto muzea byla změtí předmětů, které ležely v určených prostorách často natěsnané a bez jakéhokoli logického uspořádání. V tomto směru nebylo zřejmě výjimkou ani drobné muzeum na zámku Lemberk.

Oranžový inventární sešit *Lämborg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder*²⁷⁹, na jehož základě se pokusím na následujících řádcích alespoň zhruba podobu lemberského muzea rekonstruovat, obsahuje v souvislosti s „místností č. 9“ celkem 160 inventárních čísel a dvě další položky připsané na konci seznamu jsou nečíslované. Dohromady je v tomto seznamu zapsáno 349 předmětů, které je možno roztrdit do několika kategorií: nábytek, nástroje ke zpracování lnu, přírodniny, zbraně, upomínkové předměty, nádobí, obrazy, náboženské předměty, sošky, oděvní doplňky a další.

Nábytek v „muzeu“ byl selského charakteru: šatní skříň (obr. 88), dva chlebníky (obr. 86 a 87), misník (obr. 89) a postel s nebesy (obr. 85)²⁸⁰ – vše bohatě malované, dle vzhledu se jedná o nábytek charakteristický pro oblast Pojizeří²⁸¹. K tomu patrně patřila také malovaná kolébka²⁸², ta se však na rozdíl od předešle jmenovaných předmětů

---

²⁷⁷ Ačkoli k nim dle všeho přibyla ještě „stará“ kuchyně, dnes známá jako kuchyně „černá“, nacházející se v přízemí jižního křídla zámku.

²⁷⁸ Kap. 3.2.

²⁷⁹ Pro transkripci sešitu viz příloha 8.2.

²⁸⁰ Dodnes jsou tyto kusy k vidění na zámku Lemberk, v současnosti ve světničce při černé kuchyni.

²⁸¹ Pro Pojizeří je typický zelený (příp. modrý) základový nátěr, který byl obecně oblíbený ve středoevropském prostoru (na českém venkově až do konce 18. století), s bílými či žlutými poli určenými pro malovanou výzdobu – nejčastěji květiny. K lidovému nábytku viz JOHNOVÁ, Helena – STÁNKOVÁ, Jitka – BARAN, Ludvík: *Lidový malovaný nábytek v českých zemích: Z muzejních sbírek*. Praha: Panorama, 1989. Detailněji se typologii věnuje TURNSKÝ, Marek – MEVALDOVÁ, Helena: *Lidový nábytek v českých zemích: výběrový katalog regionálních typů lidového nábytku ze sbírek Národopisného oddělení Národního muzea* [online]. Praha: Národní muzeum, 2009, 1 CD-ROM [cit. 07.06.2021]; zmínka též v PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury. Díl II., 1. část: Kultura každodenního života od 16. do 18. století*. Praha: Karolinum, 1995, s. 441–449. Posledně jmenovaná kniha se věnuje i dalším aspektům života na venkově, mj. zemědělství a uměleckým řemeslům. Významnou publikací shrnující poznatky z nejrůznějších odvětví lidové kultury je kniha BAHENSKÝ, František a kol.: *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada: Lidová kultura*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2014.

²⁸² Stejně jako u dalších předmětů i zde chybí podrobnější popis, a protože se kolébka nedochovala, není možné její typ určit – mohu jen předpokládat, že byla stejného či podobného stylu jako zmiňované skříňe a postel.

nedochovala. Selský nábytek doplňovaly ještě dva stoly (obr. 90 a 93) a čtyři „zelené sesle s opěrkou“²⁸³ (obr. 91 a 92).

Značnou část sbírky představují nástroje potřebné ke zpracování lnu (příp. vlny), a to téměř od počátku zpracovávání suroviny až po konečný výrobek tohoto procesu – tkaninu.²⁸⁴ K vidění zde tak byla tzv. ruční lamačka²⁸⁵ (obr. 9), potírací stolice²⁸⁶ (obr. 1), vohličky (obr. 14–25), vohle²⁸⁷ (obr. 10–13) a krample (obr. 43–46) sloužící k vyčištění a oddělení jednotlivých vláken lnu, dále přeslice (obr. 28–38) a kolovraty (obr. 6 a 8), motovidlo (obr. 39–41), cívečnice (obr. 42) a také člunky (obr. 47–50), jež byly po staletí nedílnou součástí tkalcovského stavu.

Také zemědělské náčiní si do leberského muzea našlo cestu – dodnes je na zámku uchován pluh (obr. 56), dvě plečky (obr. 2 a 3) a dlouhý hák (obr. 4).

V předchozích odstavcích jsem stručně představila exponáty, které jsou ve šlechtických muzeích ojedinělé²⁸⁸ a tzv. muzeum princezny Gabriely je tedy v rámci šlechtického sběratelství v tomto směru výjimečné. Následující řádky jsou věnovány kategoriím, jejichž zástupci se objevovali také – a to dosti často – ve sbírkách jiných majitelů pocházejících ze šlechtických kruhů²⁸⁹.

Nejtypičtějším sběratelským artiklem šlechticů byla výtvarná umělecká díla – pod rukama šlechty vznikaly i za přispění dvorních a rodinných malířů mnohdy velice rozsáhlé obrazové sbírky, jež zdobily sály šlechtických sídel a reprezentovaly majitele a mnohdy též celou rodovou historii. Také Lemberk se pyšnil – a dodnes pyšní – řadou cenných obrazů, jež zdobí např. stěny bajkového či rytířského sálu, muzeu v místnosti „č. 9“ se však žádných rozměrných portrétů význačných osobností nedostalo. Umístěny

---

²⁸³ Židle v muzeu chybí již v zámeckém inventáři z roku 1949, jelikož byly přemístěny do jiné místnosti. Archiv SZ Lemberk, inventář z roku 1949.

²⁸⁴ Než se ze lnu stala tkanina, bylo nutné uskutečnit následující kroky: *sklizeň a máčení* lnu, následovalo jeho *lámání* (rozdrcení dřevoviny), *tření* (odstranění dřevoviny a krátkých vláken), *vohlování* (vyčištění a oddělení – zjemnění – vláken, vohlováním vzniká koudel), dále *předení* (ruční pomocí vřetena, k němuž patřila přeslice, později bylo předení urychleno a zjednodušeno kolovratem), *zušlechtování příze* (bělení, příp. barvení), *snování* (tj. družení nití do pramenů pomocí cívečnice a vjíaku snovadla) a celý proces završovalo samotné *tkaní*. Ke zpracování lnu více viz PÁVEK, Miloslav: *K dějinám technologie lnářské výroby v českých zemích*. In: Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, roč. 10, s. 297–345; podrobněji (s větším ohledem na vývoj tkalcovské výroby a na postupnou mechanizaci) pak PÁVEK, Miloslav: *Textilní výroba v historickém přehledu*. 2. Praha: Národní technické muzeum, 1972.

²⁸⁵ Regionálně se lamačka nazývala též trdlíce, chřástačka, mědlíce nebo na Moravě lamka.

²⁸⁶ Též potírka.

²⁸⁷ Též hachle z něm. Hachel.

²⁸⁸ Nicméně zemědělské nářadí (pluh aj.) jsou doložené také v zámeckých sbírkách Franze hraběte Hartiga na zámku v Mímoni již na přelomu 18. a 19. stol. Viz MADL, Claire: *F. A. Hartig (1758–1797)*. In: Zámek v Mímoni: zbytečně zbořená památka (ed. Květa Křížová), Mímoň: Město Mímoň, 2013, s. 114.

²⁸⁹ Viz výše v kap. 4 nebo níže v kap. 5.5.2.

zde byly především obrazy mající náboženskou tematiku: velké obrazy s Pannou Marií a Ježíškem (obr. 81 a 82), dále křížová cesta (obr. 99–111) a množství podmaleb na skle znázorňujících kromě Svaté rodiny i další světce²⁹⁰ (obr. 63–80).²⁹¹

Obrazy ale nebyly jediným uměleckým artiklem, který se v muzeu nacházel – k nalezení zde byly též čtyři sošky, specifikované v inventáři pouze tím, že byly dřevěné, tedy kromě přesně pojmenované „sošky Matky Boží s Ježíškem a Janem Křtitelem jako dítětem“. Na Lemberku je dosud pět soch vyřezaných ze dřeva: socha sv. Floriána (obr. 160), soška Panny Marie Českokamenické (obr. 134), dvě sošky Panny Marie s dítětem (obr. 135 a 136) a již zmíněná soška Panny Marie s Ježíškem a sv. Janem (obr. 51).²⁹²

Rakouská šlechta – k níž Clam-Gallasové také patřili – byla silně nábožensky zaměřená, a proto příliš nepřekvapí, že se ve šlechtických sbírkách obvykle nacházelo též množství náboženských předmětů – v případě Lemberka a tzv. muzea princezny Gabriely se jednalo o již jmenované sošky Panenky Marie a obrázky křížové cesty, dále se zde nacházely modlitební knížky a stolní krucifixy (obr. 137) a nechyběly ani kroupky (obr. 151).

Do muzejní sbírky byly zahrnuty též upomínkové předměty, těchto se zde ale nacházelo jen poskrovnu – jednalo se o skleničky s nápisem upomínajícím slavnost v Žibřidicích²⁹³ a „jubilejní kapesník“, resp. šátek, který se vztahoval k výstavě v Manchesteru roku 1887²⁹⁴, tyto předměty se ale na Lemberku do dnešních dní nedochovaly. Vedle toho byly v „muzeu“ uchovávány též části oděvu, jako karkulka, vzorovaný pléd nebo čtyři čepce i s palicí na klobouky (obr. 131–133) a přezky na boty (obr. 127–129).

Mezi těmito věcmi se nacházelo také množství různorodého nádobí – od porcelánových talířů a kávových a čajových souprav (mnohdy neúplných a značně

---

²⁹⁰ Např. svatý Antonín, svatý František či svatá Helena. Část těchto podmaleb je dnes k vidění ve světničce vedle černé kuchyně, ostatní jsou vzhledem k jejich neutěšenému stavu uloženy v depozitáři.

²⁹¹ K podmalbám viz např. RESLOVÁ, Eva – KÜHN, Petr: *Podmalby Vinzenze Jankeho v českolipském muzeu*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2009, č. 18, s. 275–280.

²⁹² Vzhledem k velikosti sochy sv. Floriána – oproti ostatním jmenovaným plastikám – považuji za pravděpodobné, že právě tato mezi čtyřmi soškami v muzeu nebyla.

²⁹³ Tato obec byla součástí leberského velkostatku, který Gabriela princezna Auerspergová zdělila po svém otci. Z hlediska politické a soudní správy však obec patřila již od roku 1855 pod okres Jablonné v Podještědí a tento stav panoval až do roku 1948. Ke správnímu vývoji Českolipska viz SOVADINA, Miloslav: *Správní vývoj okresu Česká Lípa od roku 1848 do roku 1990*. Česká Lípa: Státní okresní archiv Česká Lípa, 1998.

²⁹⁴ Tuto položku lze upřesnit jen díky soupisu mobiliáře z roku 1949, v inventáři z 20. let totiž onen „Jubiläumstaschentuch“ blíže popsán není. Viz Archiv SZ Lemberk, inventář z roku 1949, s. 50.

poškozených) (obr. 142–146) přes sklenice na víno (obr. 152 a 153) a pivo až po vesele malované prysky, patřící opět k lidovému vybavení v místnosti (obr. 154). Vedle toho se zde pak nacházely rožeň (obr. 159), rasošky (obr. 54 a 55), kávový mlýnek či hmoždíř, ty (resp. některé z nich) se však staly později součástí vybavení tzv. černé kuchyně.

Také zbraně si v drobném leberském muzeu našly své místo, ač jich zde bylo jen poskrovnu²⁹⁵. Kromě kordů a šavlí se zde nacházely též dvě halapartny a již zmíněné dělové koule a také dvě pušky, veškeré tyto zbraně však byly v průběhu 50.–70. let rozprodány do antiků.

Na první pohled zvláště, až nepatřičně působí v rámci zámeckého muzea sršní hnízdo, sbírka šišek, „znetvořených“ kořenů, polen či špička borovice.²⁹⁶ Přírodniny však byly vcelku běžnou součástí šlechtických sbírek²⁹⁷, kromě sbírek živočichů (od hmyzu po preparáty ptáků, savců, paryb aj.) a minerálů vznikaly také bohaté herbáře či knihovny dřevin (tzv. xyloféky nebo též dendrologické herbáře)²⁹⁸ a ani v muzeu na zámku Lemberk tedy součástí živé i neživé přírody dokumentující život v lesích v okolí nechyběly.

Uvedené předměty pak byly doplněny dalšími, o nic méně rozmanitými exponáty – nechyběla svítidla (obr. 101–104 a 130), železné zámky (obr. 52) a podkovy (obr. 53), listiny a plány měst nebo hřebeny na borůvky (obr. 26 a 27), mezi kuriozity tohoto skromného muzea se pak řadí hlava indiána, která je vyřezána z kokosového ořechu (obr. 62).

K vystavení této různorodé sbírky posloužily pravděpodobně právě ony malované skříně, jež byly tohoto muzea součástí: nádobí bylo vystaveno v misníkách, další předměty byly poskládány v šatní skříně a na stolech, na zemi pak byly velké a těžké věci (jako v případě pluhu, pleček a kolovratů, nejspíše také dělových koulí aj.), obrazy a snad také zbraně pak zdobily volné stěny místností, při nichž nebyl přistaven nábytek. Nejspíše

---

²⁹⁵ Lemberk oplýval rozsáhlou zbrojnicí, ta se však nacházela v prostorách rytířského sálu, tedy alespoň dle soupisu mobiliáře z roku 1949, v oranžových inventářích sepsaných ve 20. letech minulého století se o zbrojnici nemluví (snad jí byl věnován jiný sešit, který se nedochoval ani v Rodinném fondu Clam-Gallasů). Proč byly zbraně i přes tuto zbrojnici zařazeny také do sbírek v místnosti „č. 9“ mohu jen hádat, snad se tyto konkrétní nehodily mezi ostatní zbraně a zbroj, možná šlo o sběratelský záměr – tj. že v „muzeu“ by zbraně neměly chybět, tak jako nechybí ani v jiných šlechtických sbírkách.

²⁹⁶ Tyto předměty však byly zřejmě vyhodnoceny jako „smetí“, již ani v poválečném soupisu mobiliáře je nenajdeme.

²⁹⁷ Viz kap. 4.

²⁹⁸ Xyloféka z první poloviny 19. století je uložena např. v premonstrátském klášteře na Strahově, další je součástí lobkowiczských sbírek na zámku Nelahozeves. Ke xyloféce viz také např. Muzeum online: Pozoruhodná sbírka dřevin Lovecko-lesnického muzea v Úsově. *Vlastivědné muzeum v Šumperku: Naše muzea* [online]. Poslední aktualizace 09.04.2020. [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <http://www.muzeum-sumperk.cz/domains/muzeum-sumperk.cz/index.php/cs/nase-muzea/lovecko-lesnicke-muzeum-v-usove>.

s ohledem na nedostatek prostoru (případně protože se některé předměty hodily více do jiných místností) byly některé věci z muzea přemístěny do dalších zámeckých pokojů – tak např. postel s nebesy²⁹⁹, ač je uváděna jakožto součást muzea, byla původně v místnosti „č. 12“³⁰⁰, odkud byla později přemístěna do pokoje „č. 38“³⁰¹. Několik předmětů pak posloužilo jakožto vybavení černé kuchyně³⁰² (rožen³⁰³ a hmoždír³⁰⁴).

V rámci jiných šlechtických sbírek a muzeí je tedy takovýto soubor předmětů – nemluvíme-li o exponátech z lidového prostředí či o zemědělském nářadí³⁰⁵ – poměrně běžný³⁰⁶, přestože příliš neodpovídá tomu, co si mohl tehdejší návštěvník prohlédnout na jiných zpřístupněných clam-gallasovských sídlech, tedy na Frýdlantě³⁰⁷ a Grabštejně, jež turisté začali více navštěvovat ve 20. letech 20. století a kde si vedle starého (horního) zámku, kaple a vysoké věže mohli od roku 1931 prohlédnout též malé rodinné muzeum, jež obsahovalo např. lovecké trofeje z Afriky, které na svých cestách získal hrabě Podstatzky-Lichtenstein.³⁰⁸

Také sbírka svobodného pána Johanna Liebiega mladšího (1836–1917), textilního průmyslníka a příslušníka tzv. nové rakouské šlechty, na jeho zámku Nový Falkenburg³⁰⁹

---

²⁹⁹ Viz *Lämberg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder*, s. 45.

³⁰⁰ Tj. ložnice přiléhající z jižní strany k bajkovému sálu.

³⁰¹ Dle inventáře *Lämberg I. Schloss-Inventar* je pokojem č. 38 označen tzv. Stuckzimmer I. – jedná se o štukem bohatě zdobený pokoj přiléhající z jižní strany ke Zdislavině světničce v přízemí zámku (dnes zařízen jako pokoj vikáře).

³⁰² V inventářích z 20. let minulého století se hovoří o „staré kuchyni“, ta se zřejmě stala též součástí prohlídkového okruhu pro návštěvníky zámku.

³⁰³ *Lämberg I. Museum, Porzellanzimmer u. Bilder*, s. 2 (resp. 51 – chybné číslování).

³⁰⁴ *Tamtéž*, s. 47.

³⁰⁵ S nástroji ke zpracování lnu či selským nábytkem apod. jsem se v jiných šlechtických sbírkách nesetkala.

³⁰⁶ Šlechtické sbírky se soustředily především na předměty umělecké hodnoty (ne nutně na výtvarné umění), avšak o něco skromnější (většinou) sbírky přírodnin a kuriozit u nich byly též relativně časté – viz níže. Podobnosti s leberským muzeem lze najít také např. u českého – nešlechtického – vlastivědného muzea, které bylo ve 30. letech minulého století zbudováno v prostorách zámku v Zákupích, jež byl po roce 1918 odebrán Habsburkům a převeden do vlastnictví státu. I zde bylo mj. možno nalézt – podobně jako v muzeu princezny Gabriely – kořeny stromů a kusy dřeva či dělové koule nebo předměty sloužící ke tkaní. Oproti muzeu na zámku Lemberk je však muzeum v Zákupích přísně roztříděné do místností dle tematiky. K muzeu v Zákupích více viz např. LUŽICKÝ, Bol.: *V českém muzeu Českolipska*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1938, roč. 9, s. 91–99.

³⁰⁷ K frýdlantskému hradnímu muzeu viz kapitola 5.3.

³⁰⁸ I muzeum na Grabštejně, rozkládající se ve dvou sálech a v předsále zámku, obsahovalo nerosty, dále pekařské náčiní či předměty skládané v lahvích, byla zde ale hojnost trofejí, vzácného porcelánu, ručně vyšívaných deček a koberců a jiných cenností. Viz Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise (1947–1954), informační seznam sbírek zámeckého muzea v Grabštejně (22. 6. 1945), inv. č. 10, kart. č. 22; SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 93.

³⁰⁹ K historii zámku např. HUBIČKOVÁ, Libuše: *Zámek Nový Falkenburg v hledáčku staletí*. In: Dědictví Koruny české: časopis ochránců a přátel našeho kulturního dědictví, Vlašim: Městský úřad Vlašim, 2011, roč. 20, č. 3., s. 16–17.

poblíž Německého Jablonného³¹⁰ působila mnohem honosněji než sbírka uchovávaná na Lemberku. Johann Liebieg mladší na svém zámku vybudoval pamětní síň maršála Radeckého z Radče³¹¹, kde za přispění svého zetě a současně maršálova vnuka Theodora Josefa hraběte Radeckého z Radče (1851–1890) shromáždil značné množství předmětů upomínajících na osobnost jednoho z nejvýznamnějších vojevůdců habsburské monarchie.³¹²

Oproti tomu jisté podobnosti muzea na Lemberku můžeme pozorovat u rozsáhlých sbírek jednoho z nejvýznamnějších rodů české šlechty – u Lobkowiczů. Jejich sbírky patří k nejlépe zachovaným počínům soukromého sběratelství na světě a jsou nejrozsáhlejšími soukromými sbírkami v České republice. Kromě celé řady cenných obrazů³¹³ jsou ve sbírkách uložených v Lobkowiczském paláci v Praze k vidění soubory porcelánu³¹⁴, zbroje³¹⁵ a zbraní a hudebnin³¹⁶, ale také náboženské artefakty, zdobené šperkovičky a sošky, dveřní zámky, z želvoviny a stříbra vyrobený navijáček na přízi v podobě tkalcovského stavu či vulgární kahan.³¹⁷ Kabinet kuriozit svobodného pána Karla Jana Ebena z konce 18. století položil základy sbírek, které dnes mohou návštěvníci zhlédnout v místnosti před Filosofickým knihovním sálem ve Strahovském klášteře – k vidění jsou zde vedle skromné sbírky zbraní také kolekce schránek a skeletů mořských

---

³¹⁰ Dnes je zámek součástí Jablonného v Podještědí.

³¹¹ Srovnej s upomínkami na generalissima Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna v hradním muzeu ve Frýdlantě.

³¹² K pamětní síni více viz KÜHN, Petr: *Pamětní síň maršála Radeckého na Novém Falkenburku*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2009, roč. 18, s. 281–291. K rodině Liebiegů více viz MELANOVÁ, Miloslava: *Zrod a vzestup libereckých podnikatelů: Liebiegové*. In: Osobnosti v dějinách regionu. 1. sv. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004, s. 65–76; BAREŠ, Jiří: *Liebiegové a jejich vliv na utváření městského prostředí v procesu industrializace severních Čech*. In: Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918: výstup z vědeckého semináře ..., pořádaného katedrou historie a Centrem pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky v Praze ve dnech 6. a 7. listopadu 2008 v prostorách auly Ostravské univerzity. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 198–204; BERGMANOVÁ, Vlasta: *Textilana v obrazech a datech*. Liberec: Technická univerzita, 2008.

³¹³ Ve sbírkách v Lobkowiczském paláci v Praze jsou k vidění mj. díla Pietra Bruegela staršího, Diega Velázquezze, německého romantického krajináře Karla Roberta Crolla ad., v ptačím pokoji jsou vystaveny unikátní obrazy ptáků vytvořené z ptačího peří atd.

³¹⁴ Např. se zde nachází nejrozsáhlejší sbírka fajánsu z Delftu na světě, dále urbínská majolika aj. Ke keramice a porcelánu např. BROŽKOVÁ, Helena – KYBALOVÁ, Jana – NOVÁKOVÁ- VENZHÖFEROVÁ (eds.): *Tulipán ve stínu pŕlměšice: turecká keramika 15. – 17. století a její ohlasy v Evropě: 5. října 2003 – 8. února 2004*. Praha: Národní galerie v Praze, 2003; DIVIŠ, Jan: *Evropský porcelán*. Praha: Artia, 1985; BRAUNOVÁ, Alena: *Kouzlo keramiky a porcelánu*. Praha: Práce, 1985. ze zahraničních autorů např. HILLIER, Bevis: *Pottery and Porcelain 1700–1914: England, Europe and North America*. New York: Meredith Press, 1968.

³¹⁵ Zbroj Václava Eusebia Popela z Lobkowicz.

³¹⁶ Kromě hudebních nástrojů se jedná zejm. o rukopisy Ludwiga van Beethovena, Wolfganga Amadea Mozarta či Franze Josepha Haydna.

³¹⁷ Lobkowicz Collections o. p. s. (kurátoři John Batty, Soňa Černocká, Petr Slouka, John C. Sommerville, Lucie Vojtíšková): *Expozice lobkowiczských sbírek*. Praha: Lobkowiczský palác, House of Lobkowicz [vid. 20. 6. 2021].

živočichů, hmyzu a minerálů, zajímavá je též výše zmíněná xylotéka³¹⁸ z roku 1825 od Karla z Hinterlagenu, v jiné skříni lze vidět hliněné nádoby, mohutné dveřní zámky, ostruhy nebo drobné figurky muzikantů,³¹⁹ tato sbírka se tak v mnohém podobá té, jež byla uchovávána v muzeu na Lemberku.

Ve své práci stále hovořím o „muzeu“ na zámku Lemberk, nabízí se však otázka, zda se jednalo o muzeum v pravém smyslu slova, resp. dle toho, jak bylo a je muzeum definováno³²⁰. Pokládáme-li za určující hledisko dnešní pohled na muzejní instituce, pak by se mohla tato leberská sbírka v místnosti č. 9 nazývat muzeem je stěží – jedná se o sbírku, která nebyla (alespoň zpočátku) přístupná široké veřejnosti, a především nebyla odborně zpracována, což je u muzejních sbírek jakožto odborných institucí dnes vyžadováno. Ještě na konci 19. století ale byly jako „muzeum“ označovány sbírky „vědecké i umělecké všeho druhu“ a dle stížností muzeologů na neutěšený stav muzeí, jimž chybělo odborné vedení, ležely vystavované předměty v místnostech nahromaděné bez jakéhokoli uspořádání, bez ohledu na vhodnost vybraných prostor (např. co se týče vlhkosti) apod.³²¹ Uvažujeme-li tedy o „muzeu“ v kontextu doby – což považují za vhodné, ne-li dokonce nutné –, pak je tuto skromnou sbírku jistě možné jako malé muzeum označit, jelikož se svým uspořádáním (resp. neuspořádáním) i různorodostí příliš neodlišovala od jiných malých muzeí.³²²

---

³¹⁸ Xylotéka neboli dendrologická knihovna slouží k uspořádání a popsání jednotlivých druhů dřevin – každá schránka je tvořena kůrou popisovaného stromu, uvnitř se nachází větvičky, kořeny, plody, květy a další věci s danou dřevinou související a ji popisující.

³¹⁹ Královská kanonie premonstrátů na Strahově (kurátor Libor Šturc): *Expozice kabinetu kuriozit*. Praha: Strahovský klášter [vid. 21. 6. 2021].

³²⁰ K definici pojmu „muzeum“ viz kap. 2.

³²¹ Viz kap. 3.2, v níž představuji problémy muzeologické práce. Dodnes lze muzea v tomto duchu navštívit např. v Zákupech (okr. Česká Lípa), v Rosicích (okr. Chrudim), v Borech (okr. Žďár nad Sázavou), v Albrechticích (okr. Nový Jičín) nebo ve Stavěšicích (okr. Hodonín) a Víceměřicích (okr. Prostějov). Viz KUCHTOVÁ, Šárka: Muzeum v Rosicích připomíná život na vesnici. Vzniklo ve vysloužilé cihelně. *Český rozhlas* [online]. 22.06.2017 [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/muzeum-v-rosicich-pripomina-zivot-na-vesnici-vzniklo-ve-vyslouzile-cihelne-7414726>; Obecní muzeum. *Obec Bory: oficiální stránky obce: Kultura, sport, volný čas* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.bory.cz/kultura-sport-volny-cas-obecni-muzeum>; Muzeum obce. *Obec Albrechtický: oficiální stránky obce: Volný čas* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.albrechticky.cz/muzeum-obce>; Muzeum. *Stavěšice: oficiální stránky obce: Obec* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné online: <http://www.stavesice.eu/obec/muzeum/>; Obecní Muzeum života a paměti ve Víceměřicích. *Střední Morava: Úvod: Navštivte Střední Moravu: Atraktivita: Muzea a galerie* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.strednimorava-tourism.cz/cil/obecni-muzeum-zivota-a-pameti-ve-vicemerich/>.

³²² Pro ilustraci, jak dnes mohou vypadat některá malá muzea, jež se svým vzhledem pravděpodobně nejlépe blíží počátkům muzeí, ale také běžné praxi v době první Československé republiky, viz obr. 162 a 163.

5.5.3 Vznik muzea

Ohledně vzniku tzv. muzea princezny Gabriely na zámku Lemberk panují pouhé dohady a nelze ani s jistotou říci, kdy se zde tato kuriózní sbírka³²³ začala utvářet. Jisté je pouze to, že se tak dělo až ve druhé, či dokonce na počátku třetí dekády minulého století, jelikož vlastivěda z roku 1909 v pokoji „No. 9“³²⁴ uvádí ještě „pijárnu“ s vykládaným stropem. Současně se ony předměty v místnosti musely objevit již před rokem 1926³²⁵, „pijárna“ se tak postupně zaplnila předměty nejrůznější provenience a hodnoty – od kořenů stromů přes lidový nábytek a nástroje určené k zpracování lnu až po upomínkové předměty a poměrně vzácné exponáty. Až na výjimky (např. sklenice s nápisem „Vzpomínka na školní slavnost v Žibřidicích“³²⁶) bohužel nelze určit původ těchto věcí, jelikož inventář z doby princezny Gabriely obsahuje jen kusé informace.³²⁷

Velký otazník vyvstává zejm. v příčině vzniku této podivné sbírky. Jaký důvod mohla mít princezna Gabriela k tomu, aby nashromáždila stovky tolik tematicky i hodnotně nesourodých předmětů a vedle porcelánových kávových souprav a množství obrazů se tak mohly objevit přeslice, člunky a kolovraty, a dokonce pluh?

Nabízí se hned několik poměrně jednoduchých odpovědí. Sbírkou byly a jsou především odrazem zájmů sběratele – nejen v 19. století lze ve šlechtických kruzích nalézt sběratele, kteří do svých sbírek nezařadili umělecká díla, ale svůj zájem naopak upřeli např. na přírodniny – zejm. pak minerály a rostliny.³²⁸ Princezna Gabriela tak

---

³²³ Pro podrobnější popis předmětů viz předchozí kapitola nebo příloha 8.3.

³²⁴ Tj. tabulnice, rohová místnost v západním křídle zámku nacházející se mezi rytířským sálem a barokní ložnicí.

³²⁵ K tomuto roku datují nejstarší vpisky do inventárního sešitu. Pracovníky archivu v Děčíně byly sešity časově zařazeny do počátku 20. století. Viz ASCHENBRENNER, Martin: Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. Říjen, s. 14.

³²⁶ „Andenken an das Schulfest Seifersdorf“.

³²⁷ Alespoň drobné doplňující informace, jež by mi dopomohly určit původ některých z předmětů z „muzea“, jsem doufala nalézt v soukromé korespondenci princezny Gabriely uložené v Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, nachází se zde však pouze nepatrný zlomek korespondence – dopisy pocházejí zejm. od princezniných sester – a žádné pro tuto práci relevantní informace se zde nenacházejí. V této práci tak mohu nadále předložit pouze řadu hypotéz, které však skýtají prostor pro další bádání, které by ovšem bylo pro nedostatek dochovaných, resp. známých materiálů značně obtížné, pokud vůbec možné. SOA Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Gabriela Clam-Gallas, provd. Auersperg, rodinná korespondence 1912–1926, 1938, inv. č. 2210, kart. č. 647.

³²⁸ Viz např. výše zmíněný Kašpar Maria hrabě ze Šternberka, s. 19. Tyto tendence samozřejmě nebyly jen záležitostí 19. století – již roku 1727 publikoval Caspar Friedrich Jenckel svůj muzeologický spis *Museografia*, v níž definoval na základě různého obsahu pět typů sbírek: „Schatzkammer“ (pokladnice, tj. sbírky drahocenností), „Kunstkammer“ (tj. kunstkomory, tedy sbírky sádrových, hliněných a porcelánových předmětů, kovových měřících přístrojů, vzácných obrazů a antických památek, hudebních nástrojů atp.), „Raritätenkammer“ (kabinety rarit s vzácnými, ojedinělými předměty), „Naturalienkabinett“ (kabinety přírodnin z oblasti zoologie, mineralogie, botaniky aj.) a „Antiquitätenkabinett“ (kabinety

mohla oplývat nadšením pro lidové předměty a nábytek a současně mít zálibu v porcelánu i kuriozitách (viz hlava indiána z kokosového ořechu apod.).³²⁹ Podívám-li se však blíže na Gabrielinu zájmy nejen z dětství a dospívání³³⁰, mezi něž patřily zejm. projížďky na koni, sport a plesy, je těžké si tuto dámu představit jako vášnivou sběratelku přeslic a hřebenů na borůvky.

Dalším možným vysvětlením by tedy byla její snaha pouze zaplnit zámecké prostory, v tomto ohledu se však jeví jako nepochopitelné, proč by se v jediné místnosti nacházelo tak velké množství předmětů, které mohly být rozmístěny i v jiných místnostech, jež kupř. tvořily prohlídkovou trasu a byly poloprázdné. Většina z oněch předmětů se navíc do zámeckých interiérů příliš nehodí, tato možnost se tak nejeví jako příliš pravděpodobná.

Skutečností dále zůstává, že princezna Gabriela na zámku Lemberk netrávila příliš mnoho času. Pokud by se opravdu věnovala sběratelské činnosti, nedává příliš smysl, aby své sbírky shromažďovala na místě, kde prakticky nepobývá a nemůže se z nich těšit, a zámek jistě nenavštěvovala jen proto, aby sem mohla dovézt nové přírůstky do sbírky.

Z podstaty těchto úvah tedy vyplývá otázka: Skutečně vytvořila na zámku Lemberk muzeum, jemuž se obecně přezdívá „muzeum princezny Gabriely“, Gabriela princezna Auerspergová? A pokud ne ona, tak kdo?³³¹

Jednou z možných odpovědí na tuto otázku lze hledat v osobě tehdejšího kastelána³³², který měl na starosti správu zámku. Sám měl pravděpodobně oproti

---

starožitností, v nichž bylo možno nalézt archeologické – a zejm. pak římské – památky). Muzeum princezny Gabriely rozhodně nelze jednoduše zařadit do určité skupiny, jelikož se v něm nachází směsice předmětů spadajících do všech typů sbírek určených Casparem F. Jenckelem. Navíc se zde nachází řada věcí, jež by pravděpodobně do svých sbírek jen tak někdo nezařadil – např. právě zemědělské nářadí, které se mohlo objevit spíše na jedné ze zemědělských výstav, které se začaly pořádat v 19. století. K Jenckelově typologii sbírek viz SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 21. O zemědělských výstavách a muzejnictví např. NOVÁK, Pavel: *zemědělské muzejnictví na cestě od utrakvismu k uvědomělému češství*. In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 23–38.

³²⁹ K tomu také ASCHENBRENNER, Martin: Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14–15.

³³⁰ Viz kapitola 5.4 o princeznině životě.

³³¹ K následujícím úvahám chybí potřebné materiály, které by tyto myšlenky potvrzovaly či vyvracely, odtud se tedy budu moci pohybovat pouze v rovině hypotéz, jež však podložím skutečnostmi, jež mě k oněm úvahám přivedly.

³³² Právě kasteláni byli často těmi, kdo provázel turisty na šlechtou zpřístupněných zámeckých objektech. Stejná praxe byla zavedena i na jiném clam-gallasovském sídle – na tom, které proslulo svým hradním muzeem již na poč. 19. století. Po své návštěvě si jeden z návštěvníků hradu Frýdlant posteskl: „Jen jedna věc je českým návštěvníkům v tomto krásném šlechtickém sídle nepříjemná: že totiž průvodce, jímž je kastelán hradu, neumí ani slova česky.“ CHYSKÝ, Čeněk: *Frýdlant zámek a město*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj

princezně mnohem bližší styky s lidmi, kteří mu mohli podobné lidové věci darovat nebo pomocí nichž by je získal. Jelikož místnost č. 9 byla součástí zpřístupněných prostor zámku, v nichž se mohla za doprovodu průvodce pohybovat veřejnost, správci snad nečinilo potíže získat od majitelky zámku požehnání k vytvoření muzea plného kuriozit, obyčejných předmětů i vzácných děl.

V úvahu připadá také možnost – ač spíše méně než více pravděpodobná –, že se vůbec nejedná o zvláštní osobní sbírku, ale ony předměty se v „muzeu“ ocitly spíše náhodou. Když roku 1918 vznikla Československá republika, přinesla s sebou nový řád, který způsobil, že šlechta musela značnou část svých statků postoupit československému státu.³³³ Tímto způsobem se na Lemberk mj. dostalo nepřehledné množství mobiliáře z Nové Louky, loveckého zámečku, který Franz Clam-Gallas rád využíval při svých oblíbených honech a který musel roku 1919 postoupit státu.³³⁴ Zámek Lemberk tak byl bohatší o značné množství nábytku a desítky jeleních i srnčích paroží, ale také o 50 mědirytin od Johanna Eliase Ridingera³³⁵ apod.³³⁶ Stejně tak byla na Lemberk převezena část mobiliáře z pražského Clam-Gallasovského paláce, který byl postoupen k užívání ministerstvu financí.³³⁷ Lze tedy uvažovat o možnosti, že podobný osud potkal také chalupy z okolí zámku Lemberk a jejich zařízení se tak přestěhovalo do zámeckých prostor předtím či poté, co byly chalupy prodány soukromníkům.³³⁸ Tak by se snad dal vysvětlit např. malovaný nábytek či zemědělské nářadí, pro původ další, nemalé části obsahu muzea však toto vysvětlení není příliš uspokojivé, jelikož běžnému vybavení

Českolipský, 1933, roč. 4, s. 52. K průvodcům také např. NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I.* In: Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 450.

³³³ Viz kapitola 4.2.

³³⁴ Dřevěný lovecký zámeček na Nové Louce si nechali Clam-Gallasové roku 1844 přestavět a aktivně jej využíval jak hrabě Franz, tak také jeho otec Eduard hrabě Clam-Gallas. Když se zámečku roku 1919 ujal československý stát, nechal jej kancléř prezidenta republiky Přemysl Šámal (zámeček je proto dnes znám jako tzv. Šámalova chata) přebudovat pro účely prezidentských návštěv, kterých se však Nová Louka nedočkala, a tak zámeček nadále využívali pro své kratochvíle státní úředníci. K Nové Louce SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portréty. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts.* Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 58; SVOBODA, Milan – HEINZL, Jan: *Hrabata z Gallasu, Clam Gallasu a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni. = Die Grafen von Gallas, von Clam-Gallas und Haindorf.* Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015, s. 76.

³³⁵ Johann Elias Ridinger (1698–1767) byl německý malíř a rytec, který patří mezi nejvýznamnější zobrazovatele (nejčastěji lovných) zvířat. Řada jeho rytin se na zámku Lemberk nachází dodnes.

³³⁶ Viz *Lämberg II. Schloss-Inventar*, s. 1–19. Žádná z trofejí, mědirytin s loveckou tematikou apod. se ale nestala součástí tzv. muzea princezny Gabriely.

³³⁷ Např. Schwarzwaldské hodiny, několik obrazů, ale i nádobí a nábytek. Viz *Lämberg I. Schloss-Inventar*, s. 47a–47b.

³³⁸ K tomu také ASCHENBRENNER, Martin: Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí.* Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14.

chalup neodpovídá, do muzea muselo být získáno jinou cestou. Přesun mobiliáře z Nové Louky a Prahy na zámek Lemberk byl navíc v inventářích zaznamenán, kdežto o podobném přesunu „z chalupy na zámek“ není v sešitech ani zmínka.³³⁹

V průběhu mého bádání však vyplynula na povrch ještě jedna skutečnost, dosud opomíjená, která by mohla vnést světlo do původu poněkud podivného šlechtického muzea na zámku Lemberk. Je jí Kristina Clotilde Maria Josefa Laurentia hraběnka Arco-Zinnebergová (1866–1947), nejstarší ze sedmi dcer posledního hraběte Clam-Gallase.

Hraběnka Kristina se narodila na zámku Grabštejn, kde se její rodiče usídlili v prvních letech manželství. Oproti její mladší sestře Gabriele patřila spíše k tichým dětem, které se více než o sport a hony zajímají o studium – zaujala ji zejména historie, po vzoru svého otce dokonce později na Lemberku nashromáždila řadu vlastivěd o Lemberku a blízkém Německém Jablonném.³⁴⁰

První světovou válku prožila hraběnka Kristina na rodových sídlech Frýdlant a Grabštejn, často také pobývala v Doksech u své tety Sofie hraběnky Waldstein-Wartenberg³⁴¹ a strýce Adolfa Arnošta hraběte Waldstein-Wartenberg,³⁴² u nichž se vzorně věnovala studiu hospodářství, s jehož provozem svému strýci také pomáhala.³⁴³ Získávala tak zkušenosti, které později uplatňovala na vlastních statcích.³⁴⁴ První příležitost ukázat, co se u svého strýce naučila, získala Kristina na zámku Lemberk, který pro ni nechal její otec zmodernizovat a který si vzápětí sama Kristina začala dle vlastních představ zařizovat, a to patrně ještě v době, kdy bydlela u tety a strýce v Doksech. Zdá se, že byla odhodlaná velkostatku Lemberk zasvětit svůj život,³⁴⁵ do jejích plánů však poněkud nečekaně vstoupil Josef hrabě Arco-Zinneberg (1881–1924), za něhož se roku 1921 provdala, a z Lemberku se odstěhovala, aby mohla plnit povinnosti manželky a opatrovatelky pro jeho sedm dětí, jež přijala za své. Záhy pak svému choti povila dceru

---

³³⁹ Přesto nemůžeme „Lämberg“ uvedený v kolonce původu předmětů z „muzea“ uvažovat jen v rámci zámku, jelikož se ještě do roku 1950 Lemberk nazývala celá přílehlá obec, tj. dnešní Lvová, a v němčině nese tato vesnice název Lämberg dodnes.

³⁴⁰ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 22.

³⁴¹ Roz. Hoyos-Sprinzenstein, tj. byla sestrou Kristininy matky.

³⁴² K tomu více viz ASCHENBRENNER, Martin: *Zámky okresu Česká Lípa*. Česká Lípa, vlastním nákladem, 2021 (v tisku), kapitola Zámek Doksy.

³⁴³ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 22.

³⁴⁴ Velký zájem o zemědělství dokládají vzpomínky Kristininy mladší sestry Klotyldy, která za pomoci Wilhelma von Blaschek sepsala rodinné paměti. Viz CLAM-GALLAS, Clotilde – WINKELBAUER-KELLY, Christine (eds.) – BLASCHEK, Wilhelm von: *Unsere Vorfahren: Ein kurzer Ausschnitt aus der Familiengeschichte der Grafen von Clam und Galas zum Schloss Campo und Freyenthurn*. Wien, 1963, s. 51.

³⁴⁵ *Tamtéž*, s. 22.

Marii Sofii (1922–1994) a se svým mužem i dětmi střídavě žila v paláci v Mnichově a na zámku Maxlrain v Horním Bavorsku.³⁴⁶

Smrt hraběte Arco-Zinneberga pak započala řadu nešťastných událostí, jež Kristinu doprovázely – již roku 1937 zemřel po nehodě sportovního letadla v Aspernu její nejstarší (vyvdaný) syn Max, o pět let později další nevlastní syn Ludwig padl na ruské frontě. Ve svém novém domově v zámku Tanenmühle, který zakoupila od své mladší sestry Marie, pak byla spolu s rodinou na konci války ohrožována na životě ze strany ruské armády.³⁴⁷ V Tanenmühle nakonec hraběnka Kristina strávila poslední chvílky svého života a na podzim 1947 zde zemřela.³⁴⁸

Kristinin upřímný zájem o zemědělství a skutečnost, že se Lemberk stal jejím sídlem³⁴⁹ a věnovala se nejen jeho správě, ale také historii, mě vedou k domněnce, že to ona je původkyní zvláštní sbírky, která je v inventářích vzniklých na počátku 20. let minulého století nazvána „muzeem“. Je možné, aby kromě vlastivěd, jimiž obohatila svou zámeckou knihovnu, sbírala také předměty, které měly spojitost se zemědělstvím, životem v chalupách anebo jen připomínaly události odehrávající se na velkostatku, jenž spravovala? Pro toto tvrzení opět neexistují přímé doklady³⁵⁰, nicméně ohlédnou-li se na zájmy a tichou, odevzdanou povahu hraběnky Arco-Zinnebergové, pak charakteru muzea, jehož hojné pozůstatky lze dodnes na zámku Lemberk nalézt, odpovídá mnohem více než energická dáma milující tanec a koně, kterou zosobňuje Gabriela princezna Auerspergová.

Bylo-li tomu opravdu tak, pak princezna Gabriela spolu se zámkem a přilehlými pozemky zdědila také různorodou sbírku své starší sestry, a tato sbírka na zámku zůstala až do poválečných let, kdy byla z Lemberku z velké části odvezena na jiné zámecké objekty.

Není ani jasné, jak, resp. odkud se jednotlivé předměty do „muzea“ na Lemberku dostaly. Vzhledem k malému (známému) množství informací ohledně původů jednotlivin

---

³⁴⁶ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 83.

³⁴⁷ SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu*. = *Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019, s. 83.

³⁴⁸ ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016, s. 24.

³⁴⁹ Tj. Kristina zde skutečně bydlela, na rozdíl od princezny Gabriely.

³⁵⁰ Ani v hraběněině soukromé korespondenci se nenachází nic, co by nasvědčovalo, že právě ona je tvůrcem muzea na zámku Lemberk. Nachází se zde však dopis dokládající její zájem o historii – pisatel v něm sděluje hraběnce Kristině, že pro ni v archivu nalezl jisté materiály k rodinám Clam-Gallas a Waldstein. Viz Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Kristiana Clam-Gallas, provd. Arco-Zinneberg, rodinná korespondence 1912–1926, inv. č. 2247, kart. č. 647.

ze sbírek dodnes nebyl sběratelský proces obecně probádán. Lubomír Slavíček tak uvádí pouze základní mechanismy, jimiž lze nejrůznější předměty do svých kolekcí nabýt: 1) obrazy pocházející z dílen žijících malířů, 2) sběratelé výtvarných děl z bohatých a významných šlechtických rodů mohli mít vlastní, dvorní malíře, 3) sbírkové předměty přinesly sběratelům věnem jejich manželky (jako mj. v případě Kristiána Filipa Clam-Gallase), 4) předměty mohl sběratel nabýt jako dědictví po svých příbuzných, 5) sbírky jsou rozšiřovány dary od přátel či lidí toužících po přízni obdarovaného, a konečně 6) sběratel předměty zakupuje (i v rámci celých souborů – např. kolekce drahých kovů či obrazů).³⁵¹ Pátrání po původu předmětů v tzv. muzeu princezny Gabriely komplikuje ona skutečnost, že se k jednotlivým položkám v soupisu mobiliáře jen zřídka nachází bližší informace, jež by jejich vzhled, způsob nabytí do sbírky muzea aj. upřesňovala. Výjimku tvoří např. památeční skleničky z Žibřidic či jubilejní šátek, jenž jsem zmiňovala výše, dále byly u dvou podmaleb (obr. 72 a 74) nalezeny nápisy poskytující realie ohledně jejich vzniku – namaloval je Anton Schleufer z Žibřidic v roce 1904.³⁵² U několika talířů je také napsán výrobce – na čtyř z nich je jméno Novotný³⁵³, u jiných Palme³⁵⁴. Tyto předměty si tak tvůrce sbírky zřejmě přivezl z cesty jako suvenýr, nebo je možná získal darem.³⁵⁵ Nikdy se však už nejspíš nedozvíme, jestli bylo záměrem sběratele, který se o sbírku v lemberském muzeu zasloužil (ať už to byla princezna Gabriela nebo ne), jen sbírat předměty upomínající na místa patřící dříve ke clam-gallasovskému panství – jako v případě Žibřidic – nebo se zde hromadily dary návštěvníků, již si přišli prohlédnout zámek, bývalých poddaných či snad přímo návštěv majitelů či správce Lemberka (v tomto případě lze uvažovat např. o porcelánu či o exotice v podobě indiána z kokosového ořechu) nebo zde bylo shromažďováno i to, co původně náleželo k lemberskému vybavení, ale pro svůj stav či starobylé vzezření to bylo uloženo právě v muzeu (opět uvažuji např. porcelán, zejm. pak ty soupravy, jež byly dle inventáře poškozené a nebyly tedy vhodné k podávání čaje a kávy, případně také staré brýle a deštník aj.).

---

³⁵¹ SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 25–28.

³⁵² O problému zjišťování původu lemberské sbírky v místnosti č. 9 se zabývá též ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14–15.

³⁵³ August Novotný, Karlovy Vary.

³⁵⁴ Josef Palme, Šelty u Nového Boru (Polevsko).

³⁵⁵ Z dopisů Kristině hraběnce Arco-Zinnebergové vyplývá, že pokud ne přímo ona, tak přinejmenším její sestra Eleonora Karlovy Vary navštívila. Viz Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947), Kristiana Clam-Gallas, provd. Arco-Zinneberg, rodinná korespondence 1912–1926, inv. č. 2247, kart. č. 647.

Skutečný původ muzea na zámku Lemberk umístěném v místnosti č. 9 i původ většiny předmětů, jež tvořily jeho obsah, bohužel zůstanou nejspíše navždy skryty, jen nepatrné šance k jakémukoli objasnění by mohla skýtat sebemenší zmínka či dokument, který by některou z výše nadnesených hypotéz potvrdil nebo naopak vyvrátil, nalezení takového dokumentu je ale nepravděpodobné.

5.6 Osudy sbírky po roce 1945

Ačkoli byl zámek Lemberk princezně Gabriele odebrán definitivně roku 1945, prakticky o něj přišla již roku 1941, kdy jí byl zabrán Velkoněmeckou říší.³⁵⁶ Ta, dle současných předpokladů, využívala Lemberk především jako sídlo pro příležitostné, snad rekreační pobyty německých důstojníků. Od roku 1943 sem však němečtí úředníci župní samosprávy v Liberci začali z bezpečnostních důvodů svázat nejrůznější umělecké předměty, zejm. z libereckého muzea, archivu, divadla, uměleckých spolků³⁵⁷ aj., a Lemberk se tak stal jakýmsi „skladištěm“ cenností.³⁵⁸

Během válečných let již tedy princezna Gabriela na zámku dále nepobývala, nadobro jí pak byl Lemberk s jejími dalšími statky v severních Čechách odebrán na základě dekretů prezidenta republiky, jejichž cílem bylo nové uspořádání obnovené Československé republiky. Na majetky princezny Auerspergové se vztahoval dekret

---

³⁵⁶ Viz také kap. 5.4. Podobný osud potkal většinu hradů a zámků, které byly během druhé světové války uzavřeny a často užívány právě pro potřeby Německé říše – např. hrad Karlštejn se stal úložištěm pro nejcennější fondy několika institucí – mj. např. Národní knihovny či Národní galerie. Řada hodnotných historických i uměleckých předmětů však bylo z objektů v českých zemích odvezeno do Německa pro muzea a galerie či pro soukromé sbírky německých funkcionářů. K tomu KUBŮ, Nad'a a kol.: *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014, s. 30–32. Protokol zajišťovací komise, který popisuje jednotlivé předměty a archiválie uložené v leberských pokojích během druhé světové války, dokládá přeměnu zámku ve skladiště. Viz Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise (1947–1954), protokol o zajištění zámku Lemberk, inv. č. 56, č. kart. 18. Další německé instituce – mj. Kunstverein Sudetenland, Denkmalamt – jsou vyjmenované v protokolu o komisionální prohlídce zámku Lemberk z 11. července 1945. Viz Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise (1947–1954), protokol o komisionální prohlídce zámku Lemberk, inv. č. 22, kart. č. 22.

³⁵⁷ Na Lemberku byly uchovávané mj. rozsáhlé sbírky uměleckého spolku Metznerbund, který se již od 20. let minulého století snažil sjednocovat německé umělce žijící v Čechách, ve 30. letech a v době války se pak soustředil mj. na výstavy v duchu nacistické propagandy. Sbírkou Metznerbundu zajistila na Lemberku Zajišťovací komise 30. května 1945, plastiky a obrazy se nacházely v zámecké kuchyni a dvou dívčích pokojích, poté byly (přinejmenším kolem roku 1961) grafiky a obrazy uloženy v zámecké konírně, ze zámku byly sbírky odvezeny až v 90. letech. Viz Archiv SZ Lemberk, Protokol o schvalovacím řízení subkomise Koordinační komise ohledně vytřídění mobiliáře na stát. zámku Lemberk ze dne 26. 7. 1961. Dnes část sbírek spravuje NPÚ, ÚPS na Sychrově a Severočeské muzeum v Liberci. Metznerbundu a jeho činnosti se věnuje více HABÁNOVÁ, Anna: *Dějiny uměleckého spolku Metznerbund*. = *Die Geschichte des Kunstvereins Metznerbund: 1920–1945*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2016.

³⁵⁸ ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 58.

č. 12/1945 Sb. *o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa* ze dne 21. června 1945.³⁵⁹ Na začátku srpna pak byl vydán další tzv. zmírňující dekret č. 33/1945 Sb. *o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské*.³⁶⁰ Princezna Gabriela měla možnost se na základě 2. odstavce prvně jmenovaného dekretu odvolat, pokud by mohla doložit, že se aktivně účastnila boje za zachování celistvosti a osvobození Československa, a to během lhůty 15 dnů od vyvěšení vyhlášky o konfiskaci Lemberku u ONV v Jablonném v Podještědí ze dne 10. října 1945. Tato lhůta běžela ve dnech 1. – 17. května 1946.³⁶¹

Princezna se vskutku proti konfiskaci odvolala, avšak bezvýsledně, přestože řada dobových dokumentů uvádí, že patřila k odpůrcům nacistického režimu.³⁶² Lemberk se tak stal majetkem obnoveného československého státu a zámecký mobiliář čekala řada změn.

5.6.1 První poválečné měsíce na Lemberku

Již pár týdnů po konci 2. světové války byla na zámku Lemberk zavedena státní správa. Úkolem kastelána Jana Porkerta, který tuto funkci zastával již v předválečných a válečných letech, bylo ve dnech, jež předcházely předání zámku, vytvořit soupis zámeckých místností a mobiliáře, a to jak „kmenového“ lemberského, tak i toho cizího, dovezeného na zámek v průběhu války. 30. května 1945 pak byl Porkert osobně přítomen

---

³⁵⁹ Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. 12/1945 Sb. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit 01.07.2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

³⁶⁰ Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. 33/1945 Sb. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit 01.07.2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>.

³⁶¹ Archiv SZ Lemberk, vyhláška z 10. října 1945. V tomto dokumentu jsou uvedeny též zmíněné dekrety.

³⁶² Viz např. protokol sepsaný roku 1947 vrchním strážmistrem Kasanem, velitelem stanice SNB v Hrádku nad Nisou: „Auerspergová pochází z hraběcího rodu Clam-Gallas a jak tento rod, tak ona sama měla kladný postoj k ČSR. Hitlerovský režim naprosto neschvalovala. Jak se chovala za okupace nepodařilo se zjistit, jelikož se zdržovala v Rakousku na neznámém místě.“ Nebo protokol ze stejného roku sepsaný velitelem stanice SNB v Jablonném v Podještědí strážmistrem Patočkou: „Gabriela Auerspergová trvale na Lemberku nebydlela, jezdila sem pouze na návštěvy. S nikým se nestýkala a ze starousedlíků nemůže o ní nikdo nic závadného říci. Podle zjištění u nynější správy panství, donutili prý Němci shora jmenovanou, že jim panství prodala, ale nezapltili jej ani nebyl prodej zaknihován. Dcera Gabriely Auerspergové Marie byla od Němců totálně nasazena na toto panství a ta prý vykonávala veškeré práce jako ostatní dělníci na lesních kulturách, na polích atd. za plat 1 000,- K měsíčně. (...) Vzhledem k tomu, že žila v ústraní, nedalo se nic o jejich národnostním smýšlení zjistit. Starousedlíci, kteří dosud bydlí v Lemberku, obě ženy chválí a prohlásili, že žádná z nich zde politicky činná nikdy nebyla.“ Viz Archiv SZ Lemberk, protokol k případu Gabriely Auerspergové ze 17. prosince 1947; Archiv SZ Lemberk, protokol k případu Gabriely Auerspergové z prosince 1947.

předávání zámku tzv. zajišťovací komisi, která místnosti zámku zapečetila³⁶³ a kastelán Porkert nadále pečoval o to, aby pečeti zůstaly neporušené.³⁶⁴

V červnu 1945 byla správa zámku postoupena Státnímu památkovému úřadu³⁶⁵, který svým pověřencem pro oblast Liberecka jmenoval akademického malíře Jaroslava Dědina.³⁶⁶

Jaroslav Dědina působil jako pověřenec ve dnech 24. června – 15. října 1945 a vedle toho zastával funkci prozatímního správce zámku Lemberk, kde také bydlel a měl svoji kancelář. V době svého působení se ale stal poměrně kontroverzní osobností, především tedy pro místní správní orgány: Samozřejmě pečoval o cenné objekty a předměty na Liberecku, na druhé straně ale dochované dokumenty hovoří o jeho nezodpovědnosti, svévolném přemísťování předmětů, a dokonce o sebeobohacování.³⁶⁷ Pro tyto skutky byl také vyšetřován, roku 1947 však odjel pracovně do Brazílie a tato záležitost se nikdy nevyřešila.³⁶⁸

---

³⁶³ Pečetění místností probíhalo pomocí bezpečnostních pásek, jež byly správcům dodány Národním pozemkovým fondem. Nastala-li potřeba pečetí porušit, bylo nutné tuto skutečnost bezpodmínečně zaprotokolovat. K tomu viz Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném zemědělském majetku z roku 1945, publikováno v UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 81. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

³⁶⁴ ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 60.

³⁶⁵ Státní památkový úřad vznikl roku 1918 jakožto nástupce vídeňské c. k. Centrální komise pro památkovou péči. Po konci druhé světové války se SPÚ zapojil do zachraňování uměleckých a historických památek. Tyto akce činil prostřednictvím pověřenců, své pověření však vysílaly též další instituce (Ministerstvo školství a osvěty, Československá akademie věd a umění ad.), protože mezi těmito institucemi vznikaly spory a nedorozumění. Jednou z nejdůležitějších institucí, která se v prvních poválečných týdnech zasloužila o záchranu množství kulturních památek, byl Sekretariát pro evidenci a záchranu uměleckých a historických památek, který se SPÚ spolupracoval. K SPÚ i Sekretariátu např. UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 101–102. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

³⁶⁶ UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 21–22.

³⁶⁷ Např. ve zprávě Okresní kriminální úřadovny v Jablonném v Podještědí ze září 1946 stojí: „Dědina přijížděl na Falkenburk [tj. Nový Falkenburk v Jablonném v Podještědí, pozn. autora] osobním autem a velmi často svému šoferovi dával příkaz k odnesení naplněných kufrů do auta. (...) Asi v polovině července 1945 přijel Dědina se 17 koňskými potahy a naložil na ně celkem veškerý zbývající cenný nábytek, který udánlivě vzal na zámek Lemberk.“ Viz Archiv SZ Lemberk, zpráva Okresní kriminální úřadovny v Jablonném v Podještědí ze září 1946.

³⁶⁸ Za Jaroslava Dědina se ale již roku 1946 postavil SPÚ v Praze, který vydal prohlášení, že Dědina jednal s jejich plným vědomím – místní správní orgány tedy o jednání Dědiny „pouze“ nebyly zpravovány. Toto nevědomí příslušných orgánů vlastně v konečném důsledku umožnilo Dědinovi zachránit celou řadu památek, které by jinak mohly být nepovolanými osobami rozprodány či rozkradeny, jak bylo ostatně

V srpnu 1945 byl národním správcem bývalého velkostatku Lemberk, a tudíž i samotného zámku, ustanoven Ing. Jan Urban.³⁶⁹ Ten měl dle *Směrnice pro národní správce hradů a zámků na zkonfiskovaném zemědělském majetku*³⁷⁰ sepsat inventář zámeckého mobiliáře, tento se ale pro zámek Lemberk nedochoval.

5.6.2 Národní pozemkový fond

Ještě před vznikem instituce národního správce převzal zámek do své správy Národní pozemkový fond ustanovený konfiskačním dekretem č. 12/1945 Sb. (§ 6, odst. 1).³⁷¹ Tato instituce měla za úkol spravovat jí odevzdané konfiskované majetky a postarat se o jejich následné předání dalším institucím. Než však mohl být objekt předán, bylo nutné jeho vnitřní zařízení tzv. zlikvidovat, tj. pořídit kompletní soupis mobiliáře a tento pak roztřídit mezi předměty, které se předají veřejným institucím a které se prodají.³⁷² Inventáře NPF vznikaly vždy za přítomnosti správce zámku – v případě Lemberka je pod inventářem³⁷³ podepsána Marie Urbanová, choť správce Ing. Urbana.

Inventáře NPF³⁷⁴ obsahují podrobný soupis mobiliáře: Jednotlivé položky jsou opatřeny jedinečným – tzv. eliminačním – číslem, každý předmět je popsán včetně uvedení materiálu, rozměrů a ideálně též slohového zařazení či jestli se na daném předmětu nachází nápis apod. Soupis předmětů byl navíc pořizován podle místností, což usnadňuje můj výzkum, jelikož mohu díky tomu sledovat, jak se obsah tzv. muzea na Lemberku k roku 1949 změnil v porovnání s předválečnými lety: Oproti původnímu leberskému inventáři z předválečných let se sbírka v místnosti č. 9 rozrostla, a to např.

---

běžnou praxí. Archiv SZ Lemberk, zcizení kulturních konfiskátů; Archiv SZ Lemberk, Potvrzení Státního památkového úřadu z 23. ledna 1946.

³⁶⁹ Archiv SZ Lemberk, prohlášení o národní správě zámku Lemberk ze srpna 1945.

³⁷⁰ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 79–81. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

³⁷¹ Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. 12/1945 Sb. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

³⁷² UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 12–13. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

³⁷³ Archiv SZ Lemberk, inventář NPF z roku 1949. (kopie, uloženo také v Národní archiv Praha, fond Státní památková správa, dodatky (1953–1958), inv. č. 134, kart. č. 83.

³⁷⁴ Tyto inventáře vznikaly v letech 1946–1949 a staly se výchozími dokumenty pro manipulaci s mobiliářem v dalších letech.

o tři dřevce, palcát nebo dřevěný dveřní zámek.³⁷⁵ Nelze ovšem určit, zda sem byly tyto předměty umístěny během války, kdy měl správu zámku ve svých rukách Rudolf Prihoda, v poválečných letech, tedy krátce před pořízením onoho inventáře NPF, nebo ještě předtím, než byl zámek Gabriele princezně Auerspergové odebrán Velkoněmeckou říší a tyto položky jen nebyly do předválečného (oranžového) inventáře dopsány.

Inventář pořízený NPF později posloužil také Státní památkové správě, předtím však jeho obsah využila Národní kulturní komise.

5.6.3 Národní kulturní komise

Národní kulturní komise³⁷⁶ vznikly na základě zákona č. 137/1946 Sb.³⁷⁷ Tato instituce fungovala v letech 1947–1951 a mezi její nejdůležitější kompetence patřil výběr umělecky a historicky hodnotného mobiliáře a také správa jí postoupených objektů.³⁷⁸ Po dohodě NKK s NPF nesměl Národní památkový fond odvézt k prodeji žádné vyříděné předměty, dokud je neprohlédla a neposoudila komise pověřená NKK.³⁷⁹ Původně musel být součástí této komise vždy Zdeněk Wirth, předseda NKK, který jako jediný měl kompetence vnitřní zařízení objektů pod správou NKK vyřídít, kvůli zdlouhavosti procesu likvidace mobiliáře, který tak vykonávala jen jedna komise, byly

---

³⁷⁵ Archiv SZ Lemberk, inventář NPF z roku 1949. Dřevěný zámek od dveří (obr. 161) je dodnes v leberské expozici, snad vzhledem k inventáři z roku 1949 se stále věří, že byl součástí muzea princezny Gabriely, dle původních předválečných sešitů tam ale nepatřil a do muzea byl tak přinesen až později. Podobná mýlka vznikla ohledně březového kříže, který se též v muzeu princezny Gabriely nenacházel, ačkoli se dosud věřilo v opak. Viz ASCHENBRENNER, Martin: Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14; POLÁK, Michael: Na Lemberku vystavují unikátní březový kříž z války. *Českolipský deník* [online]. Poslední aktualizace 31.07.2014. [cit. 21.06.2021]. Dostupné z: https://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/na-leberku-od-utery-vystavi-unikatni-brezovy-kriz-z-valky-20140727.html.

³⁷⁶ Národní kulturní komisi, jejímu vzniku, fungování a zániku se podrobně věnuje UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004. NKK fungovala – stejně jako SPÚ – na základě skupiny pověřenců; pověřencem pro Liberecko se stal starožitník a sběratel Josef Scheybal, který měl neshody s výše jmenovaným pověřencem SPÚ Jaroslavem Dědinou, jehož obviňoval z neodbornosti.

³⁷⁷ Pro plné znění viz Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise (1947–1954), Zákon č. 137/1946 Sb. o Národních kulturních komisích, inv. č. 53, kart. č. 6. Publikováno také v UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 88–91.

³⁷⁸ K roku 1951 NKK spravovala 95 hradních a zámeckých objektů a za dobu svého pětiletého působení zvládla rozřadit mobiliář takřka 900 hradů a zámků a k nim náležejících objektů. UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 40, 48.

³⁷⁹ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 14–15. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

pak Wirthovy kompetence přisouzeny též Taťaně Kubátové a Emě Charvátové, jejíž jméno často figuruje právě v dokumentech spojených se zámek Lemberk.³⁸⁰ Tyto komise pak určovaly, co na zámeckém objektu zůstane, které předměty se předají státním institucím, které se prodají a nebo co se převezde do sběren NKK.³⁸¹ Sběrnou pro oblast severních Čech se stal zámek Sychrov,³⁸² kam byla převezena i velká část mobiliáře ze zámku Lemberk.

Na základě rozhodnutí NKK tak řada předmětů z leberského muzea putovala na jiné zámecké objekty – dva čepce (obr. 132 a 133) byly odvezeny do Muzea osobní a společenské kultury v zámku Jemništi³⁸³, nástroje ke zpracování lnu (např. kolovraty, přeslice, vochličky ad.) byly převezeny právě do zmíněné sběrně na zámku Sychrov, odkud byly navraceny na Lemberk a tvoří dnes součást zámecké expozice.³⁸⁴ Ne vždy však byly tyto převozy (nejen) z Lemberka řádně zadokumentovány – toto úskalí je obsaženo např. ve zprávě od Ludmily Kubíčkové³⁸⁵, která reagovala na revizi leberského mobiliáře probíhající roku 1953³⁸⁶: „Předměty, pod uvedenými čísly shora, odvezl Dr. Wirth na zámky Jemniště nebo Sychrov. Inventární čísla si zapisoval do příručního notesu, ale doklady na předměty odvezené nedodal.“³⁸⁷

Ve chvíli, kdy NKK probrala zámecký mobiliář a označila určité předměty za státní kulturní majetek³⁸⁸, bylo zbývající vybavení vyříděno komisí NPF – tito vybrali tzv.

---

³⁸⁰ Zámek Lemberk získala NKK 8. září 1949 poté, co byl již v květnu toho roku odňat Ministerstvem zemědělství ze správy NPF. Viz Archiv SZ Lemberk, Zámek Lemberk, odevzdání do správy NKK z 20. srpna 1949.

³⁸¹ UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 16, 21. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Metodika.pdf>.

³⁸² *Tamtéž*, s. 22.

³⁸³ Viz Národní památkový ústav: *CastIS: Systém pro správu mobiliárních fondů* [interní databáze]. 2008, poslední aktualizace 07.04.2021 [cit. 08.04.2021]. Dostupné z PC na pracovišti NPÚ. K Muzeu osobní a společenské kultury v Jemništi viz WEISS, Petr: *Specializované muzejní expozice na zámku Jemniště*, magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2006, vedoucí práce Mgr. Pavel Holman.

³⁸⁴ K tomu více kap. 5.6.5.

³⁸⁵ Ludmila Kubíčková, provd. Hájková, byla dcerou tehdejšího kastelána Josefa Kubíčka, kterého pak také zastupovala; sama na zámku Lemberk spoustu let prováděla jakožto průvodkyně zaměstnaná u UPM.

³⁸⁶ Viz kap. 5.6.4 níže.

³⁸⁷ Archiv SZ Lemberk, prohlášení k revisní zprávě z dne 25. října 1953.

³⁸⁸ Status státního kulturního majetku zanikl zákonem č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách (jedná se o první památkový zákon, na základě kterého také vznikla nová instituce – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody) – o rok později vznikla na základě *Směrnice pro delimitaci bývalého státního kulturního majetku* Ministerstva školství a kultury z 13. května 1959 tzv. Koordinační komise pro kulturní využití státních hradů a zámků, jejímž hlavním cílem bylo rozřadit hradní a zámecký mobiliář, který dříve status „státního kulturního majetku“ požíval. Nově totiž vznikl status „kulturní památky“ a Koordinační komise tak měla rozhodnout, co se touto kulturní památkou stane a co nikoli – komisí vybrané předměty byly

užitkový mobiliář, který pak byl rozdělen mezi státní instituce – často tak nábytek ze zámků posloužil jako vybavení Pražského hradu, ministerských kanceláří nebo velvyslanectví.³⁸⁹ Zbývající předměty byly poskytnuty k prodeji, NKK uzavřela smlouvy s několika antikvariáty a obchody se starožitnostmi – do roku 1948 byla touto s NKK spolupracující aukční firmou Vetera, poté Antikva³⁹⁰, do jejíchž rukou se dostalo také několik obrazů z tzv. muzea princezny Gabriely,³⁹¹ a další předměty (tentokrát zbraně) z tohoto muzea získalo starožitnictví Klenoty Liberec.³⁹²

Národní kulturní komise měla Lemberk ve své správě do roku 1951. Již od roku 1949 probíhala postupná decentralizace státní památkové péče, jež původně spočívala právě v rukách NKK. Pravomoci a povinnosti Národní kulturní komise byly postupně přesouvány na národní výbory, dohlížecím orgánem se stalo Ministerství školství, věd a umění a NKK tak ztratila své výsadní postavení, a nakonec svou činnost na jaře 1952 ukončila úplně.³⁹³

Ještě roku 1951 předala NKK zámek Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze³⁹⁴ a na základě spolupráce těchto dvou institucí byla ještě v létě toho roku veřejnosti zpřístupněna expozice dějin bytové kultury sledující období od gotiky po 19. století.³⁹⁵ UPM se pak na leberské expozici podílelo i nadále, přestože se instituce spravující zámek ještě několikrát prostrídaly.

---

v černé knize označeny zeleným křížkem (tzv. kategorie A – tyto předměty pak často předávány centrálním institucím, tj. Národnímu muzeu aj.), červeným křížkem pak bylo označeno to, co původně patřilo mezi státní kulturní majetek. Viz UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání proveniencí movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 33. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Methodika.pdf>.

³⁸⁹ *Tamtéž*, s. 46. Např. polské velvyslanectví získalo část prádla (záclony aj.), další prádlo bylo odprodáno do Bazaru v Liberci. Viz Archiv SZ Lemberk, oznámení velitele stanice SNB jednotnému národnímu výboru v Liberci ze dne 4. 3. 1950.

³⁹⁰ *Tamtéž*, s. 46. K Antikvě více CHMELÁŘOVÁ, Marcela: „V proudu lepšího a dokonalejšího.“ *Perské koberce mění majitele: Antikva a některé aspekty aukčního trhu let 1948–1953*. In: *Opuscula Historiae Artium*, Brno: Masarykova univerzita, 2015, roč. 64, s. 142–157.

³⁹¹ Konkrétně obraz Panny Marie a sv. Anny a Kristovo narození.

³⁹² Mezi zbraněmi předanými Klenotům Liberec byly halapartna, puška (tzv. zadovka), dvě dělové koule a jeden náboj do děla. Viz černá kniha zámku Lemberk, s. 24.

³⁹³ UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 57–58.

³⁹⁴ Část mobiliáře na zámku Lemberk je dodnes zapůjčená od UPM.

³⁹⁵ UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004, s. 191–192; POCHE, Emanuel: *Museum bytové kultury na státním hradu a zámku v Lemberku. (15.–19. století)*. Praha 1952.

5.6.4 Státní památková správa

Roku 1953 byla z rozhodnutí Ministerstva školství a osvěty zahájena činnost Státní památkové správy.³⁹⁶ Tento orgán vznikl po zániku NKK jako provizorní řešení, slučující další odborné instituce³⁹⁷ a obstarávající přímou správu řady kulturních objektů, mj. zámku Lemberk. Ve stejném roce se leberským kastelánem stal Václav Simm, který tento úřad zastával do roku 1958, tedy prakticky po dobu působení SPS³⁹⁸. V době, kdy Lemberk spravoval kastelán Simm spolu se SPS, byla na Lemberku provedena revize a následná inventarizace zámeckého mobiliáře.

Revize leberského zařízení probíhala roku 1953 za pomoci inventáře pořízeného komisí NPF z roku 1949 – předměty, které byly dohledány, byly v inventáři poznačeny křížkem v kolečku, u chybějících předmětů nebyla napsána žádná značka – pomocí této revize, resp. díky inventáři, pomocí kterého byla revize na Lemberku provedena a který se dodnes dochoval, jsem tak jednoduše mohla zjistit, které exponáty z muzea se na zámku dochovaly ještě po válce, resp. na počátku 50. let, a které byly z Lemberka odvezeny.

Již při revizi tak v muzeu chyběla lidová malovaná kolébka, dřevěný pluh, tři kolovraty³⁹⁹, trdlice a další tkalcovské nástroje (přeslice a člunky), dřevěné sošky a většina obrazů a podmaleb na skle, dále dvojce malované hodiny⁴⁰⁰ a další. Právě tyto a jiné nenalezené věci pak byly předmětem výše zmiňovaného prohlášení Ludmily Kubičkové, že tyto byly odvezeny Zdeňkem Wirthem a nelze k nim doložit žádné dokumenty o převozu.⁴⁰¹

---

³⁹⁶ MRÁZOVÁ, Annamarie: *Správa východočeských památkových objektů 1958–1992*, magisterská diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2018, vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D., s. 8.

³⁹⁷ Mezi tyto organizace patřily Státní fotoměřický ústav, Státní památkový ústav v Praze s pobočkou v Brně a kancelář NKK v Praze.

³⁹⁸ SPS (1953–1958) poté fungovala až do roku 1962 jako Státní památková správa v likvidaci. Roku 1958 převzal Lemberk do svých rukou ONV v České Lípě a od roku 1990 pak Okresní úřad v České Lípě. Dnes je Lemberk ve správě Národního památkového ústavu, vzniknuvšího roku 2003. K předávacím dokumentům viz Archiv SZ Lemberk, o převodu nemovitého majetku od Státní památkové správy v likvidaci v Praze do správy ONV v České Lípě ze dne 6. dubna 1961; Archiv SZ Lemberk, o převodu movitého majetku od Státní památkové správy v likvidaci v Praze do správy ONV v České Lípě ze dne 24. října 1961.

³⁹⁹ V soupisu NPF je v muzeu uvedeno pět kolovratů – z toho 3 kolovraty „na tkaní provazů“ a dva staré kolovrátky – ony dva kolovrátky snad byly právě součástí původního muzea v době první republiky, přičemž právě jeden z těchto kolovrátků je označen (resp. neoznačen) jako chybějící.

⁴⁰⁰ Zřejmě tzv. Schwarzwaldky zmiňované v inventáři z 20. let minulého století.

⁴⁰¹ K tomu také Archiv SZ Lemberk, Revisní zpráva z 25. října 1953. Tento problém nastal již o několik let dříve – NPF totiž odvezl části mobiliáře ještě předtím, než byl zámek Lemberk předán NKK, nedodal však k oněm předmětům žádné předávací dokumenty. Viz Archiv SZ Lemberk, zpráva NKK ve věci státního zámku Lemberk z 8. srpna 1950.

Po provedené revizi přišla na řadu nová inventarizace vnitřního zařízení zámku – tyto inventáře, vzniknuvší v 50. letech pod hlavičkou SPS, se úředně nazývají „operativně technická evidence“, již v prvních letech se pro ně ale vžil název „černá kniha“⁴⁰². Pro zkoumání osudů jednotlivých položek mobiliáře je důležitá právě černá kniha uložená na daném objektu, v mém případě tedy na zámku Lemberk – slouží totiž jako evidence veškerých zásahů do mobiliáře, tj. bylo-li cokoli zapůjčeno na jiné objekty či prodáno, bylo to do černé knihy uložené na zámku zaneseno. Tento inventář navíc vedle podrobného popisu a „nového čísla“, nově přiděleného všem předmětům na zámku, obsahuje „staré číslo“, tj. číslo přidělené komisí NPF, díky čemuž je poměrně snadné v černé knize dohledat veškeré předměty, které byly roku 1949 v inventáři zapsané (mimo jiné) v místnosti muzea a na zámku zůstaly ještě alespoň k roku 1953.

Právě černá kniha obsahuje tedy doklady o přesunech mobiliáře na jiné objekty nebo jeho rozprodávání starožitnictvím (zejm. Antikvě, ale také Klenotům Liberec aj.).⁴⁰³ V případě, že byly předměty vyhodnoceny jako neupotřebitelné (jak pro zámeckou expozici⁴⁰⁴, tak také z hlediska prodeje), byly tyto věci z mobiliáře „vyloučeny“ a poté zřejmě zlikvidovány.⁴⁰⁵

Nemálo předmětů, jež tvořily původní vybavení zámku Lemberk (a zdejšího muzea) jsou tak nenávratně ztraceny. V případě mobiliáře odvezeného či zapůjčeného na jiné objekty ale stále existuje naděje, že by se navrátil na své původní místo – na Lemberk.⁴⁰⁶

---

⁴⁰² Přezdívkou „černé knihy“ si tyto inventáře vysloužily díky černým deskám, kterými byly inventáře uložené na jednotlivých objektech ještě v 50. letech svázány, inventáře opatřené knižní vazbou jsou uloženy dále v oddělení Odboru evidence, dokumentace a informačních systémů Generálního ředitelství NPÚ. Další kopie jsou uloženy ve fondu SPS, tentokrát ale v podobě volných listů. Viz UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021], s. 61–67. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Methodika.pdf>.

⁴⁰³ K tomu viz výše nebo příloha 8.3.

⁴⁰⁴ Tak tomu bylo v i případě zbroje, jelikož bylo „brnění značně zašlé a zrezivělé (...) V dnešním stavu je pro expoziční a studijní účely nezpůsobilé a jeho oprava by (...) byla nadbytečnou investicí,“ pročež byla tato zbroj doporučena k prodeji některému ze starožitnictví, jak se také stalo. Viz Archiv SZ Lemberk, zpráva UPM Ministerstvu školství a osvěty, č.j. 1052/53/DrP/Ka. ze dne 11. března 1953.

⁴⁰⁵ V případě tzv. muzea princezny Gabriely tento osud zasáhl např. přírodniny – tj. „zrůdné kořeny“, polena, dřevěné hole a šišku, které byly z mobiliáře vyloučeny na zákl. čj. 11.713/54 – nebo také poničené nádoby, jako v případě skleněného košíku vyrazeného roku 1985.

⁴⁰⁶ K vývoji památkové péče po druhé světové válce více viz také MRÁZOVÁ, Annamarie: *Správa východočeských památkových objektů 1958–1992*, magisterská diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2018, vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.; NESVADBÍKOVÁ, Jiřina – VINTER, Vlastimil – WIRTH, Zdeněk: *K vývoji památkové péče na území Československa. Přehled právních*

5.6.5 Navracení exponátů na zámek Lemberk

Ze zámku Lemberk byla, stejně jako v případě mnoha dalších zestátněných zámků, během 40. a 50. let v rámci „třídění“ a tzv. likvidace mobiliáře odvezena velká část vybavení – toto vybavení bylo v případě Lemberku nahrazeno zápůjčkami od Uměleckoprůmyslového muzea, které na Lemberku vybuďovalo na poč. 50. let svou expozici a jehož zápůjčky se na Lemberku nacházejí dodnes.⁴⁰⁷ Vedle toho ještě dnes návštěvník na zámku Lemberk uvidí předměty, jež byly původně svezeny např. na zámek Hrubý Rohozec, Sychrov, Zákupy aj., a stejně tak i leberský mobiliář je dodnes možné nalézt na jiných objektech.⁴⁰⁸

Jak jsem uvedla výše, velká část z Lemberku odvezeného mobiliáře našla svůj nový domov na Sychrově, který se stal sběrnou pro Národní kulturní komisí vyříděný mobiliář z oblasti severních Čech. Již v 90. letech, kdy začala na Lemberku vznikat nová expozice vlivem opětovného zpřístupnění části zámku veřejnosti⁴⁰⁹, vznikla myšlenka, že by se zámek mohl vybavit předměty, jež byly původně jeho součástí a které byly po válce odvezeny právě na Sychrov. Tehdejší zástupci zámku, pracovníci Okresního úřadu v České Lípě, se vypravili do této „sběrný“, nabízené předměty však posoudili jako nevhodné pro zařízení expozice, a o jejich návratu se proto začalo opět jednat až o řadu let později – roku 2005 se na Lemberk vrátilo na dvě stovky předmětů, mezi nimiž figurovaly také ty, jež rozhodně netvořily obvyklou součást vybavení zámků (nástroje ke zpracování lnu, lidové obrázky aj.); evidenci těchto předmětů dostala na starost PhDr. Maria Karpašová, pracovnice NPÚ v Liberci.⁴¹⁰ Zpočátku si s podivnou sbírkou nikdo nevěděl rady, při následné revizi zámeckého mobiliáře však byl použit také mnou

---

dokumentů a nástin vývoje 1749–1958. Praha: SPN, 1983; SVATONĚ, Jaroslav: *Prognóza rozvoje státní památkové péče do roku 2000 (2010)*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1989.

⁴⁰⁷ Mnoho z těchto zapůjčených předmětů bylo původem právě ze zámku Lemberk, ale dodnes nebyly ze správy UPM převedeny zpět zámku, a proto jsou zde vedeny jako zápůjčky. Viz Národní památkový ústav: *Protokol o provedené řádné inventarizaci mobiliárního fondu památkového objektu SZ Lemberk – rok 2009*. V Lemberku dne 30. listopadu 2009.

⁴⁰⁸ Např. základě depositního reversu získalo státní výukové muzeum pro myslivost v Lednici na Moravě ze zámku Lemberk množství trofejí. Viz Archiv SZ Lemberk, opis originálu reversu čj. 229/1955. Jednu z modrých registratur, jež byla součástí vrchnostenské kanceláře na Lemberku, je dnes možné vidět na SZ Benešov nad Ploučnicí, sedací soupravu na SZ Duchcov a SZ Náchod, kameninu v Hospitálu Kuks apod.

⁴⁰⁹ Zámek byl od počátku 70. let až do roku 1992 veřejnosti kompletně uzavřen – roku 1971 se totiž do nádvoří zřítla v délce 15 m korunní římsa západního křídla zámku – zdívo se zřítlo jeden metr pod vazníky střechy. V té době se v prostorách zámku nacházela skupinka turistů, nikomu se ale naštěstí nic nestalo. Viz Archiv SZ Lemberk, zápis o havárii na zámku Lemberk sepsaný 6. července 1971. Po této havárii prošel zámek revizní kontrolou, která vyhodnotila stav zámku natolik špatným, že byl okamžitě uzavřen a započala zde rozsáhlá rekonstrukce.

⁴¹⁰ K tomu ASCHENBRENNER, Martin: Z leberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14.

již mnohokrát zmiňovaný inventář z 20. let minulého století,⁴¹¹ a muzeum Gabriely princezny Auerspergové tak bylo po takřka půl století „znovuobjeveno“.

Nyní je muzeum Gabriely princezny Auerspergové zakomponované v zámecké expozici a postupně se na Lemberk vracejí další jeho součásti.⁴¹²

---

⁴¹¹ ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14.

⁴¹² Ze Sychrova byly v prvním desetiletí našeho století na Lemberk navraceny i další součásti původního lemberského mobiliáře, a to nejen toho, který původně patřil do lemberského muzea – k těmto exponátům patří mj. 37 obrazů, které se také staly součástí dnešní zámecké expozice. Viz ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 1. díl – „Osudy mobiliáře“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*. Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. květen, s. 16–17; Právě k oněm vráceným obrazům více ASCHENBRENNER, Martin: *Navracené obrazy na Lemberku*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2010, č. 19, s. 225–234. V loňském roce se navíc zámku ze Sychrova vrátilo bohatě vyřezávané malované česno (obr. 83).

6 Závěr

Ve 20. letech minulého století vzniklo na zámku Lemberk malé muzeum, které bylo plné rozmanitých předmětů – od lidového nábytku, náboženských obrázků a malovaných sošek přes porcelánové nádoby až po zemědělské nástroje a zcela obyčejné přírodniny, které člověk mohl najít při procházce v lese.

Ve své práci jsem chtěla popsat obsah tohoto muzea a věnovat se též otázce příčiny a způsobu vzniku této zvláštní sbírky v kontextu s dalšími šlechtickými muzei vzniknuvšími od konce 18. století. Jakkoli se sbírka z tzv. muzea princezny Gabriely zdá na první pohled neobvyklá, v rámci jiných kolekcí vzniknuvších ve šlechtických kruzích nebyla zdaleka tak výjimečná, jak by se mohlo zdát. Přestože se mi tedy podařilo – navzdory původnímu plánu – popřít naprostou ojedinělost charakteru této sbírky a ačkoli jsem, myslím, zvládla zodpovědět otázku, zda můžeme vsutku hovořit o „muzeu“ a nikoli jen o zvláštní „sbírce“, pátrání mi přineslo mnohem více otázek než odpovědí – především jsem došla k názoru, že tzv. muzeum Gabriely princezny Auerspergové, rozené Clam-Gallasové, nebylo vůbec budováno Gabrielou, ale její starší sestrou Kristinou, pro niž byl původně zámek Lemberk rekonstruován. Bohužel jsem však při svém bádání nenalezla žádné podklady, které by tuto mou tezi potvrdily či vyvrátily – pro ni hovoří snad jen to, že Kristininy zájmy o zemědělství a historii, a to, že měla na Lemberku opravdu bydlet a nikoli sem jen přijíždět na návštěvy jako její sestra Gabriela, jsou myšlenky založení podobného muzea mnohem bližší nežli zájmy princezny Auerspergové, nedostatek důkazů však nabízí prostor k dalším bádáním po původu muzea na zámku Lemberk.

Největším úskalím mé práce tak byl nedostatek pramenů, z nichž bych mohla vyčíst informace popisující proces vzniku tohoto muzea, ve většině případů jsem však byla úspěšná alespoň v opačném směru, tzn. ve vypátrání osudů, jež potkaly jednotlivé předměty po zestátnění zámku na základě dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše roku 1945, a to pomocí soupisu mobiliáře pořízeným Národním památkovým fondem roku 1949, tzv. „černé knihy“ z roku 1953 a také pomocí interní evidence mobiliárních fondů CastIS, jejímž tvůrcem je NPÚ. Protože však nejsou v inventáři z 20. let položky většinou nijak zvlášť specifikované, mnohdy nebylo jednoduché jednotlivé předměty jednoznačně určit – ani soupis mobiliáře NPF mi např. nedokázal pomoci s určením kalamáře, který se v muzeu nacházel. V lepším případě byla má práce usnadněna lístečky s čísly, které pocházejí pravděpodobně z inventury z doby tzv. první Československé

republiky – číslice i samotný styl písma se totiž shoduje právě s inventářem z 20. let minulého století a u části předmětů se zachovaly dodnes.

Také při fotodokumentaci jsem se potýkala s řadou obtíží, předně s neutěšeným stavem některých exponátů, který nedovoľoval bezpečnou manipulaci při focení. Jelikož jsem nechtěla ony předměty ještě více poškodit, byla jsem nucena zakoupit si některé z fotografií z archivu NPÚ.

7 Seznam použitých pramenů a literatury

7.1 Archivní prameny

Archiv Státního zámku Lemberk.

Národní archiv Praha, fond Státní památková správa, dodatky (1953–1958).

Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Historická sbírka (rodinný archiv) Clam-Gallasů (1377–1947).

Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín – Podmokly, fond Velkostatek Lemberk (1562–1946).

Státní okresní archiv Česká Lípa, fond Archiv města Jablonné v Podještědí (1364–1945).

Státní památková správa: *Operativně technická evidence Státního zámku Lemberk*. Lemberk 1953.

Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Národní kulturní komise (1947–1954).

7.2 Tištěné prameny

CLAM-GALLAS, Clotilde – WINKELBAUER-KELLY, Christine (eds.) – BLASCHEK, Wilhelm von: *Unsere Vorfahren: Ein kurzer Ausschnitt aus der Familiengeschichte der Grafen von Clam und Galas zum Schloss Campo und Freyenthurn*. Wien, 1963.

Deutsch-Gabel und Umgebung. Deutsch-Gabel: Verlag der Genossenschaft der Gast- und Schankwirte von Deutsch-Gabel und Umgebung, 1908.

GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Deutsch-Gabel im tausendjähriger Vergangenheit*. Deutsch Gabel: Verlag des Stadtamtes Deutsch Gabel, 1926.

GIERACH, Erich – RUNGE, Franz: *Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen. [Teil 1, Heft 1]. Die Landschaft*. Reichenberg: Verlag der Anstalt für Sudetendeutsche Heimatforschung, 1933.

HANTSCHHEL, Franz: *Nordböhmischer Touristen-Führer für die Gegend zwischen der Landesgrenze im Norden, der Sprachgrenze im Süden, dem Komotauer Erzgebirge im Westen und dem Riesengebirge im Osten*. Böhmisch Leipa: Johann Künstner, 1895.

KAFKA, Josef: *Lužické Hory a Ještěd*. Praha: Dr. Ed. Grégr a syn, 1909.

KOCH, Daniel: *Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwickau i. B.* Deutsch-Gabel: Freien Lehrer-Vereines im Schulbezirke Deutsch-Gabel, [192-].

LUG, Viktor – GIERICH, Erich – RESSEL, Anton Franz: *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen [IV, 1–5]*. Reichenberg. Reichenberg: Verlag der drei Lehrervereine des Reichenberger Bezirkes und des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Iser-Gaues, 1938.

Národní památkový ústav: *Protokol o provedené řádné inventarizaci mobiliárního fondu památkového objektu SZ Lemberk – rok 2009*. V Lemberku dne 30. listopadu 2009.

NÉMETHY, Franz: *Das Schloß Friedland in Böhmen und die Monumente in der Friedländer Stadtkirche nebst einigen alten Urkunden und eigenhändigen Briefen des Herzogs Waldstein aus älteren Handschriften und anderen verläßlichen Urkunden*. Praha: Gottlieb Haase, 1818.

PALECZEK, Raimund (ed.): *Zwei Schwestern an der Front: Edina Gräfin Clam-Gallas und Therese Gräfin Buquoy als Malteserschwestern im Ersten Weltkrieg (1915–1918). Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen. Band 5*. München: Sudetendeutsches Institut e.V., 2015.

PINKAVA, Victor: *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*. Praha: vlastním nákladem, 1897.

RAAZ, Franz – GIERICH, Erich a kol.: *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen [I, 1–3]*. Reichenberg: Verlag der drei Lehrervereines des Reichenberger Bezirkes, 1929.

RESSEL, Anton Franz – DITTRICH, Hans – GIERICH, Erich: *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen [II, 1–4]. Unsere heimische Mundart*. Reichenberg: Verlag der drei Lehrervereine des Reichenberger Bezirkes und des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Iser-Gaues, 1931.

ŘIVNÁČ, František: *Řivnáčův průvodce po Království českém. I. část popisná*. Praha: Vlastním nákladem, 1882.

SEELIGER, E. A. – GIERICH, Erich – RESSEL, Anton Franz: *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen [III, 1–3]. Geschichte des Reichenberger Bezirkes bis zum Ausbruch des 30jähr. Krieges*. Reichenberg: Verlag der drei Lehrervereine des Reichenberger Bezirkes und des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Iser-Gaues, 1936.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha: Státní tiskárna, 1920, č. 46.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha: Státní tiskárna, 1921, č. 81.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Praha: Státní tiskárna, 1923, č. 23.

SEDLÁČEK, August: *Paměti mého života*, Praha: Argo, 1997.

7.3 Periodika

Deutsch-Gabeler Zeitung: mit Kratzauer Nachrichten. Niemes: Ewald Kubelka, 1935, roč. 10, č. 37–52.

Deutsch-Gabeler Zeitung: mit Kratzauer Nachrichten. Niemes: Ewald Kubelka, 1936, roč. 11, č. 1–52.

Mitteilungen des Nordböhmisches Exkursions-Clubs. Böhmische Leipa: Nordböhmischer Excursions-Club, 1878–1914, roč. 1–37.

Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Prag: Druck der k.k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne, 1862–1838, roč. 1–76.

Nordböhmisches Touristen-Zeitung: Blätter für Touristik und Heimatskunde. Central-Organ für die touristischen, Gebirgs-, Anpflanzungs-, Verschönerungs- und ähnlichen Vereine im nördlichen, nordöstlichen und nordwestlichen Böhmen. Ústí nad Labem: G.N.Ressel, 1885–1890, roč. 1–5.

Od Ještěda k Troskám: Vlastivědný sborník českého severu. Turnov: Učitelské jednoty, 1922–1938, roč. 1–17.

Prameny a studie: odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2015, č. 56.

Reichenberger Zeitung: Organ für die deutsch-nationale Partei in Böhmen. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1877, roč. 29.

Reichenberger Zeitung: Organ für die deutsch-nationale Partei in Böhmen. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1899–1906, roč. 41–47.

Reichenberger Zeitung: Organ für die deutsch-nationale Partei in Böhmen. Reichenberg: Heinrich T. Stiepel, 1908–1938, roč. 49–79.

7.4 Sekundární literatura

ADAMOVIÁ, Karolina a kol.: *Velké dějiny zemí koruny české. Tematická řada: Stát.* Praha: Paseka, 2015.

Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie für die gebildeten Stände. Konversations-Lexikon. 10. sv. (Manguin bis Occident). 11. vyd. Lipsko: F. A. Brockhaus, 1867.

ANDĚL, Rudolf: *Frydlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor.* Liberec: Nakladatelství 555, 2002.

ANDĚL, Rudolf: *Husitství v severních Čechách.* Liberec: Severočeské krajské nakladatelství, 1961.

ASCHENBRENNER, Martin: *Navracené obrazy na Lemberku.* In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2010, č. 19, s. 225–234.

ASCHENBRENNER, Martin: *Zámky okresu Česká Lípa.* Česká Lípa, vlastním nákladem, 2021 (v tisku), kapitola Zámek Doksy.

ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 1. díl – „Osudy mobiliáře“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí.* Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. květen, s. 16–17

ASCHENBRENNER, Martin: Z lemberských sbírek, 6. díl – „Muzeum poslední majitelky“. *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí.* Jablonné v Podještědí: Městský úřad, 2011, č. říjen, s. 14–15.

BABEL, Rainer – PARAVICINI, Werner (eds.): *Grand Tour. Adeliges Reisen und europäische Kultur vom 14. bis zum 18. Jahrhundert. Akten der internationalen Kolloquien in der Villa Vigoni 1999 und im Deutschen Historischen Institut Paris 2000.* Ostfildern: Thorbecke Verlag, 2005.

BAHENSKÝ, František a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada: Lidová kultura.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2014.

BAREŠ, Jiří: *Liebiegové a jejich vliv na utváření městského prostředí v procesu industrializace severních Čech.* In: *Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918: výstup z vědeckého semináře ..., pořádaného katedrou historie a Centrem pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky v Praze ve dnech 6. a 7. listopadu 2008 v prostorách auly Ostravské univerzity.* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 198–204.

BERGMANOVÁ, Vlasta: *Textilana v obrazech a datech.* Liberec: Technická univerzita, 2008.

BEZECNÝ, Zdeněk: *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století.* České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2005.

BINDER, Filip: *Zámek Hluboká v 19. století a Jan Adolf ze Schwarzenberga,* bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha 2014, vedoucí práce prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

BLAŽKOVÁ, Jana a kol.: *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti.* Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, 1998.

BRAUNOVÁ, Alena: *Kouzlo keramiky a porcelánu.* Praha: Práce, 1985.

BRŇOVJÁK, Jiří – ŽUPANIČ, Jan: *Changes of the Noble Society. Aristocracy and New Nobility in the Habsburg Monarchy and Central Europe from the 16th to the 20th Century.* Ostrava: Ostravská univerzita, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018.

BROUČEK, Stanislav: *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895.* Praha: Littera Bohemica, 1996.

- BROŽKOVÁ, Helena – KYBALOVÁ, Jana – NOVÁKOVÁ-VENZHÖFEROVÁ (eds.): *Tulipán ve stínu pŕlměsíce: turecká keramika 15. – 17. století a její ohlasy v Evropě: 5. října 2003 – 8. února 2004*. Praha: Národní galerie v Praze, 2003.
- BŰŽEK, Václav – KRÁL, Karel (eds.): *Paměť urozenosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- ČERNÁ, Renata – KRUMMHOLZ, Martin – KUREŠOVÁ, Jana: *Proměny zámeckého areálu Lemberk*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2016.
- ČERNÁ, Renata – RUCZ, Jan: *Zámek Lemberk*. Nymburk: Vega-L, 2013.
- ČERNÁ, Renata: *Zámek Lemberk*. In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 50–75.
- ČOPÍK, Jan: *Proměny a kontinuita české komunální politiky. Územní samospráva v nové době (1850–2010). Díl I. – do roku 1945*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2014.
- DĚDOVSKÝ, Daniel – DUŠEK, Libor a kol.: *Lidová kultura západních Krkonoš ve světle Národopisné výstavy československé 1895*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku ve spolupráci s městem Vysoké nad Jizerou, 2019.
- DIVIŠ, Jan: *Evropský porcelán*. Praha: Artia, 1985.
- FUČÍKOVÁ, Eliška (ed.) a kol.: *Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy: výstava, Pražský hrad – Valdštejnský palác 30. května – 7. září 1997*. Praha: Správa Pražského hradu, 1997.
- GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Praha: Garamond, 2012.
- HABÁNOVÁ, Anna a kol.: *1906: německočeská výstava Liberec = deutschböhmisches Ausstellung Reichenberg*. Liberec: Oblastní galerie, 2016.
- HABÁNOVÁ, Anna: *Dějiny uměleckého spolku Metznerbund. = Die Geschichte des Kunstvereins Metznerbund: 1920–1945*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2016.
- HALADA, Jaroslav – HLAVAČKA, Milan: *Světové výstavy: od Londýna 1851 po Hannover 2000*. Praha: Libri, 2000.

HAZDRA, Zdeněk – HOŘČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století = Der Adel Mitteleuropas in Konfrontation mit den totalitären Regimen des 20. Jahrhunderts*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2011.

HAZDRA, Zdeněk: *Šlechta ve službách Masarykovy republiky: mezi demokracií a totalitními režimy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015.

HILLIER, Bevis: *Pottery and Porcelain 1700–1914: England, Europe and North America*. New York: Meredith Press, 1968.

HLAVAČKA, Milan: *Jubilejní výstava 1891*. Praha: TECHKOM, 1991.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

HOJDA, Zdeněk – PRAHL, Roman: *Kunstverein nebo Künstlerverein?: hnutí umělců v Praze 1830–1856 = Kunstverein oder Künstlerverein?: die Künstlerbewegung in Prag 1830–1856*. Praha: Artefactum, 2004.

HOJDA, Zdeněk: *Kulturní investice staroměstských měšťanů v letech 1627–1740: příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy*. In: LEDVINKA, Václav (ed.): *Pražský sborník historický*, Praha: KLP, 1994, s. 47–104.

HOŘČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. Praha: Agentura Pankrác, 2017.

HUBIČKOVÁ, Libuše: *Zámek Nový Falkenburk v hledáčku staletí*. In: *Dědictví Koruny české: časopis ochránců a přátel našeho kulturního dědictví*, Vlašim: Městský úřad Vlašim, 2011, roč. 20, č. 3., s. 16–17.

HVÍŽĎALA, Karel (ed.): *Knížecí rozhovory s Karlem Schwarzenbergem aneb Historická zkušenost se bohužel nedědí, kdežto předsudky ano*. Praha: Portál, 2012.

CHMELAROVÁ, Marcela: *„V proudu lepšího a dokonalejšího.“ Perské koberce mění majitele: Antikva a některé aspekty aukčního trhu let 1948–1953*. In: *Opuscula Historiae Artium*, Brno: Masarykova univerzita, 2015, roč. 64, s. 142–157.

CHYSKÝ, Čeněk: *Frydlant zámek a město*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1933, roč. 4, s. 51–53.

JANÁČEK, Josef: *Rudolf II. a jeho doba*. Praha: Paseka, 1997.

JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017.

JOHNOVÁ, Helena – STAŇKOVÁ, Jitka – BARAN, Ludvík: *Lidový malovaný nábytek v českých zemích: Z muzejních sbírek*. Praha: Panorama, 1989.

JUROK, Jiří: *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku: majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalit v českém státě ve 13. – první polovině 17. století*. Nový Jičín: J. Jurok, 2000.

KAMPER, Zdeněk: *Úkoly regionálního muzejnictví a některé zásady v něm uplatňované. Proslovil prof. Zd. Kamper na valné hromadě Čs. spolku musejního v Čes. Lípě dne 10. května 1931*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1931, roč. 2, s. 184–192.

KUBŮ, Naďa a kol.: *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. Praha: Národní památkový ústav, 2014.

KÜHN, Petr: *Pamětní síň maršála Radeckého na Novém Falkenburku*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2009, roč. 18, s. 281–291.

LORENZOVÁ, Helena – PETRASOVÁ, Taťána (eds.): *Salony v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 18. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 12. – 14. března 1998*. Praha: KLP, 1999.

LUSTIG, Rudolf: *Schematismus velkostatků v Čechách*. Praha: Mars, 1933.

LUŽICKÝ, Bol.: *V českém muzeu Českolipska*. In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1938, roč. 9, s. 91–99.

MADL, Claire: *F. A. Hartig (1758–1797)*. In: Zámek v Mimoní: zbytečně zbořená památka (ed. Květa Křížová), Mimoní: Město Mimoní, 2013.

MACHALÍKOVÁ, Pavla: *Josef Führich, andělé v Alterchenfeldu a první výstava Führichovy sbírky v Liberci*. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*, 2020, roč. 21, č. 1, s. 2–17.

MACHALÍKOVÁ, Pavla – TOMÁŠEK, Petr: *Josef Führich (1800–1876): z Chrastavy do Vídně = Joseph Führich (1800–1876): von Kratzau nach Wien*. Praha: Národní galerie v Praze, Liberec: Oblastní galerie Liberec, 2014.

MAJER, Jiří: *Kašpar Šternberk a jeho doba*. Příbram: Komitét symposia Hornická Příbram ve vědě a technice, 1988.

Masarykův slovník naučný: Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl IV. (Ko–M). Praha: Československý kompas, 1929.

MELANOVÁ, Miloslava: *Zrod a vzestup libereckých podnikatelů: Liebiegové*. In: *Osobnosti v dějinách regionu*. 1. sv. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004, s. 65–76.

Meyers Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens. 12. sv. (*Mauria bis Nordsee*). 5. vyd. Lipsko a Vídeň: Bibliographisches Institut, 1896.

Ministerstvo kultury České republiky: *Metodický pokyn k provádění zákona č. 122/2000 Sb., ve znění zákona č. 483/2004 Sb., a k dopadu zákona č. 1/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní na změny v centrální evidenci sbírek*. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2005. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/metodicky-pokyn-k-provadeni-zak-c-122-2000-sb-ve-zneni-zak-c-483-2004-sb-a-k-dopadu-zak-c-1-2005-sb-kterym-se-meni-zak-c-243-2000-sb-640.html>.

MRÁZOVÁ, Annamarie: *Správa východočeských památkových objektů 1958–1992*, magisterská diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2018, vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

MŽYKOVÁ, Marie: *Cesty Serényiů. Z obrazárny šlechtického rodu*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2010.

NESVADBÍKOVÁ, Jiřina – VINTER, Vlastimil – WIRTH, Zdeněk: *K vývoji památkové péče na území Československa. Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749–1958*. Praha: SPN, 1983.

NETKOVÁ, Jarmila – SVATOŇOVÁ, Jana: *Návštěvní řády a zpřístupňování hradů a zámků. Část I.* In: Památky a příroda: časopis státní památkové péče a ochrany přírody, Praha: Panorama, 1984, roč. 9, s. 449–460.

OKČST Česká Lípa: *Československá turistika.* In: Bezděz: Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice, Semily: Český musejní spolek pro kraj Českolipský, 1935, roč. 6, s. 55–56.

OKURKA, Tomáš: *Podnikatelské elity a průmyslové výstavy.* In: Moderní podnikatelské elity. Metody a perspektivy bádání, Praha: Dokořán, 2007, s. 362–372.

OKURKA, Tomáš: *Všeobecné výstavy v Čechách na přelomu 19. a 20. století jako jeviště česko-německého soupeření a hospodářského nacionalismu.* In: O hospodářskou národní državu, Praha: Karolinum, 2009, s. 47–57.

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 17. díl. (Median–Navarrete). 1. vyd. Praha: J. Otto, 1901.

OUBRACHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav: *Fenomén muzeum.* In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století.* Ústí nad Labem: Albis International, 2011.

PÁVEK, Miloslav: *K dějinám technologie lnářské výroby v českých zemích.* In: Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, roč. 10, s. 297–345.

PÁVEK, Miloslav: *Textilní výroba v historickém přehledu. 2.* Praha: Národní technické muzeum, 1972.

PAVLÍKOVÁ, Jana: *Hrad a zámek Frýdlant.* In: ASCHENBRENNER, Martin a kol.: Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2012, s. 7–20.

PETRÁŇ, Josef: *Dějiny hmotné kultury. Díl II., 1. část: Kultura každodenního života od 16. do 18. století.* Praha: Karolinum, 1995.

POCHE, Emanuel: *Museum bytové kultury na státním hradu a zámku v Lemberku. (15.–19. století).* Praha 1952.

- POKORNÝ, Pavel R. – PREISS, Pavel: *Zámek Duchcov. Valdštejnská rodová galerie. Václav Vavřinec Reiner: Obrazy a fresky*. Praha: Propagační tvorba, 1992.
- PROCHÁZKOVÁ, Šárka: *Průvodcovský text. Reprezentační a soukromé prostory zámku*. Zámek Lemberk 2020 (nepublikováno).
- RESLOVÁ, Eva – KÜHN, Petr: *Podmalby Vinzenze Jankeho v českolipském muzeu*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, 2009, č. 18, s. 275–280.
- ROHÁČEK, Jiří – UHLÍKOVÁ, Kristina (eds.): *Zdeněk Wirth pohledem naší doby*. Praha: Artefactum, 2010.
- RUCZ, Jan: *Svorsko-jablonská dráha – založení, stavba a s tím spojené problémy*. In: Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska, Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, Státní okresní archiv Česká Lípa, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, 2017, roč. 26, s. 97–118.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl XX. Boleslavsko*. Praha: Knihovna Františka Šimáčka, 1895.
- SHELLE, Karel: *Dějiny veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
- SLAVÍČEK, Lubomír: „*Sobě, umění, přátelům*“: *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007.
- SMEJKAL, Ladislav: *Máchův kraj – Českolipsko*. Praha: Regia, 2008.
- SOVADINA, Miloslav: *Správní vývoj okresu Česká Lípa od roku 1848 do roku 1990*. Česká Lípa: Státní okresní archiv Česká Lípa, 1998.
- SRŠEŇ, Lubomír: *Objev portrétu Kristiána Kryštofa hraběte Clam-Gallase od Josefa Berglera ve sbírkách Národního muzea*. In: Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník, 2016, roč. 17, č. 1, s. 62–71.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk: *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005.
- SUROVCOVÁ, Markéta: *Zámek Žleby: proměny prezentace a vývoje historických interiérů od konce 19. století do současnosti*, magisterská diplomová práce, Univerzita Pardubice, Pardubice 2014, vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Hrubý.

SVATONĚ, Jaroslav: *Prognóza rozvoje státní památkové péče do roku 2000 (2010)*. Praha: Ústav pro výzkum kultury, 1989.

SVATOŠOVÁ, Hana (ed.): *Praha Mozartova. Kulturní a společenský život v Praze 1780–1800. Publikace k výstavě. Clam-Gallasův Palác, 21. listopadu 2006 – 28. ledna 2007*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2006.

SVINKOVÁ, Šárka: *Časopis Od Ještěda k Troskám v letech 1930–1935*, bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec 2013, vedoucí práce PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

SVOBODA, Milan – HEINZL, Jan: *Hrabata z Gallasu, Clam Gallasu a Hejnice. Poutní místo a jeho patroni. = Die Grafen von Gallas, von Clam-Gallas und Haindorf*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015.

SVOBODA, Milan a kol.: *Kristián Kryštof Clam-Gallas. Stručná biografie. Edice životopisného nástinu od Johanna Rittera z Rittenberku z roku 1838 s komentáři*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasové (1757–1945)*. In: KRUMMHOLZ, Martin – SVOBODA, Milan: *Clam-Gallasův palác. Johann Bernhard Fischer von Erlach: architektura, výzdoba, život rezidence: Clam-Gallasův palác, 30. 11. 2007 – 27. 1. 2008*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2007, s. 31–58.

SVOBODA, Milan: *Franz hrabě Clam-Gallas: obrysy portrétu. = Franz Graf Clam-Gallas: Konturen eines Porträts*. Hejnice: Frýdlantsko, z. s., Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2019.

SVOBODA, Milan: *Znovunalezený a vydaný rukopis Franze Némethyho o dějinách držitelů Frýdlantu (1278–1803)*. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*, Liberec: Technická univerzita, 2007, roč. 8, č. 1, s. 183–186.

ŠIMŮNEK, Robert: *Reprezentace české středověké šlechty*. Praha: Argo, 2013.

ŠINDLAUER, Zdeněk: *Severočeská transverzálka*. Praha: Malkus, 2008.

ŠPĚT, Jiří: *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

ŠTEFANIKOVÁ, Jana: *Spolek Nordböhmischer Excursions-Club a muzejní činnost*. In: OUBRECHTOVÁ, Marcela – ZEMAN, Václav (eds.): *Fenomén muzeum v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011, s. 134–143.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila: *Rodinné strategie šlechty: Mensdorfové-Pouilly v 19. století*. Praha: Argo, 2007.

TOMÁŠEK, Petr: *Aristokracie vkusu. Umělecký mecenát a sběratelství knížat ze Salm-Reifferscheidtů v 19. století*, doktorská disertační práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2017, školitel prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc.

UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.) a kol.: *Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů*. Praha: Artefactum, 2017.

UHLÍKOVÁ, Kristina: *Národní kulturní komise 1947–1951*. Praha: Artefactum, 2004.

VALENTA, Petr: *Lov jako téma šlechtické reprezentace a jeho zobrazení ve vybavení českých loveckých zámečků*, magisterská diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2019, vedoucí práce doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

VOJTÍŠKOVÁ, Marie: *Pozůstalost Jana Dukáta: Archivní katalog*. Česká Lípa: Okresní archiv v České Lípě, 1976.

WEISS, Petr: *Specializované muzejní expozice na zámku Jemniště*, magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Brno 2006, vedoucí práce Mgr. Pavel Holman.

WITTLICH, Filip (ed.): *Volný čas objektivem šlechty*. Praha: Národní památkový ústav, 2016.

ZAHRADNÍK, Pavel: *Zámek Lemberk. Dějiny objektu*. Praha 1994 (nepublikováno).

7.5 Internetové zdroje

§ 109 zákona č. 121/1920 Sb., zákon ze dne 19. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 27.06.2021]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

§ 2 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ze dne 7. dubna 2000. *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů* [online]. 2020 [cit. 01.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-122>.

ČIHÁK, Radomír: Sbírký anatomického ústavu 1. LF UK v Praze. *Anatomický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy* [online]. [b. r.] [cit. 08.04.2021]. Dostupné z: <https://anat.lf1.cuni.cz/muzeum/historie.php>.

Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. 12/1945 Sb. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše. 33/1945 Sb. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna*. [online]. [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html>.

Historie. *Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy: Biologie: Hrdličkovo muzeum člověka* [online]. [b. r.]. [cit. 08.04.2021]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/biologie/hrdlickovo-muzeum/historie>.

KUCHTOVÁ, Šárka: Muzeum v Rosicích připomíná život na vesnici. Vzniklo ve vysloužilé cihelně. *Český rozhlas* [online]. 22.06.2017 [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/muzeum-v-rosicich-pripomina-zivot-na-vesnici-vzniklo-ve-vyslouzile-cihelne-7414726>.

LEHMANNOVÁ, Martina: Definice muzea. *ICOM: National Committee Czech Republic* [online]. 2020. [cit. 31.03.2021]. Dostupné z: <http://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>.

Muzeum obce. *Obec Albrechtický: oficiální stránky obce: Volný čas* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.albrechticky.cz/muzeum-obce>.

Muzeum online: Pozoruhodná sbírka dřevin Lovecko-lesnického muzea v Úsově. *Vlastivědné muzeum v Šumperku: Naše muzea* [online]. Poslední aktualizace 09.04.2020. [cit. 30.06.2021]. Dostupné z: <http://www.muzeum-sumperk.cz/domains/muzeum-sumperk.cz/index.php/cs/nase-muzea/lovecko-lesnicke-muzeum-v-usove>.

Muzeum. *Stavěšice: oficiální stránky obce: Obec* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <http://www.stavesice.eu/obec/muzeum/>.

Národní památkový ústav: *CastIS: Systém pro správu mobiliárních fondů* [interní databáze]. 2008, poslední aktualizace 07.04.2021 [cit. 08.04.2021]. Dostupné z PC na pracovišti NPÚ.

Obecní muzeum. *Obec Bory: oficiální stránky obce: Kultura, sport, volný čas* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.bory.cz/kultura-sport-volny-cas/obecni-muzeum>.

Obecní Muzeum života a paměti ve Víceměřicích. *Střední Morava: Úvod: Navštivte Střední Moravu: Atraktivita: Muzea a galerie* [online]. Poslední aktualizace 2021. [cit. 20.07.2021]. Dostupné z: <https://www.strednimorava-tourism.cz/cil/obecni-muzeum-zivota-a-pameti-ve-vicemerich/>.

POLÁK, Michael: Na Lemberku vystavují unikátní březový kříž z války. *Českolipský deník* [online]. Poslední aktualizace 31.07.2014. [cit. 21.06.2021]. Dostupné z: https://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/na-leberku-od-utery-vystavi-unikatni-brezovy-kriz-z-valky-20140727.html.

První Československé sčítání lidu 1921. *Český statistický úřad: Historie sčítání* [online]. Poslední aktualizace 01.04.2020. [cit. 05.04.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prvni-ceskoslovenske-scitani-lidu-1921>.

TROJNOVÁ, Petra: Karel Huss: mostecký a chebský kat, léčitel, sběratel, kustod uměleckých sbírek. *Internet Archive: Wayback Machine* [online]. Most 2004. [cit. 04.04.2021]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20071007183807/http://www.mumost.cz/mesto/osobnosti/huss.htm>.

TURNSKÝ, Marek – MEVALDOVÁ, Helena: *Lidový nábytek v českých zemích: výběrový katalog regionálních typů lidového nábytku ze sbírek Národopisného oddělení Národního muzea* [online]. Praha: Národní muzeum, 2009, 1 CD-ROM.

UHLÍKOVÁ, Kristina (ed.): *Metodika identifikace původních majitelů movitých kulturních statků vyvlastněných podle dekretů prezidenta republiky občanům německé národnosti na území Československa po 2. světové válce. Metodika v rámci projektu DG16P02R004 (NAKI II) Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu* [online]. Praha: Ústav

dějin umění Akademie Věd ČR v. v. i., 2020 [cit. 23.05.2021]. Dostupné z: <http://www.konfiskovanepamatky.udu.cas.cz/files/url/Methodika.pdf>.

VELEBIL, Dalibor: Historie muzea. *Mineralogické muzeum Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze* [online]. [b. r.]. [cit. 08.04.2021]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ugmnz/muzeum/muzeum/historie.html>.

Washingtonská deklarace, Paříž, 18. října 1918. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Zahraniční vztahy: Veřejná diplomacie: Výročí 2018: Rok 1918* [online]. Poslední aktualizace 23.10.2018. [cit. 05.04.2021]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/vyroci_2018/rok_1918/washingtonska_deklarace_pariz_18_rijna.html.

7.6 Výstavy

Lobkowicz Collections o. p. s. (kurátoři John Batty, Soňa Černocká, Petr Slouka, John C. Sommerville, Lucie Vojtíšková): *Expozice lobkowiczských sbírek*. Praha: Lobkowiczský palác, House of Lobkowicz [vid. 20.06.2021].

Královská kanonie premonstrátů na Strahově (kurátor Libor Štunc): *Expozice kabinetu kuriozit*. Praha: Strahovský klášter [vid. 21.06.2021].

8 Přílohy

8.1 Seznam zkratk

AV ČR – Akademie věd České republiky

b. č. – bez čísla

Čj. – číslo jednací

NKK – Národní kulturní komise

NPF – Národní pozemkový fond

NPÚ – Národní památkový ústav

okr. – okres

ONV – Okresní národní výbor

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SPS – Státní památková správa

SPÚ – Státní památkový úřad

SZ – státní zámek

UPM – Uměleckoprůmyslové muzeum

8.2 Transkripce zámeckého inventáře tzv. muzea princezny Gabriely

No.	St.	Gegenstandt	Beschreibung	Eigentum
s. 43	1	Häckebank	Holz	Lämberg
	2	Pf[l]ückeräder	"	"
	3	Spinnräder	"	"
	4	Züge u. Zugrad	"	"
	5	Rüffel [Raffel]	" 413	"
	6	Brecher, Reiter	" im Fach doppelt	"
	7	Hächeln	" 3 im Fach. 1 doppelt	"
	8	Kratzeln	"	"
	9	Holz kämme	" zum Beeren pflücken	"
	10	Rocken	"	"
	11	Weifen	"	"
	12	Rolle	" zum Garn wickeln	"
	13	Krampeln	" Rosshaarkrampln ⁴¹⁴	"
	14	Pleijdriche	" federn	"
	15	Schützen	" holz u Eifen	"
	16	Horea Diurnae [Horae]	"	"
	17	Plan v. Venedig		"
	18	" v. Jerusalem		"
s. 44	19	Piacenza, Pläne		Lämberg
	20	Plan v. Pfarrwidmut		"
	21	Schriften		"
	22	Bild auf Blech, Christus	Blech	"
	23	Mutter gottes mit Jesu u. Johannes Kind	Holz	"
	24	Letztes Gericht	Bild auf holz	"
	25	Schlösser	aus Eifen	"
	26	Hufeisen	"	"
	27	Gauoff,	feuerzeuge	"

⁴¹³ Obrázek nakreslený obyčejnou tužkou, zřejmě sloužil k snadnějšímu dohledání předmětu při inventuře.

⁴¹⁴ Slova a značky označené v tomto přepisu červenou barvou (a netučně) jsou v inventáři dopsané obyčejnou tužkou.

s. 45

28	2	Ofengabeln		"
29	1	Beil		"
30	2	XX Braudräte ? ⁴¹⁵	fehlen!!	"
31	2	Zangen	, Köpfen u Quetsche	"
32	1	Rolle	Ofen	"
33	1	Pflug mit 2 Pflugscharen		"
34	4	Lampen	1 Kugel	"
35	1	Leuchter	Holz	
36	2	1 Holzbirken mit Wucherung		
37	1	Iochen Rinde	(Rad)	Lämberg
38	1	Schreit fichte [Scheit]	(Rad)	"
39	1	Kokosnuß	Indianerkopf	"
40	3	X ⁴¹⁶ Holz scheite ?	fehlt ⁴¹⁷ !!! , = 3 St. Holz bei dreinege gefunden	"
41	2	Pappelwurzeln		"
42	1	Naturstock		"
43	1	Kieferwipfel mit Zapfen		"
44	1	Flachswage [Flachswinge]		"
45	1	Ebereschenwurzel, Schlange		"
46	18	Glasbilder, Glasmalerei	2 Zerschlagen	"
47	1	Marienbild	Abgemälde	"
48	1	Hel[l]ebarde		"
49	1	Marienbild	Abgemälde	"
50	1	Flugloch	v. einem Bienenstock	"
51	1	Hornissennest		"
52	1	Skelett von Pferdeschädel		"
53	1	Splitter von Blitzgetroffened Eiche		"

⁴¹⁵ Slova a značky označené v tomto přepisu červeně a tučně jsou v inventáři dopsané červenou pastelkou.

⁴¹⁶ Slova a značky označené v tomto přepisu modře a tučně jsou v inventáři dopsané modrou pastelkou.

⁴¹⁷ Přeskrtnuto červenou pastelkou.

s. 46

	54	1	X Himmelbett	im Zimmer No=12 ⁴¹⁸ jetzt Zimmer 38 Inv. N. b22	
	55	1	Wiege	holz, bemalt	Lämberg
	56	1	Brotschrank	" "	"
	57	1	"	2 teilig	"
	58	1	Kleiderchrank	" "	"
	59	2	Schüsselschränke	" "	"
	60	1	Gerichtstisch	holz 17 Jahrh.	"
	61	4	Lehnsessel	grün	"
	62	1	Aufhangetisch	"	"
	63	1	Leuchter bank		"
	64	3	Bilder, Glaub[e], Vaterunser, Ave Maria		"
	65	1	Bild, Antlitz Jesu aus Seide		"
	66	13	Kreuzwegbilder	1 zerschlagen Rahmen find.	"
	67	1	Wanduhr	mit Holz rädern	"
	68	1	Wanduhr	Schwarz wald	"
	69	4	Glas u Spiegelbilder		"
	–	2	Wanduhren	Schwarz wald	Prag
	70	2	Bilder,	Maria u Anna, Äl.?	Lämberg
	71	2	Beerenkämme	holz	"
	72	4	Teller	(Novotný) stark beschädigt	"
s. 47	73	10	Gefäße	von Ton. Topfe u Kannen, 3 stark beschäd	Lämberg
	74	2	Wasserkrüge	Ton	"
	75	1	Vase		"
	76	1	Krug	aus Glas, stark beschäd.	"
	77	3	Kannen	aus Porzellan, zerschlagen	"
	78	2	Tonschüsseln	groß	"
	79	1	Glaskugel mit Taube,	Heiliger Geist beschäd.	"
	80	2	Trinkgläser	Andenken an das Schulfest Seifersdorf	"
	81	2	Glättkugeln	aus Glas	"

⁴¹⁸ Číslo přeškrtnuto obyčejnou tužkou, dopsáno číslo 38.

s. 48

82	2	Kaffeemühlen		"
83	1	Mörser	Eisen iHS 1693 alte Küche	"
84	2	Bilder,	Relief, Petrus u Paulus Eisen	"
85	2	Mondwagen	 Eisen u Messing ⁴¹⁹	"
86	1	Schlüssel	zum Vorhängen	"
87	11	Schuhschnallen	Messing	"
88	1	Laterne	im Gebetbuchform	"
89	1	Windbüchse		"
90	1	Gewehr,	Hinterlader	"
91	1	Sabel [Säbel]		"
92	3	Degen		Lämberg
93	1	Haubenstock	mit 4 Hauben	"
94	1	Feldflasche	Ton braun glasiert	"
95	1	X ⁴²⁰ Uhr rund, ⁴²¹	in der Küche N=21. ⁴²²	" Im April 1929 Nach Friedland
96	1	Bleigürtel	Leder	"
97	3	Statuetten	Holz	"
98	1	Kruzifix	mit Postament, Eisen	"
99	1	"	" " Messing	"
100	1	X Tintenfaß,	Porzellan in Zimmer N=38. ⁴²³	"
101	1	Gebetbuch	Himmelschlüssel	"
102	1	Brille	alt	"
103	1	Regenschirm	"	"
104	1	Jubiläumtaschentuch		"
105	1	Kinderhaube		"
106	1	Frauentuch		"
107	2	Sacken	Seide u Ziert	"
108	1	Schlafmütze,	Porzellan figur gelb glasierter Ton	"

⁴¹⁹ Před textem obrázek nakreslený obyčejnou tužkou, zřejmě sloužil k snadnějšímu dohledání předmětu při inventuře.

⁴²⁰ Fialovou pastelkou psaný křížek několika tahy zaškrtnán červenou pastelkou.

⁴²¹ Přeskrtnuto červenou pastelkou.

⁴²² Druhá část zápisu podtrhnuta obyčejnou tužkou.

⁴²³ Číslo 38 podtrženo obyčejnou tužkou

s. 49

109	1	Giltett [Gilet]	aus gemein Atlas	"
110	6	Suppenteller,	Palme, in Schelten bei Heida	"
111	5	Suppenteller	Fayence	Lämberg
112	1 ⁴²⁴	Suppenteller	Palme D. Prinz, S. Lobkowitz geschenkt am 22. VII. 1936	"
113	1	Tunkenteller	"	"
114	1	Desserteller	Novotný, Karlsbad	"
115	1	Deckel von der Zuckerdose		"
116	1	Suppenschüssel		"
117	1	Kaffeekanne	Palme	"
118	1	Kaffee "	blau zerschlagen	"
119	1	" "	R/384	"
120	2 ⁴²⁵	" " 1 Schmettenkanne	zerschlagen	"
121	1	Kaffeetasse	mit Teller XXVI/Pt.8.CF.	"
122	1	"	" "	"
123	1	"	XII. V. P.4. " "	"
124	1	"	" "	"
125	2	1. Kaffeekanne 1. Schmettenkanne	beschäd.	"
126	5	Kaffestassen mit Teller	CF/XXX.	"
127	1	" " "	Palme	"
128	4	" u. 1 Teller	CF. beschäd.	"
129	1	" ohne Teller	✂ 4 G.F. ⁴²⁶	"
s. 50 130	1	Kaffeetasse ohne Teller	✂	Lämberg
131	1	Zuckerdose	mit Deckel	"
132	1	"	" " S16	"
133	1	Töpferl [Töpfer]	Porz.	"
134	1	Becher	" Milchglas figuralbandt [band]	"
135	1	Blummenvase	"	"

⁴²⁴ Přeskrtnuto obyčejnou tužkou.

⁴²⁵ Přeskrtnuto a dopsáno (stejným inkoustem) číslo 1.

⁴²⁶ Před textem značka míšeňského porcelánu.

136	3	Weihwasser behälter	"	"
137	1	Schüssel	aus Ton	"
138	2	Biergläser		"
139	1	Weinglas		"
140	1	Zuckerdose	Glas	"
141	1	Körbchen	aus Glas zerschlagen	"
142	1	Weinglas		"
143	1	Feldflasche	bunt bemalt Glas	"
144	5	Teller (Fein Zinn Rarlsbad) [Karlsbad]	aus Zinn A. G. Grobzinn	"
145	1	Kaffee kanne	" "	"
146	1	"	Messing	"
147	1	Halbe	mit Zinndecke Fayence bemalt v. Mangan blau u. grün	"
148	3	Kanonenkugeln	Eisen	"
s. 2 ⁴²⁷	149	1	Granatkugel	Lämberg
	150	1	X Stockuhr	Venetiansch, Spielwerk. Im Glaszimmer N=35
	151	1	X Komode	geschwungen. eingelegt. Im Boudoir N=4.
	152	1	X Kaffeetasse m. Teller	S. Serves Im Speiszimmer N=4
	153	2	Spiegelbilder	"
	154	1	Geburt Christi	ganz zerschlagen
	155	2	Wappenbilder	"
	156	1	Tabakschneide	"
	158 ⁴²⁸	1	Hellebarde	Bronze
	159	2	Photografien	
	160	1	Studenten säbel	
		2	Glocken	groß, im Lederriemen
		1 ⁴²⁹	Bratspieß	in der alten Küche ⁴³⁰

⁴²⁷ Chybné číslování.

⁴²⁸ Chyba v číslování – přeskočeno číslo 157.

⁴²⁹ Odškrtnuto červenou pastelkou.

⁴³⁰ Podtrženo červenou pastelkou.

8.3 Inventář s doplňujícími informacemi k osudům exponátů

Pro potřeby mé práce jsem veškeré exponáty patřící k muzeu rozepsala po jednotlivých položkách, dohledala je v inventáři NPF (je-li číslo červeně, pak nebyla položka při revizi roku 1953 nalezena, tudíž byla mezi lety 1949–1953 převezena na jiný objekt či vyřazena), v černé knize Lemberka, příp. zámku Sychrov (i tato čísla jsou tedy v tabulce zanesena, a to pod značkou „Sy“), a nakonec jsem jim přiřadila číslo ze současné evidence CastIS. V tabulce se nacházejí též informace o současném umístění předmětu, dochoval-li se na zámku Lemberk. Informace v sloupci „poznámky“ se vztahují k původu exponátů, resp. k jejich návratům na zámek či k vyřazení ze zámeckého mobiliáře. Byly-li ztráty zaznamenány již v inventáři z 20. let 20. století, je u nich poznamenáno, že chyběly „již před rokem 1945“. Pokud se o „ztrátě“ či vyřazení předmětu tento sešit nezmiňuje, ale předmět není zapsán v soupisu mobiliáře NPF z roku 1949, pak se v poznámce nachází slova „chybělo již před rokem 1949“. A pakliže i v seznamu NPF byly ony předměty zaneseny, ale není o nich zmínka v černé knize, pak jsou u nich napsána slova „chybělo již před rokem 1953“, případně „vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953“, kdy byla provedena revize a následný soupis leberského mobiliáře. V těchto případech nelze zpravidla určit, co se s nimi stalo (nebyli-li převezeni na Sychrov), jelikož k jejich převodům aj. chybí potřebné záznamy.

Číslo	Předmět	Specifikace a umístění	Inventář 1921–1926	Inventář NPF	Černá kniha		CastIS	Poznámky
					Staré číslo	Nové číslo		
1	dřevěná česací stolička	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 1	1251, s. 45	Sy 1251	Sy 8	LM00959	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
2	dřevěné rádlo / plečka	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 2	3068	3068, s. 58	940, s. 58	LM00825	
3	dřevěné rádlo / plečka	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 2	3068	3068, s. 58	939, s. 58	LM00826	

4	dřevěné rádlo / plečka	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 2	—	b. č.	941, s. 58	LM00827 + LM00828	
5	dřevěný kolovrat	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 3	1252, s. 45	Sy 1252 + 84	Sy 11 + 149	LM00876 + LM00960	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
6	dřevěný kolovrat	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 3	1253, s. 45	—	—	UPM Z 275/45	výpůjčka
7	dřevěná oj s kolem za jho	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 4	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
8	drhlen	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 5	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
9	trdlíce	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 6	1255, s. 45	Sy 1255	Sy 10	LM00877	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
10	trdlíce	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 6	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
11	trdlíce	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 6	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
12	vochle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 7	1377, s. 50 ⁴³¹	b. č.	Sy 34	LM00933	navráceno dohodou z 22. 7. 2005

⁴³¹ Pod tímto číslem je v soupisu NPF zaneseno 15 položek pod slovy „15 kusů růz. starého tkalc. náradí“, nelze tedy s jistotou určit, které z uvedených pod toto číslo skutečně patří. Vzhledem k tomu, že se při svozech často k evidenci použila nejprve označení od NPF a teprve poté bylo předmětům přiřazeno nové číslo, je možné předpokládat (dle „b. č.“ v kolonce u starého čísla v černé knize Sychrova), že tkalcovské předměty uvedené zde v tabulce pod číslem 1377 byly na Sychrov odvezeny ještě před inventurou NPF a v uvedeném soupisu se tedy pod číslem 1377 nachází jiné tkalcovské předměty, jež se do dnešních dní na zámku nedochovaly.

13	vochle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 7	1377, s. 50	b. č.	Sy 35	LM00934	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
14	vochle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 7	1377, s. 50	b. č.	Sy 36	LM00935	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
15	vochle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 7	1389, s. 50	Sy 1385	Sy 4	LM00936	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
16	vochle	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 7	1377, s. 50	—	—	—	vyřazeno někdy před rokem 1953
17	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 38	LM00896	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
18	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/001	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
19	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
20	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/003	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
21	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/004	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
22	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/005	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

23	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/006	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
24	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/007	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
25	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/008	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
26	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/009	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
27	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/010	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
28	vochlička	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 8	1377, s. 50	b. č.	Sy 39	LM00897/011	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
29	dřevěný hřeben na borůvky	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 9	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
30	dřevěný hřeben na borůvky	<i>černá kuchyně</i>	s. 43, č. 9	—	b. č.	Sy 41	LM00898	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
31	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Není zanesena v černé knize zámku Sychrov		LM00908	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
32	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 2	Sy 25	LM00909	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

33	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 1	Sy 25	LM00910	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
34	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 4	Sy 25	LM00911	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
35	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 5	Sy 25	LM00912	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
36	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 3	Sy 25	LM00913	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
37	přeslice	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	Sy 85	Sy 150	LM00914	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
38	přeslice	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	b. č.	Sy 26	LM00941	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
39	přeslice	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	b. č.	Sy 26	LM00942	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
40	přeslice	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 10	1377, s. 50	b. č.	Sy 26	LM00943	navraceno dohodou z 22. 7. 2005; přebývá LM00944
41	motovidlo	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 11	1247, s. 45	b. č.	Sy 28	LM00921	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

42	motovidlo	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 11	1254, s. 45	b. č.	Sy 27	LM00922	navráceno dohodou z 22. 7. 2005; přebývá UPM Z 275/43
43	cívečnice	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 12	—	—	—	UPM Z 275/46	výpůjčka
44	krample (mykač)	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 13	1373, s. 49	Sy 137	Sy 30	LM00937	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
45	krample (mykač)	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 13	1377, s. 50	b. č.	Sy 33	LM00938	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
46	krample (mykač)	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 13	1377, s. 50	b. č.	Sy 31	LM00939	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
47	krample (mykač)	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 43, č. 13	1377, s. 50	b. č.	Sy 32	LM00940	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
48	vzorovaný pléd	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 14	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
49	vzorovaný pléd	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 14	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
50	člunek	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 15	1390, s.50	b. č.	Sy 29	LM00916	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
51	člunek	<i>depozitář</i>	s. 43, č. 15	1390, s. 50	Sy 88	Sy 148	LM00917	navráceno dohodou z 22. 7. 2005

52	člunek	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 15	1390, s. 50	Sy 87	Sy 154	LM00918	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
53	člunek	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 43, č. 15	1390, s. 50	Sy 86	Sy 153	LM00919	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
54	člunek	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 15	1390, s. 50	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
55	Dřevěný breviář (<i>Horae Diurnae Brevarii Romani</i>)	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 16	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
56	plán Benátek	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 17	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
57	plán Jeruzaléma	<i>nedochováno</i>	s. 43, č. 18	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
58	plán Piacenzy	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 19	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
59	plán Piacenzy	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 19	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
60	plán Piacenzy	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 19	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
61	plán Piacenzy	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 19	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

62	plán farních beneficíí	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 20	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
63	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
64	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
65	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
66	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
67	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
68	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
69	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
70	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
71	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

72	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
73	spisy / písemnosti	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 21	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
74	Kristus, obraz na plechu	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 22	1313, s. 47	b. č., pozn. 73	308, s. 19	—	vyřazeno 25. 11. 1964
75	dřevěná Matka Boží s Ježíšem a sv. Janem Křtitelem jako dítětem	<i>depozitář</i>	s. 44, č. 23	1299, s. 47	Sy 52	Sy 77	LM00841	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
76	Poslední soud, obraz na dřevě	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 24	1439, s. 52	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
77	železný zámek	<i>depozitář</i>	s. 44, č. 25	1261, s. 46	Sy 1261	Sy 2	LM00924	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
78	železný zámek	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 25	1261, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
79	železný zámek	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 25	1261, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
80	železný zámek	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 25	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

81	železný zámek	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 25	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
82	železná podkova	<i>depozitář</i>	s. 44, č. 26	—	b. č., pozn. 74	309, s. 19	LM00809	
83	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	—	b. č., pozn. 74	309, s. 19	—	vyřazeno roku 1985
84	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	—	b. č., pozn. 74	309, s. 19	—	vyřazeno roku 1985
85	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	1408, s. 51	b. č., pozn. 1408	369, s. 24	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
86	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	1408, s. 51	b. č., pozn. 1408	369, s. 24	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
87	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	1408, s. 51	b. č., pozn. 1408	369, s. 24	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
88	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	1408, s. 51	b. č., pozn. 1408	369, s. 24	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
89	železná podkova	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 26	1408, s. 51	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
90	křesadlo	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 27	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

91	křesadlo	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 27	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
92	rasoška	<i>černá kuchyně</i>	s. 44, č. 28	—	Sy 396	Sy 1	LM00819	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
93	rasoška	<i>černá kuchyně</i>	s. 44, č. 28	—	Sy 396	Sy 1	LM00875	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
94	sekyra	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 29	1397, s. 50	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
95	požární řád	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 30	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1945
96	požární řád	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 30	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1945
97	mačkáci a štípací kleště	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 31	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
98	mačkáci a štípací kleště	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 31	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
99	síto do trouby	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 32	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
100	pluh se 2 radlicemi	<i>depozitář</i>	s. 44, č. 33	1244, s. 45	b. č.	—	LM00829	jen 1 radlice dvojité

101	lampa se skleněnou bání	<i>bajkový sál</i>	s. 44, č. 34	—	Sy 6d	Sy 17	LM00948/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
102	lampa se skleněnou bání	<i>bajkový sál</i>	s. 44, č. 34	—	Sy 3a	Sy 14	LM00949/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
103	lampa se skleněnou bání	<i>bajkový sál</i>	s. 44, č. 34	—	Sy 4b	Sy 15	LM00950/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
104	lampa se skleněnou bání	<i>bajkový sál</i>	s. 44, č. 34	—	Sy 5c	Sy 16	LM00951/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
105	dřevěný svícen	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 44, č. 35	1267, s. 46	Sy 19	Sy 20	LM00892	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
106	březové dřevo s nádory	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 36	1242, s. 45	1242, s. 49	776, s. 49	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
107	březové dřevo s nádory	<i>nedochováno</i>	s. 44, č. 36	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1945
108	jho pro hovězí dobytek	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 37	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
109	smrkové poleno	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 38	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
110	kokosový ořech	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 45, č. 39	1371, s. 49	Sy 112	Sy 129	LM00842	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

111	dřevěné poleno	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 40	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
112	dřevěné poleno	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 40	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
113	dřevěné poleno	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 40	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
114	kořen topolu	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 41	1262, s. 46	1262, s. 52	826, s. 52	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
115	kořen topolu	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 41	1262, s. 46	1262, s. 52	826, s. 52	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
116	přírodní hůl	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 42	1250, s. 46	L250 [1250], s. 49	777, s. 49	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
117	špička borovice s šiškami	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 43	1262, s. 46	1262, s. 52	826, s. 52	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
118	koudel / potírka	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 44	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
119	kořen jeřabiny, had	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 45	1262, s. 46	1262, s. 52	826, s. 52	—	vyřazeno roku 1954 (čj. 11.713/54)
120	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1411, s. 51	Sy 120	Sy 176	LM00835/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005

121	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1448, s. 52	Sy 121	Sy 181	LM00836/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
122	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1452, s. 52	Sy 126	Sy 199	LM00837/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
123	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1453, s. 52	Sy 1454	Sy 201	LM00838/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
124	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1418, s. 51	Sy 119	Sy 177	LM00874/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
125	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1454, s. 52	Sy 1453	Sy 200	LM00878/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
126	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1273, s. 46	Sy 138	Sy 164	LM00881/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
127	podmalba na skle	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 46	1419, s. 51	Sy 122	Sy 180	LM00882/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
128	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1410, s. 51	Sy 127	Sy 163	LM00962/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
129	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	—	Sy 126	Sy 165	LM00963/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
130	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	2807, s. 100	Sy 129	Sy 172	LM00964/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

131	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1413, s. 51	Sy 125	Sy 166	LM00965/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
132	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	2809, s. 100	Sy 1226	Sy 198	LM00966/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
133	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1420, s. 51	Sy 123	Sy 179	LM00967/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
134	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1417, s. 51	Sy 124	Sy 178	LM00968/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
135	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1414, s. 51	Sy 134	Sy 182	LM00969/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
136	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1415, s. 51	Sy 135	Sy 170	LM00970/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
137	podmalba na skle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 46	1416, s. 51	Sy 136	Sy 183	LM00971/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
138	kopie obrazu Panny Marie	<i>Zdislavina světnička</i>	s. 45, č. 47	1447, s. 52	1447, s. 39	612, s. 39	LM00314/001, 002	
139	halapartna	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 48	1258, s. 46	1258, s. 54	866, s. 54	LM0538	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
140	kopie obrazu Panny Marie	<i>velká kancelář</i>	s. 45, č. 49	2629, s. 94	2629, s. 5	77, s. 5	LM00315/001, 002	

141	česno (od včeliho úlu)	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 50	—	Sy 76	Sy 55	LM01135	navráceno dohodou z 2020
142	sršní hnízdo	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 51	1379, s. 50	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
143	skelet koňské lebky	<i>depozitář</i>	s. 45, č. 52	1263, s. 46	1263, s. 52	827, s. 52	LM00780	
144	tříška z dubu zasaženého bleskem	<i>nedochováno</i>	s. 45, č. 53	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
145	postel s nebesy	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 45, č. 54	108, s. 4	Sy 108	Sy 47	LM00957	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
146	dřevěná malovaná kolébka	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 55	1240, s. 45	—	—	—	dle zápisu od Ludmily Kubíčkové z r. 1953 odvezeno dr. Wirthem nejspíše na Jemniště
147	dřevěný malovaný chlebník	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 56	2727, s. 97	Sy 2727	Sy 46	LM00954	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
148	dřevěný malovaný chlebník	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 57	1235, s. 45	b. č.	Sy 24	LM00956	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
149	dřevěná malovaná šatní skříň	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 58	1236, s. 45	Sy 27	Sy 23	LM00955	navráceno dohodou z 22. 7. 2005

150	dřevěný malovaný misník	<i>místnost s pecí</i>	s. 46, č. 59	1611, s. 58	1611, s. 34	524, s. 34	LM00177	navráceno z Karlštejna
151	dřevěný malovaný misník	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 59	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
152	dřevěný jídelní stůl ze 17. stol.	<i>černá kuchyně</i>	s. 46, č. 60	1241, s. 45	—	—	UPM Z 275/28	výpůjčka
153	zelená selská židle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 61	2730, s. 97	—	—	UPM Z 275/32	výpůjčka
154	zelená selská židle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 61	2731, s. 97	—	—	UPM Z 275/32	výpůjčka
155	zelená selská židle	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 61	2732, s. 97	—	—	—	snad je také ve správě UPM
156	zelená selská židle	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 61	2733, s. 97	—	—	—	snad je také ve správě UPM
157	zelený závěsný stůl	<i>černá kuchyně</i>	s. 46, č. 62	—	b. č., s. 20	b. č., s. 20, pozn. 2003	LM00130	
158	stolní stojan na louče	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 63	—	b. č.	Sy 43	LM00972	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
159	obraz Vyznání víry	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 64	—	1440, s. 45	715, s. 45	LM00328/001, 002	

160	obraz Otčenáš	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 64	1441, s. 52	1441, s. 45	716, s. 45	LM00322/001, 002	
161	obraz Zdravas Maria	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 64	1443, s. 52	1442, s. 45	717, s. 45	LM00323/001, 002	
162	obraz Veraikon	<i>východní oratoř</i>	s. 46, č. 65	1436, s. 52	1436, s. 45	712, s. 45	LM00341/001, 002	
163	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1421, s. 51	Sy 151	Sy 184	LM01023/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
164	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1422, s. 51	Sy 150	Sy 185	LM01024/001, 022	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
165	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1423, s. 51	Sy 149	Sy 186	LM01025/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
166	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1424, s. 51	Sy 148	Sy 187	LM01026/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
167	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1425, s. 51	Sy 147	Sy 188	LM01027/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
168	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1426, s. 51	Sy 146	Sy 189	LM01028/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
169	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1427, s. 51	Sy 144	Sy 191	LM01029/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005

170	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1428, s. 51	Sy 145	Sy 190	LM01030/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
171	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1429, s. 51	Sy 144	Sy 192	LM01031/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
172	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1430, s. 51	Sy 143	Sy 193	LM01032/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
173	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1431, s. 51	Sy 142	Sy 194	LM01033/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
174	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1431, s. 51	Sy 140	Sy 196	LM01035/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
175	obraz křížové cesty	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 66	1433, s. 51	Sy 139	Sy 195	LM01034/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
176	nástěnné hodiny s dřevěnými kolečky	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 67	1385, s. 50	Sy 93	Sy 60	LM00927	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
177	nástěnné hodiny Schwarzwald	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 68	1386, s. 50	2688, s. 9	142, s. 9	LM00751	v černé knize pod stejným číslem zapsány hodiny LM00750
178	podmalba na zrcadle	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, č. 69	—	Sy 133	Sy 168	LM00880/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
179	podmalba na zrcadle	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 69	—	Sy 169	122	LM00993/001, 002	navráceno dohodou z 22. 7. 2005

180	podmalba na zrcadle	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 69	—	Sy 128	Sy 171	LM00883/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
181	podmalba na zrcadle	<i>depozitář</i>	s. 46, č. 69	—	Sy 162	131	LM00873/001, 002	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
182	nástěnné hodiny Schwarzwald	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 46, b. č.	1387, s. 50	Sy 92	Sy 62	LM00926	z pražského paláce; navraceno dohodou z 22. 7. 2005
183	nástěnné hodiny Schwarzwald	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 46, b. č.	1388, s. 50	Sy 91	Sy 61	LM01012	z pražského paláce; navraceno dohodou z 22. 7. 2005
184	obrazy, Maria a Anna (olejomalba)	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 70	1444, s. 52	1444, s. 39	610, s. 39	—	prodáno: Antikva 25. 9. 1965
185	obrazy, Maria a Anna (olejomalba)	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 70	1445, s. 52	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
186	dřevěný hřeben na borůvky	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 46, č. 71	—	b. č.	Sy 42	LM00931	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
187	dřevěný hřeben na borůvky	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 71	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
188	talíř (Novotný), silně poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 72	1288, s. 47	1288, s. 18	289, s. 18	—	vyřazeno roku 1985

189	talíř (Novotný), silně poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 72	1288, s. 47	1288, s. 18	289, s. 18	—	vyřazeno roku 1985
190	talíř (Novotný), silně poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 72	1288, s. 47	1288, s. 18	289, s. 18	—	vyřazeno roku 1985
191	talíř (Novotný), silně poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 46, č. 72	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
192	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
193	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
194	hliněná nádoba (silně poškozená)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
195	hliněná nádoba (silně poškozená)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
196	hliněná nádoba (silně poškozená)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
197	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
198	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953

199	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
200	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
201	hliněná nádoba	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 73	1289, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
202	hliněný džbán na vodu	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 74	1274, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
203	hliněný džbán na vodu	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 74	1275, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
204	váza	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 47, č. 75	1268, s. 46	Sy 61	Sy 70	LM00866	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
205	skleněný džbán (silně poškozen)	<i>nedochován</i>	s. 47, č. 76	1277, s. 46	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
206	porcelánová konvice (rozbitá)	<i>klasicistní pracovna</i>	s. 47, č. 77	1278, s. 46	1278, s. 18	288, s. 18	LM00484/001, 002	
207	porcelánová konvice (rozbitá)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 77	1278, s. 46	1278, s. 18	288, s. 18	—	vyřazeno roku 1985
208	porcelánová konvice (rozbitá)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 77	1328, s. 48	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953

209	velká hliněná miska	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 78	1285, s. 46	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
210	velká hliněná miska	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 78	1285, s. 46	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
211	skleněná koule s Duchem svatým	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 47, č. 79	1281, s. 46	Sy 118	Sy 133	LM00870	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
212	sklenice na pití („Vzpomínka na školní slavnost v Žibřidicích“)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 80	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
213	sklenice na pití („Vzpomínka na školní slavnost v Žibřidicích“)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 80	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
214	skleněná hladká koule	<i>depozitář</i>	s. 47, č. 81	1265, s. 46	Sy 117	Sy 134	LM00871	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
215	skleněná hladká koule	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 81	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
216	kávový mlýnek	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 82	1269, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
217	kávový mlýnek	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 82	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

218	železný hmoždír	<i>černá kuchyně</i>	s. 47, č. 83	1291, s. 47	—	—	UPM Z 275/57a,b (s paličkou)	vypůjčka
219	kovový reliéf sv. Petra	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 47, č. 84	1391, s. 50	Sy 48	Sy 104	LM00847	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
220	kovový reliéf sv. Pavla	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 47, č. 84	1392, s. 50	Sy 47	Sy 103	LM00848	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
221	mincíř	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 85	1279, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
222	mincíř	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 85	1280, s. 46	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
223	klíč k zavěšení	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 86	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
224	mosazná spona na boty	<i>depozitář</i>	s. 47, č. 87	1326, s. 48	Sy 51	Sy 106	LM00889	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
225	mosazná spona na boty	<i>depozitář</i>	s. 47, č. 87	1326, s. 48	Sy 52	Sy 107	LM00890	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
226	mosazná spona na boty	<i>depozitář</i>	s. 47, č. 87	1326, s. 48	Sy 53	Sy 108	LM00891	navraceno dohodou z 22. 7. 2005
227	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	1326, s. 48	—	—	—	chybělo již před rokem 1953

228	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
229	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
230	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
231	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
232	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
233	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
234	mosazná spona na boty	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 87	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
235	lucerna tvaru modlitební knihy	<i>depozitář</i>	s. 47, č. 88	1312, s. 47	b. č., s. 19	307, s. 19, pozn. 72	LM00709	
236	větrovka (puška)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 89	1406, s. 51	1406, s. 24	374, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
237	zadovka (puška)	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 90	1197, s. 43	1197, s. 24	360, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964

238	šavle	<i>nedochováno</i>	s. 47, č. 91	1401, s. 50	1401, s. 24	370, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
239	kord	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 92	1405, s. 51	1405, s. 24	374, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
240	kord	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 92	1399, s. 50	1399, s. 24	376, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
241	kord	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 92	1400, s. 50	1400, s. 24	377, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
242	hlava na čepec	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 48, č. 93	—	Sy 1263	Sy 5	LM00958	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
243	čepec	<i>depozitář</i>	s. 48, č. 93	—	—	—	LM01102	vráceno z Jemniště roku 2018
244	čepec	<i>depozitář</i>	s. 48, č. 93	—	—	—	LM01103	vráceno z Jemniště roku 2018
245	čepec	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 93	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
246	čepec	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 93	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

247	plní lahev, hnědě glazovaná	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 94	1292, s. 47	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
248	kruhové hodiny	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 95	—	—	—	—	v dubnu 1929 odvezeny na Frýdlant
249	opasek olověný a kožený	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 96	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
250	dřevěná soška	<i>depozitář</i>	s. 48, č. 97	1296, s. 47	Sy 80	Sy 53	LM00879	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
251	dřevěná soška	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 48, č. 97	1298, s. 47	Sy 78	Sy 54	LM00952	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
252	dřevěná soška	<i>světnice u černé kuchyně</i>	s. 48, č. 97	1297, s. 47	Sy 79	Sy 51	LM00953	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
253	železný krucifix s podstavcem	<i>vrchnostenská kancelář</i>	s. 48, č. 98	1294, s. 47	Sy 46	Sy 109	LM00982	navráceno dohodou z 22. 7. 2005
254	mosazný krucifix s podstavcem	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 99	1295, s. 47	1295, s. 19	298, s. 19	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
255	porcelánový kalamář	<i>nelze přesně identifikovat</i>	s. 48, č. 100	706, s. 26 — —	706, s. 30 Sy 64 Sy 66	468, s. 30 Sy 75 Sy 74	LM00496 LM00843 LM00845 ⁴³²	položku nelze přesně identifikovat

⁴³² Jedná se pouze o několik možností, na zámku Lemberk se nacházelo mnohem více kalamářů z porcelánu (tj. i v dalších místnostech), z nichž se mnohé nedochovaly, nelze tedy ani s jistotou říci, zda některý z těchto tří uvedených kalamářů je vskutku tím z tzv. muzea princezny Gabriely.

256	modlitební knížka Nebeský klíč	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 101	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
257	staré brýle	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 102	—	b. č., s. 18, pozn. 61	279, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
258	starý deštník	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 103	1382, s. 50	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
259	jubilejní kapesník	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 104	1383, s. 50	—	—	—	šátek z výstavy v Manchesteru 1887 (dle NPF), dr. Wirth si jej odvezl
260	karkulka	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 105	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
261	dámský šátek	<i>depozitář</i>	s. 48, č. 106	—	—	—	LM01111	vráceno z Jemniště roku 2018
262	hedvábný a zdobený váček	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 107	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
263	hedvábný a zdobený váček	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 107	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
264	porcelánová figurka, Ospalec	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 108	1306, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
265	atlasový živůtek/vestička	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 109	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

266	polévkový talíř, Palme, Šelty	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 110	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
267	polévkový talíř, Palme, Šelty	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 110	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
268	polévkový talíř, Palme, Šelty	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 110	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
269	polévkový talíř, Palme, Šelty	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 110	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
270	polévkový talíř, Palme, Šelty	<i>nedochováno</i>	s. 48, č. 110	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
271	polévkový talíř, fajáns	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 111	1301, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
272	polévkový talíř, fajáns	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 111	1302, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
273	polévkový talíř, fajáns	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 111	1303, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
274	polévkový talíř, fajáns	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 111	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
275	polévkový talíř, fajáns	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 111	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949

276	polévkový talíř, Palme	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 112	—	—	—	—	22. 7. 1936 darováno princí S. Lobkowiczovi
277	omáčkový talíř	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 113	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
278	desertní talíř, Novotný, Karlovy Vary	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 114	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
279	poklička od cukřenky	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 115	—	b. č., s. 19, pozn. 68	297, s. 19	LM00493	
280	polévková mísa	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 116	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
281	kávová konvice, Palme	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 117	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
282	kávová konvice, modrá, rozbitá	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 118	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
283	kávová konvice, zn. „R/384“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 119	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
284	kávová konvice, rozbitá	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 120	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
285	konvička na smetanu	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 120	1327, s. 48	1327, s. 18	282, s. 18	LM00483	

286	kávový šálek s podšálkem, „XXVI/Pt.8.CF.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 121	1316, s. 48	1316, s. 18	276, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
287	kávový šálek s podšálkem „XXVI/Pt.8.CF.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 122	1316, s. 48	1316, s. 18	276, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
288	kávový šálek „XII. V. P. 4.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 123	1322, s. 48	1322, s. 18	286, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
289	kávový šálek	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 124	1287, s. 47	1287, s. 19	292, s. 19	LM00480	
290	kávová konvice, poškozená	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 125	1327, s. 48	1327, s. 18	284, s. 18	LM00481	
291	konvička na smetanu, poškozená	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 125	1327, s. 48	1327, s. 18	283, s. 18	LM00482	
292	kávový šálek s podšálkem, „CF/XXX.“	<i>depozitář</i>	s. 49, č. 126	1284, s. 46	1284, s. 18	277, s. 18	LM00479	
293	kávový šálek s podšálkem, „CF/XXX.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 126	1284, s. 46	1284, s. 18	277, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení

294	kávový šálek s podšálkem, „CF/XXX.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 126	1284, s. 46	1284, s. 18	277, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
295	kávový šálek s podšálkem, „CF/XXX.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 126	1310, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
296	kávový šálek s podšálkem, „CF/XXX.“	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 126	1310, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
297	kávový šálek s podšálkem, Palme	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 127	—	b. č., s. 18, pozn. 63	281, s. 18	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
298	kávový šálek s podšálkem „CF.“, poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 128	1309, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
299	kávový šálek „CF.“, poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 128	1309, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
300	kávový šálek „CF.“, poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 128	1309, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
301	kávový šálek „CF.“, poškozen	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 128	1309, s. 47	—	—	—	chybělo již před rokem 1953

302	kávový šálek „CF.“, poškozen, Míšeň	<i>nedochováno</i>	s. 49, č. 129	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
303	kávový šálek bez talířku, Míšeň	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 130	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
304	cukřenka s víčkem	<i>tabulnice</i>	s. 50, č. 131	—	Sy 54	Sy 138	LM01009	
305	cukřenka s víčkem, „S16“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 132	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
306	porcelánová figurka, hrnčič	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 133	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
307	pohár z opakního skla, figurální scéna	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 50, č. 134	—	Sy 107	Sy 72	LM01004	
308	květinová váza	<i>druhorokoková jídelna</i>	s. 50, č. 135	1329, s. 48	Sy 106	Sy 69	LM00867	
309	kropenka	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 50, č. 136	1457, s. 52	Sy 110	Sy 113	LM00872	
310	kropenka	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 136	2697, s. 96	2697, s. 9	145, s. 9	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
311	kropenka	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 136	1456, s. 52	—	—	—	chybělo již před rokem 1953

312	hliněná mísa	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 137	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
313	sklenice na pivo	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 138	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
314	sklenice na pivo	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 138	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
315	sklenice na víno	<i>druhorokoková jídelna</i>	s. 50, č. 139	—	b. č., s. 16, pozn. 40	240, s. 16	LM00514	
316	skleněná cukřenka	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 140	1286, s. 46	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
317	skleněný košík	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 141	—	b. č., s. 19, pozn. 66	293, s. 19	—	vyřazeno roku 1985
318	sklenice na víno	<i>druhorokoková jídelna</i>	s. 50, č. 142	—	b. č., s. 16, pozn. 41	241, s. 16	LM00515	
319	skleněná polní lahev malovaná	<i>Gabrielina ložnice</i>	s. 50, č. 143	1324, s. 48	Sy 64	Sy 104	LM01002	
320	cínový talíř, Karlovy Vary, „A. G. Grobzinn“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 144	1357, s. 49	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi 1953

321	cínový talíř, Karlovy Vary, „A. G. Grobzinn“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 144	1358, s. 49	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi 1953
322	cínový talíř, Karlovy Vary, „A. G. Grobzinn“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 144	1359, s. 49	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi 1953
323	cínový talíř, Karlovy Vary, „A. G. Grobzinn“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 144	1360, s. 49	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi 1953
324	cínový talíř, Karlovy Vary, „A. G. Grobzinn“	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 144	1361, s. 49	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi 1953
325	kávová konvice cínová (A. G. Grobzinn)	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 145	1346, s. 49	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
326	kávová konvice mosazná	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 146	1331, s. 48	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
327	kameninový modro- zelený půllitr s cínovým víkem	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 147	1330, s. 48	—	—	—	vyřazeno zřejmě při revizi roku 1953
328	železná dělová koule	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 148	1376, s. 50	1376, s. 24	367, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964

329	železná dělová koule	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 148	1376, s. 50	1376, s. 24	367, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
330	železná dělová koule	<i>nedochováno</i>	s. 50, č. 148	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
331	železný náboj do děla	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 149	1375, s. 50	1375, s. 24	378, s. 24	—	prodáno: Klenoty Liberec 14. 10. 1964
332	benátské hrací hodiny (Stockuhr)	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 150	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
333	komoda, rozkládaná	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 151	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
334	kávový šálek s talířem	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 152	1317, s. 48	—	—	—	chybělo již před rokem 1953
335	podmalba na zrcadle	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 153	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
336	podmalba na zrcadle	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 153	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
337	Narození Krista, úplně rozbito	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 154	1443, s. 52	1443, s. 39	605, s. 39	—	prodáno: Antikva 25. 9. 1965

338	heraldický obraz	<i>vrchnostenská kancelář</i>	s. 2, č. 155	1372, s. 49	1372, s. 46	720, s. 46	LM00438	
339	heraldický obraz	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 155	1451, s. 52	1451, s. 45	719, s. 45	—	předáno SPS 1961
340	řezačka tabáku	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 156	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
341	bronzová halapartna	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 158	—	—	—	—	chybělo již před rokem 1949
342	fotografie	<i>druhorokoková jídelna</i>	s. 2, č. 159	2354, s. 84	2354, s. 52	834, s. 52	LM00297	nelze s jistotou určit
343	fotografie	<i>druhorokoková jídelna</i>	s. 2, č. 159	1670, s. 60	1670, s. 53	850, s. 53	LM00298	nelze s jistotou určit
344	studentská šavle	<i>nedochováno</i>	s. 2, č. 160	1404, s. 51	1404, s. 24	373, s. 24	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
345	velký zvon na koženém řemenu	<i>nedochováno</i>	s. 2, b. č.	1565 [1256], s. 45	1256, s. 25	383, s. 25	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
346	velký zvon na koženém řemenu	<i>nedochováno</i>	s. 2, b. č.	1575 [1257], s. 45	1257, s. 25	384, s. 25	—	bez poznámky k prodeji či vyřazení
347	rožeň	<i>černá kuchyně</i>	s. 2, b. č.	—	b. č., s. 20, pozn. 2009/1, 2, 3	b. č., s. 20	LM00818/001, 002, 003	

8.4 Obrazová dokumentace

Následující fotografie jsou z většinové části dílem autora, je-li tomu jinak, je tato skutečnost pod danými fotografiemi uvedena. Pod ID se pak nachází číslo, pod nímž je možno předmět dohledat v tabulce 8.3. U některých exponátů se dochoval štítek korespondující s inventářem z 20. let 20. století, v takovýchto případech je k fotografii daného předmětu připojena také fotografie onoho štítku.

ID 1

Obr. 1: Dřevěná česací stolice na len; 64 x 75 x 40 cm.
LM00959

ID 2

Obr. 2: Plečka k orání ze dřeva a železa, s kolečkem a pěti háky; 100 x 190 cm.
LM00826
© NPÚ

ID 3

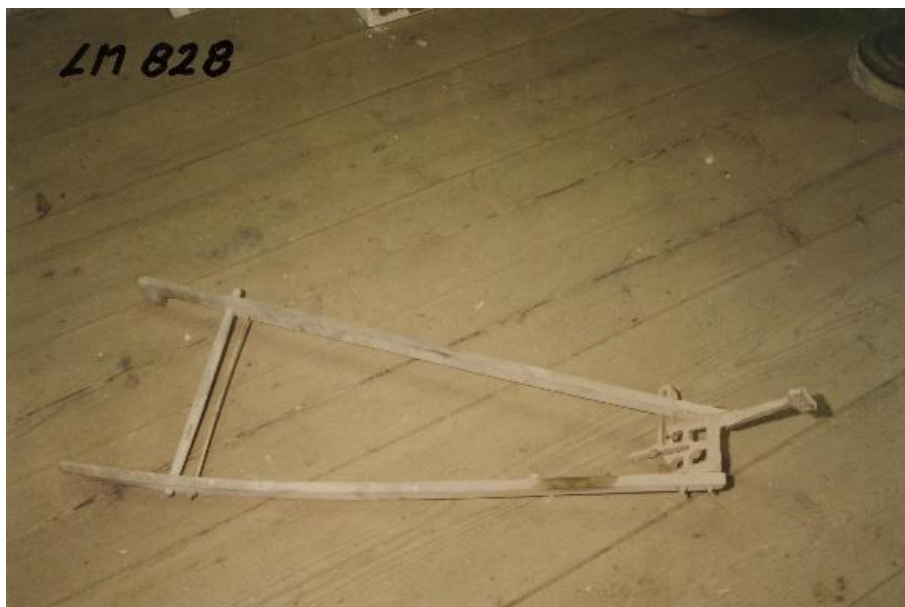
Obr. 3: Plečka k orání ze železa, s kolečkem a jedním hákem; 100 x 217 cm.
LM00826
© NPÚ

ID 4

Obr. 4: Hák se dvěma dřevěnými násadami; délka násad 132 cm a 109 cm.
LM00827
© NPÚ

ID 4

Obr. 5: Rukojeti k hákům; 134 x 45 cm.
LM00828
© NPÚ

ID 5

Obr. 6: Dřevěný kolovrat vertikální; 83 x 40 cm.
LM00876

ID 5

Obr. 7: Součást kolovratu; 11 cm.
LM00960

ID 6

Obr. 8: Dřevěný kolovrat vertikální; 87 x 35 cm.
UPM Z 275/45

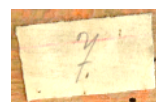
ID 9

Obr. 9: Trdlice na lámání lnu; 74 x 110 x 31,5 cm.
LM00877

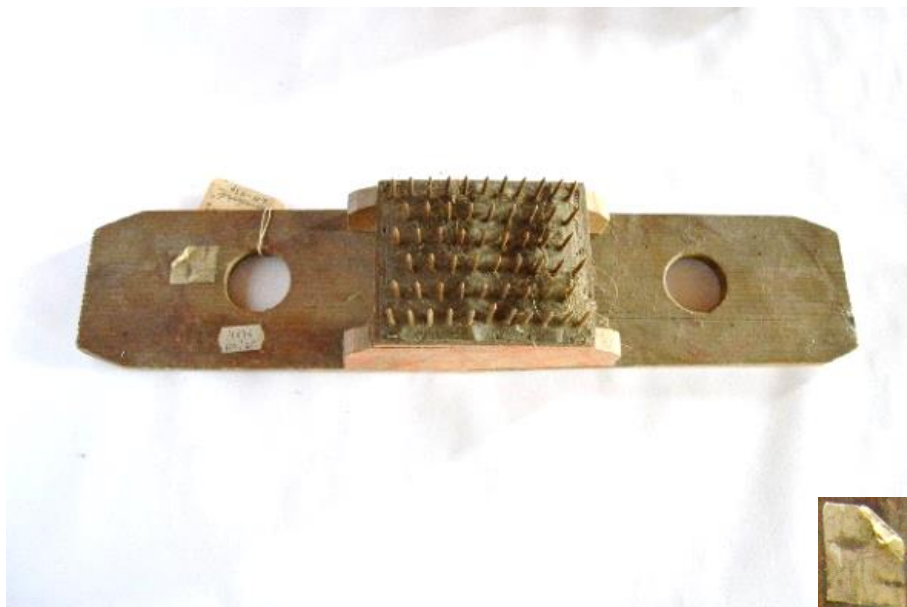

ID 12

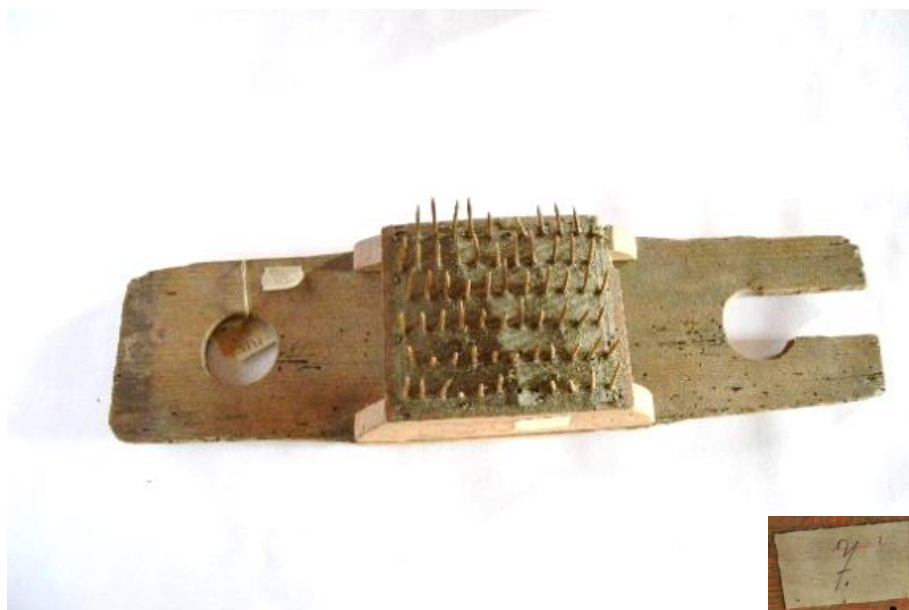
Obr. 10: vohle na vyčesávání lnu; s otvory v bocích, červeně malovaná; 5 x 42 x 10,5 cm.
LM00933

ID 13

Obr. 11: vohle na vyčesávání lnu; červeně malovaná; 4,5 x 44 x 9,5 cm.
LM00934

ID 14

Obr. 12: vohle na vyčesávání lnu; červeně malovaná; 5 x 42,5 x 11 cm.
LM00935

ID 15

Obr. 13: vohle na vyčesávání lnu; se dvěma kartáči, s rytým a červeným ornamentem; 9 x 49 x 13 cm.
LM00936

ID 17

Obr. 14: vochlička na vyčesávání lnu; 21,5 x 16,5 x 8 cm.
LM00896

ID 18

Obr. 15: vochlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/001

ID 19

Obr. 16: vohlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/002

ID 20

Obr. 17: vohlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/003

ID 21

Obr. 18: vochlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/004

ID 22

Obr. 19: vochlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/005

ID 23

Obr. 20: vohlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/006

ID 24

Obr. 21: vohlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/007

ID 25

Obr. 22: vochlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/008

ID 26

Obr. 23: vochlička na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/009

ID 27

Obr. 24: vochlíčka na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/010

ID 28

Obr. 25: vochlíčka na vyčesávání lnu; 18 x 16 x 5 cm.
LM00897/011

ID 186

Obr. 26: dřevěný hřeben na borůvky; 23 x 9 x 6 cm.
LM00931

ID 30

Obr. 27: dřevěný hřeben na borůvky s rukojetí; 6 x 14 x 9,5 cm.
LM00898

ID 31

Obr. 28: dřevěná přeslice s kováním (a iniciály JB); 36,5 cm.
LM00908

ID 32

Obr. 29: přeslice z červeného dřeva a s kovovými pásky; 37, 5 cm.
LM00909

ID 33

Obr. 30: dřevěná přeslice s kováním; 40 cm.
LM00910

ID 34

Obr. 31: dřevěná přeslice s kovovým páskem; 36 cm.
LM00911

ID 35

Obr. 32: dřevěná přeslice bez kování; 34 cm.
LM00912

ID 36

Obr. 33: dřevěná přeslice s kovovými pásky a kovovou špičkou; 33 cm.
LM00913

ID 37

Obr. 34: dřevěná přeslice s kovovým páskem; 39 cm.
LM00914

ID 38

Obr. 35: dřevěná přeslice se dvěma drážkami; 23,5 cm.
LM00941

ID 39

Obr. 36: dřevěná přeslice s jednou drážkou; 29,5 cm.
LM00942

ID 40

Obr. 37: kostěná přeslice prostá; 28,5 cm.
LM00943

ID 40

Obr. 38: dřevěná přeslice s jednou drážkou; 27,5 cm.
LM00944

ID 41

Obr. 39: dřevěné motovidlo na namotávání příze; 44,5 x 28 cm.
LM00921

ID 42

Obr. 40: dřevěné motovidlo na namotávání příze; 44,5 x 28 cm.
UPM Z 275/43

ID 42

Obr. 41: dřevěné motovidlo na namotávání příze; 43 x 27 cm.
LM00922

ID 43

Obr. 42: dřevěná cívčnice se dvěma cívkami; 100 x 28 cm. Při snování se z cívčnice odvíjejí nitě na snovací vál tkalcovského stavu.
UPM Z 275/46

ID 44

Obr. 43: krample (mykač) na vyčesávání koudel; 25 x 18 cm.
LM00937

ID 45

Obr. 44: krample (mykač) na vyčesávání koudele; 26 x 19 cm.
LM00938

ID 46

Obr. 45: krample (mykač) na vyčesávání koudele; 26,5 x 19 cm.
LM00939

ID 47

Obr. 46: krample (mykač) na vyčesávání koudele; 23 x 10,5 cm.
LM00940

ID 50

Obr. 47: dřevěný tkalcovský člunek s kovanými konci; 4 x 38 x 5 cm.
LM00916

ID 51

Obr. 48: dřevěný tkalcovský člunek s kovanými konci; 2 x 42,5 x 3,5 cm.
LM00917

ID 52

Obr. 49: dřevěný tkalcovský člunek s kovanými konci; 1,8 x 28 x 3 cm.
LM00918

ID 53

Obr. 50: dřevěný tkalcovský člunek s kovanými konci; 1,8 x 26,5 x 3 cm.
LM00919

ID 75

Obr. 51: dřevěná soška Matky Boží s Ježíšem a sv. Janem Křtitelem jako dětmi;
41 x 27 cm.
LM00841

ID 77

Obr. 52: barokní železný dveřní zámek; 5 x 35 x 14 cm.
LM00924

ID 82

Obr. 53: železná podkova; 22,5 x 12 cm.
LM00809

ID 92

Obr. 54: rasoška; 52 cm.
LM00819

ID 93

Obr. 55: rasoška; 57 cm.
LM00875

ID 100

Obr. 56: dřevěný pluh s železnou radlicí; 210 x 90 cm.
LM00829
© NPÚ

ID 101

Obr. 57: lampa se skleněnou bání; 72 x 27,5 cm.
LM00948/001, 002

ID 102

Obr. 58: lampa se skleněnou bání; 72 x 27,5 cm.
LM00949/001, 002

ID 103

Obr. 59: lampa se skleněnou bání; 72 x 27,5 cm.
LM00950/001, 002

ID 104

Obr. 60: lampa se skleněnou bání; 72 x 27,5 cm.
LM00951/001, 002

ID 105

Obr. 61: dřevěný nastavovací svícen; 40 x 20 cm.
LM00892

ID 110

Obr. 62: indiánská hlava z kokosového ořechu; 22,5 cm.
LM00842

ID 120

Obr. 63: podmalba na skle, Pražské Jezulátko; 35 x 24 cm. Podmalby vznikaly v lidovém prostředí od konce 18. století jako kopie předlohy, která se na sklo obkreslila, z malované strany se pak nalepil tmavý podklad a na obrázek se dívalo z druhé strany, pročež jsou tedy tyto obrázky oproti originálu zrcadlově převrácené.
LM00835/001, 002

ID 121

Obr. 64: podmalba na skle, Svatá rodina včetně sv. Anny a sv. Jáchyma; 35 x 23 cm.
LM00836/001, 002

ID 122

Obr. 65: podmalba na skle, Klanění Tří králů; 28 x 40 cm.
LM00837/001, 002

ID 123

Obr. 66: podmalba na skle, Korunování Panny Marie; 34 x 22 cm.
LM00838/001, 002

ID 124

Obr. 67: podmalba na skle, Korunování Panny Marie; 30 x 20 cm.
LM00874/001, 002

ID 125

Obr. 68: podmalba na skle, Ukřižování Ježíše Krista;
27 x 18 cm.
LM00878/001, 002
© NPÚ

ID 126

Obr. 69: podmalba na skle, Kristus ve vězení; 26 x 20 cm.
LM00881/001, 002

ID 127

Obr. 70: podmalba na skle, Svatý František a svatá Rozálie; 30 x 20 cm.
LM00882/001, 002

ID 128

Obr. 71: podmalba na skle, Návrat z Egypta; 26,5 x 17,5 cm.
LM00962/001, 002

ID 129

Obr. 72: podmalba na skle, Narození Krista, sign. Anton Schleufer;
38 x 27,5 cm.
LM00963/001, 002

ID 130

Obr. 73: podmalba na skle, Zmrtvýchvstání Krista; 27,5 x 18,5 cm.
LM00964/001, 002

ID 131

Obr. 74: podmalba na skle, Pieta, sign. Anton Schleufer;
30,5 x 19,5 cm.
LM00965/001, 002

ID 132

Obr. 75: podmalba na skle, Svatá rodina u práce; 38 x 27,5 cm.
LM00966/001, 002

ID 133

Obr. 76: podmalba na skle, Korunování Panny Marie; 30 x 20 cm.
LM00967/001, 002

ID 134

Obr. 77: podmalba na skle, Kristus Spasitel; 39 x 26 cm.
LM00968/001, 002

ID 135

Obr. 78: podmalba na skle, Svatá Barbora; 19 x 12 cm.
LM00969/001, 002

ID 136

Obr. 79: podmalba na skle, Archanděl Michael; 27,5 x 18,5 cm.
LM00970/001, 002

ID 137

Obr. 80: podmalba na skle, Svatá Anna učící Pannu Marii;
19 x 10 cm.
LM00971/001, 002

ID 138

Obr. 81: kopie obrazu Panny Marie Pasovské od Lucase
Cranacha st., 94 x 61 cm
LM00314/001, 002

ID 140

Obr. 82: kopie obrazu Madona della Sedia od Raffaela Santiho, 78 x 78 cm.
LM00315/001, 002

ID 141

Obr. 83: česno od včelího úlu, vyřezaný a malovaný motiv Nejsvětější Trojice,
63 x 14 cm.
LM01135

ID 143

Obr. 84: část koňské lebky; 38 x 18 cm.
LM00780

ID 145

Obr. 85: malovaná lidová postel s nebesy, modrozelený základ s květinovými vzory ve žlutém poli, typické pro Podještědí, nápis s citátem „Lobet den heren Alle Zeits Psalm 32“ a s datací „1801“; 173 x 178 x 112 cm.
LM00957

ID 147

Obr. 86: malovaný lidový chlebník, modrozelený základ s květinovými vzory ve žlutém poli, zkosené hrany a mramorovaná římsa, typické pro Podještědí, v roce „1824“, 189 x 111 x 42 cm.
LM00954

ID 148

Obr. 87: malovaný lidový chlebník, modrozelený základ s květinovými vzory ve žlutém poli, zkosené hrany a mramorovaná římsa, typické pro Podještědí, v roce „1797“, 189 x 111 x 42 cm.
LM00956

ID 149

Obr. 88: malovaná lidová šatní skříň, modrozelený základ s květinovými vzory ve žlutém poli, zkosené hrany se sloupky a mramorovaná římsa, typické pro Litoměřicko a Českolipsko, 195 x 150 x 63 cm.
LM00955

ID 150

Obr. 89: malovaný lidový misník, původně křídový základ s modrými a červenými reliéfy; 96 x 174 x 76 cm.
LM00177

ID 152

Obr. 90: dřevěný selský jídelní stůl; 75 x 95 x 70 cm.
ID 152; UPM Z 275/28

ID 153

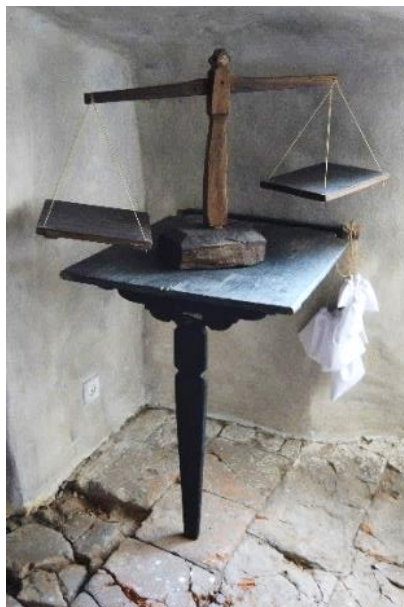
Obr. 91: zelená selská židle s opěradlem; 83 x 42 cm.
UPM Z 275/32

ID 154

Obr. 92: zelená selská židle s opěradlem, poškozená
noha; 83 x 42 cm.
UPM Z 275/32

ID 157

Obr. 93: zelený závěsný stůl na jedné noze;
80 x 59 x 71 cm.
LM00130

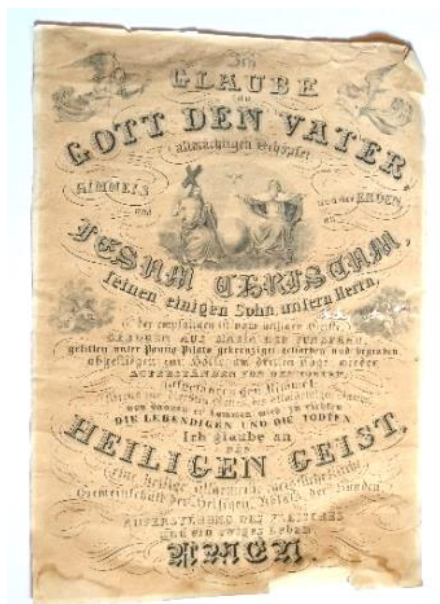

ID 158

Obr. 94: stolní svícen na louče ze špalku; 18 x 16 cm.
LM00972

ID 159

Obr. 95: grafika Vyznání víry, text v němčině, s motivem Nejsvětější Trojice, bez rámu, sign. Grimmer-ryl, Matzke-tiskl, Medau-vydal; 72 x 52 cm.
LM00328/001

ID 160

Obr. 96: grafika Otcenáš, text v němčině, s motivem Boha Otce na oblaku mezi andělky, sign. C.W.Medau; 51 x 39 cm.
LM00322/001, 002

ID 161

Obr. 97: grafika Zdrávas Maria, text v němčině, s motivem Panny Marie klečící před andělem, sign. F. Ulrich-Medau; 51 x 39,5 cm.
LM00323/001, 002

ID 162

Obr. 98: obraz Veraikon, tisk na hedvábí; 40 x 29,5 cm.
LM00341/001, 002

ID 163

Obr. 99: podmalba na skle a rytina, křížová cesta I.,
Ježíš na smrt odsouzen; 32 x 23 cm.
LM01023/001, 002
© NPÚ

ID 164

Obr. 100: podmalba na skle a rytina, křížová cesta II.,
Ježíš přijímá kříž; 30 x 23 cm.
LM01024/001, 002
© NPÚ

ID 165

Obr. 101: podmalba na skle a rytina, křížová cesta III.,
Ježíš padá pod křížem poprvé; 32 x 23 cm.
LM01025/001, 002
© NPÚ

ID 166

Obr. 102: podmalba na skle a rytina, křížová cesta IV.,
Ježiš potkává Pannu Marii; 32 x 23 cm.
LM01026/001, 002
© NPÚ

ID 167

Obr. 103: podmalba na skle a rytina, křížová cesta V.,
Šimon Kyrenský pomáhá Ježiši nésti kříž; 32 x 23 cm.
LM01027/001, 002
© NPÚ

ID 168

Obr. 104: podmalba na skle a rytina, křížová cesta VI.,
Veronika podává Ježíši roušku; 32 x 23 cm.

LM01028/001, 002

© NPÚ

ID 169

Obr. 105: podmalba na skle a rytina, křížová cesta VII.,
Ježíš ukřížován, rozbitý rám, poškozená rytina; 32 x 23 cm.

LM01029/001, 002

© NPÚ

ID 170

Obr. 106: podmalba na skle a rytina, křížová cesta VIII.,
Plačící ženy, 32 x 23 cm.
LM01030/001, 002
© NPÚ

ID 171

Obr. 107: podmalba na skle a rytina, křížová cesta IX.,
Ježíš padá pod křížem potřetí, část skla chybí; 32 x 23 cm.
LM01031/001, 002
© NPÚ

ID 172

Obr. 108: podmalba na skle a rytina, křížová cesta X.,
Ježíš svého roucha zbaven; 32 x 23 cm.

LM01032/001, 002

© NPÚ

ID 173

Obr. 109: podmalba na skle a rytina, křížová cesta XI.,
Ježíš přibit na kříž; 32 x 23 cm.

LM01033/001, 002

© NPÚ

ID 174

Obr. 110: podmalba na skle a rytina, křížová cesta XIII.,
Tělo Ježíše snato z kříže, rozbitý rám; 32 x 23 cm.
LM01035/001, 002
© NPÚ

ID 175

Obr. 111: podmalba na skle, křížová cesta XIV.,
Tělo Ježíše uloženo do hrobu, rozbitý rám; 32 x 23 cm.
LM01034/001, 002
© NPÚ

ID 176

Obr. 112: selské nástěnné hodiny Schwarzwald s dřevěným strojkem (včetně ozubených koleček), nedochovaný ciferník; 28 x 19 x 16 cm.
LM00927

ID 177

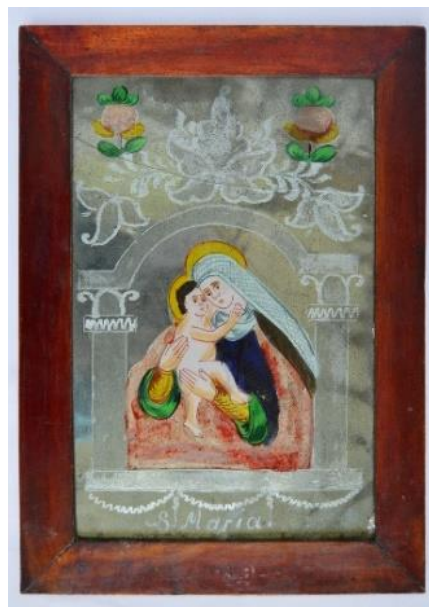
Obr. 113: selské nástěnné hodiny Schwarzwald, malované – medailonek s domy a řekou, kolem ciferníku růžičky, chybí závaží; 39,3 x 28 x 16,7 cm.
LM0751

ID 178

Obr. 114: podmalba na zrcadle, svatá Helena
se zlatým křížem; 33 x 24 cm.
LM00880/001, 002

ID 179

Obr. 115: podmalba na zrcadle, Madona
v rytém oltářiku; 32,3 x 23 cm.
LM00993/001, 002

ID 180

Obr. 116: podmalba na zrcadle, svatý František z Pauly; 34 x 25 cm.
LM00883/001, 002

ID 181

Obr. 117: podmalba na zrcadle, svatý Antonín Paduánský s Ježíškem; 33 x 24 cm.
LM00873/001, 002

ID 182

Obr. 118: selské nástěnné hodiny Schwarzwald, malované – medailonek se zámkem a vodní plochou, kolem ciferníku růžičky, chybí závaží; 28 x 20 x 19 cm. LM00926

ID 183

Obr. 119: selské nástěnné hodiny Schwarzwald, malované – velká kytice, kolem ciferníku malá kvítka, chybí jedno závaží; 31,5 x 22,5 x 18 cm. LM01012

ID 308

Obr. 120: váza z opakního skla na nízké nožce, v horní části malované růže, ve spodní části a na nožce dva modré vegetabilní pásy; 20,8 x 9,8 cm.
LM00867

ID 206

Obr. 121: porcelánová čajová konvice, bílá s modrými kvítky, s pokličkou, rozbitá; 19 cm.
LM00484/001, 002

ID 211

Obr. 122: koule z čirého hladkého skla s dřevěnou bílou holubicí (Duchem svatým) uvnitř, rozbitá; 16 cm.
LM00870

ID 214

Obr. 123: skleněná koule z čirého hladkého skla, s řemínkem, pravděpodobně sloužila k osvětlení; 17 cm.
LM00871

ID 218

Obr. 124: železný hmoždír s paličkou, rozbitý;
20 x 16 cm, palička 28 cm.
UMP Z 275/57a, b

ID 219

Obr. 125: kovový reliéf svatého Petra; 15 x 12 cm.
LM00847

ID 220

Obr. 126: kovový reliéf svatého Pavla; 15 x 12 cm.
LM00848

ID 224

Obr. 127: kovová přezka na boty s geometrickým ornamentem; 6,5 x 8 cm.
LM00889

ID 225

Obr. 128: kovová přezka na boty s rostlinným motivem, 8 x 6 cm.
LM00890

ID 226

Obr. 129: kovová přezka na boty s rokaji; 8 x 6 cm.
LM00891

ID 235

Obr. 130: kapesní lampa ve tvaru modlitební knížky se dvěma fialovými sklíčky a uvnitř se stojánkem na svíčku; 9 x 13,5 x 2 cm.
LM00709

ID 242

Obr. 131: keramická hlava na čepce, žlutě glazovaná, na kruhovém soklu; 29 x 16 cm.
LM00958

ID 243

Obr. 132: dámský tuhý dýnkový čepce
zdobený rostlinnými motivy; 15 x 34 cm.
LM01102

ID 245

Obr. 133: dámský tuhý dýnkový čepce
zdobený motivy srdcí a rozvilin; 14 x 32 cm.
LM01103

ID 250

Obr. 134: lidová dřevěná malovaná plastika
Panny Marie Českokamenické; 32 x 21,8 cm.
LM00879

ID 251

Obr. 135: lidová dřevěná malovaná plastika
Panny Marie s Ježíškem; 30 x 14 cm.
LM00952

ID 252

Obr. 136: lidová dřevěná malovaná plastika Panny Marie s Ježíškem, s granáty kolem krku; 40 x 12 cm.
LM00953

ID 253

Obr. 137: železný nástolní krucifix, na podstavci
zdoběný věnci z vinné révy; 32 x 13 x 7,5 cm.
LM00982

ID 255

Obr. 138: porcelánový šestiboký kalamář, zelený a zdobený zlatenými pásky; 10 x 18 cm.
LM00496

ID 255

Obr. 139: porcelánový kalamář na obdélném tácku, bílý a zdobený zlatými pásky; 3 x 23 x 19 cm.
LM00843

ID 255

Obr. 140: porcelánový kalamář s vinnými listy, bílý a zdobený červeným rámováním listů a zlatými středy květů; 18 x 16 cm.
LM00845

ID 261

Obr. 141: dámský šátek zdobený rostlinným ornamentem v červené, modré, zelené, černé a bílé barvě; 160 x 170 cm.

LM01111

© NPÚ

ID 279

Obr. 142: porcelánové víčko cukřenky zdobené třemi políčky s krajinkami;
4 x 11 cm.
LM00493

ID 285

Obr. 143: porcelánová konvice na mléko, bílá a zdobená
po každé straně růží a chrpou, poškozená; 21,5 cm.
LM00483

ID 289

Obr. 144: porcelánový čajový šálek, zvonkovitý na nízké nožce, modrý dekor, ulomené ouško; 5,7 x 9,7 cm.

LM00480

ID 290

Obr. 145: porcelánová kávová konvička, bílá s malovanými hnědočernými květy; 15,5 cm.

LM00481

ID 291

Obr. 146: porcelánová konvička na smetanu, bílá s malovanými hnědočernými květy; 14 cm.
LM00482

ID 292

Obr. 147: porcelánový koflík na kávu, bílý s pozlaceným s německým nápisem „Zum Namenstage“, podšálek chybí; 6 x 7,5 cm.
LM00479

ID 304

Obr. 148: cínová cukřenka na čtyřech nožkách, s víčkem a dvěma oušky;
10 x 16 x 9,8 cm.
LM01009

ID 307

Obr. 149: pohárek z opakního skla s malovaným loveckým
výjevem (lov jelena); 7,5 x 7 cm.
LM01004

ID 204

Obr. 150: kameninová vázička, bílá s reliéfním dekorem vodních rostlin; 20 x 10 cm.
LM00866

ID 309

Obr. 151: nástěnná kropenka ze skleněné růžové mušle zavěšené na rámu z dekorovaného mosazného plechu, v němž je zasazen Kristus na kříži z mosazi; 17 x 8,5 cm.
LM00872

ID 315

Obr. 152: broušená žlutohnědá sklenice na víno s károvým brusem a olivami; 22 cm.
LM00514

ID 318

Obr. 153: žlutohnědá sklenice na víno s károvým brusem a olivami; 22 cm.
LM00515

ID 319

Obr. 154: pryska z čirého skla, malovaná – ústředním motivem stojící kavalír, ze zadní strany nápis „Weib bleibt die Nacht zu Haus, sonst geht der Priegel“; 15 x 7 x 5,5 cm. LM01002

ID 333

Obr. 155: světle hnědá komoda s proskleným nástavcem, zdobená intarzií; 80 x 121 x 67 cm.

LM00155

© NPÚ

ID 338

Obr. 156: heraldický obraz, pohřební štít Vilemíny Szapári, roz. Clary-Aldringen, s textem „Wilhelmine Gräfin Szapári, geboren Gräfin Clary-Aldringen,“ „geboren am 12.ten Jänner 1776, gestorben den 2.ten August 1838.“; 94 x 66 cm.
LM00438

ID 342

Obr. 157: album s fotografiemi (33 ks) ze dřeva, fotopapíru a plátna, zlatá ořízka, chybí desky a hřbet; 26,5 x 20,5 cm.
LM00297

ID 343

Obr. 158: album s fotografiemi (73 ks), dřevo a fotopapír, desky potažené plyšem a zdobené mosazným kováním, zlatá ořízka; věnováno úředníky Böhmische Nordbahn Jindřichu Schlüterovi, u příležitosti jeho 25 let ve službě v roce 1880; 35,5 x 29 cm. LM00298

ID 347

Obr. 159: železný rožeň se dvěma železnými třístupňovými stojany; rožeň 128 cm, stojany 48 x 67 cm. LM00818/001, 002, 003

Obr. 160: dřevěná malovaná socha svatého
Floriána; 103 cm.
LM00460

Obr. 161: dřevěný zámek od dveří s železným klíčem; 9 x 25 x 15 cm.
LM00925/001, 002

Obr. 162: Městské muzeum v Rosicích (okr. Chrudim).

© Šárka Kuchtová, dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/muzeum-v-rosicich-pripomina-zivot-na-vesnici-vzniklo-ve-vyslouzile-ci-helne-7414726#&gid=1&pid=4>.

Obr. 163: Obecní muzeum v Borech (okr. Žďár nad Sázavou).

© Autor neznámý, dostupné z: <https://www.bory.cz/kultura-sport-volny-cas/obecni-muzeum>.